ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΒΑΡΔΟΥ δ. φ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΡΩΜΑΪΚΗ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ

ΤΕΥΧΟΣ Γ'

ΔΙΑ ΤΗΝ Ε' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΑΜΦΟΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ Π. ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

ΒΙΒΛΙΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ
Π. ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ
ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
Γαλατᾷ, Γιουκσὲκ Καλδιρὴμ ἀριθ. 3

1921

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Λουκία Κ. Καραπατσόγλου

Καραπατσόγλου

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΒΑΡΔΟΥ δ. φ.

1921
ΒΑΡ
ΙΣΤ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΡΩΜΑΪΚΗ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ

ΤΕΥΧΟΣ Γ'

ΔΙΑ ΤΗΝ Ε' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΑΜΦΟΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ Π. ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

ΒΙΒΛΙΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ
Π. ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ
ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
Γαλατᾷ, Γιουκσὲκ-Καλδιρὴμ ἀρ. 3

1921

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΕΛΕΥΘ. Γ. ΖΩΓΡΑΦΟΥ
527-ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΟΥΝΕΛ-527
ΠΕΡΑΝ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πάντα τὰ ἀντίτυπα δέον νὰ φέρωσι τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἐκδότου

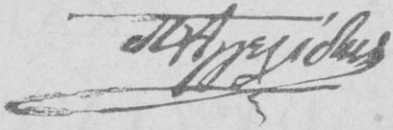

Ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν Βιβλιεκδοτικῶν Καταστημάτων

Π. Ἀγγελίδου

Ἐν Γαλατᾷ, ὁδῷ Καμόντο, ἀριθ. 8.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΡΩΜΑΪΚΗ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ

Ἡ ἱστορία τῶν Ρωμαίων ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ 754 π. χ. ὅτε ἐκτίσθη ἡ Ρώμη, καὶ τελειώνει εἰς τὰ 476 μ. Χ., ὅτε κατελύθη τὸ δυτικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος.

Διαιρεῖται δὲ εἰς 3 περιόδους

α΄) ***Εἰς τὴν περίοδον τῆς Βασιλείας*** (754—510 π.Χ.).

β΄) ***Εἰς τὴν περίοδον τῆς Ἐλευθέρας πολιτείας*** (510—30 π. Χ.).

γ΄) ***Εἰς τὴν περίοδον τῆς Αὐτοκρατορίας*** (30 π. Χ.—476 μ. Χ.).

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΩΤΗ

1. *Βασιλεία.—Κτίσις τῆς Ρώμης.*

Εἶναι ὅλα μυθώδη, ὅσα λέγονται περὶ τῆς κτίσεως τῆς Ρώμης. Λέγεται ὅτι ὁ Αἰνείας, ἀφ᾽ οὗ ἔφυγεν ἐκ τῆς Τροί-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ας, μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις ἦλθε μὲ τὸν υἱόν του Ἀσκάνιον καὶ μὲ μερικοὺς ἄλλους φυγάδας εἰς τὸ Λάτιον τῆς Ἰταλίας, ὅπου ἐβασίλευεν ὁ Λατῖνος. Οὗτος ὑπεδέχθη καλὰ τὸν Αἰνείαν καὶ ἔδωκε μάλιστα εἰς αὐτὸν σύζυγον τὴν θυγατέρα του Λαβινίαν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πενθεροῦ του ἔγινεν ὁ Αἰνείας βασιλεύς. Ὅταν ἀπέθανεν ὁ Αἰνείας, τὸν διεδέχθη ὁ υἱός του Ἀσκάνιος, ὁ ὁποῖος ἔκτισε τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Λατίου, τὴν Ἄλβαν Λόγγαν. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἀσκανίου ἐβασίλευσαν 12 βασιλεῖς. Ἐκ τούτων ὁ τελευταῖος ἦτο ὁ Νουμίτωρ, ὅστις εἶχεν ἀδελφὸν τὸν Ἀμούλιον.

Ὁ Ἀμούλιος ἐξεθρόνισε τὸν Νουμίτορα καὶ ἥρπασε τὴν βασιλείαν. Διὰ νὰ στερεωθῇ δὲ εἰς τὸν θρόνον, τὸν μὲν υἱὸν τοῦ Νουμίτορος ἐφόνευσε, τὴν δὲ θυγατέρα αὐτοῦ Ρέαν Συλβίαν ἔκαμεν ἱέρειαν (Ἑστιάδα), διὰ νὰ μείνῃ κατὰ τὸν νόμον ἄγαμος.

Ἀλλ' ἡ Ρέα Συλβία, κατὰ τὸν μῦθον, ἐγέννησεν ἐκ τοῦ Θεοῦ Ἄρεως δύο δίδυμα ἄρρενα τέκνα. Ὁ Ἀμούλιος, ἅμα ἔμαθε τοῦτο, τὴν μὲν Ρέαν ἐφόνευσε, τὰ δὲ παιδία διέταξε νὰ τὰ ρίψουν εἰς τὸν Τίβεριν ποταμόν. Εἶχεν ὅμως πλημμυρίσει ὁ ποταμός, καὶ ὅτε τὰ ὕδατα ὠλιγόστευσαν, ἡ σκάφη, ἐντὸς τῆς ὁποίας εἶχον τεθῇ τὰ παιδία, ἐστάθη εἰς τὴν ρίζαν ἀγριοσυκῆς. Κατὰ τύχην διῆλθεν ἀπ' ἐκεῖ ποιμήν τις, ὀνομαζόμενος Φαυστύλος, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὰ παιδία καὶ τὰ ἀνέθρεψεν ὡς ἰδικά του. Ὠνόμασε δὲ αὐτὰ Ρωμύλον καὶ Ρῶμον.

Ἀφ' οὗ ὁ Ρωμύλος καὶ ὁ Ρῶμος ἡλικιώθησαν καὶ ἔμαθον τυχαίως τὴν καταγωγήν των, τὸν μὲν Ἀμούλιον ἐφόνευσαν, ἀνεβίβασαν δὲ εἰς τὸν θρόνον τὸν πάππον των Νουμίτορα. Μετὰ ταῦτα, εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐσώθησαν, ἤτοι εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Παλατίνου λόφου, ἔκτισαν τὴν Ρώμην (754 π. Χ.).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

2. Ρωμύλος (754—716 π. Χ.)

Ὁ Ρωμύλος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του Ρώμου ἐβασίλευσε μόνος. Ἡ Ρώμη φυσικὰ εἶχεν ἀνάγκην κατοίκων. Διὰ τοῦτο ἐκήρυξε τὴν πόλιν καταφύγιον εἰς ὅλους τοὺς φυγάδας καὶ κακούργους ἄλλων μερῶν. Διὰ τοῦ μέτρου τούτου ηὔξησεν ἐντὸς ὀλίγου ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων. Ἀλλὰ δὲν εἶχον γυναῖκας. Ἐζήτησε λοιπὸν τοιαύτας ἀπὸ τοὺς γείτονας λαούς. Ἀλλ' οὗτοι ἠρνήθησαν νὰ δώσουν τὰς θυγατέρας των εἰς ληστὰς καὶ κακούργους. Τότε ὁ Ρωμύλος ἐμηχανεύθη τὸ ἑξῆς: Ἐκήρυξεν ἀγῶνας πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπροσκάλεσεν ὅλους τοὺς γείτονας λαοὺς Λατίνους, Σαβίνους καὶ ἄλλους. Οὗτοι προσῆλθον εἰς τοὺς ἀγῶνας μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ θυγατέρων των. Καὶ ἐν ᾧ ἀνύποπτοι ἔβλεπον τοὺς ἀγῶνας, οἱ Ρωμαῖοι ὥρμησαν, ἥρπασαν τὰς θυγατέρας αὐτῶν καὶ τὰς ἐνυμφεύθησαν.

Τὴν ὕβριν ταύτην μὴ ἀνεχόμενοι οἱ λαοὶ οὗτοι ἔλαβον τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Ρωμαίων. Ἀλλ' ὁ Ρωμύλος τοὺς ἐνίκησε, διότι δὲν ἐξεστράτευσαν ὅλοι ὁμοῦ. Τελευταῖοι ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς Ρώμης οἱ ἐκ τῆς πόλεως Κύρεως Σαβῖνοι, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως των Τίτου Τατίου. Οὗτοι ἠνάγκασαν τοὺς Ρωμαίους νὰ κλεισθοῦν εἰς τὴν ἀκρόπολίν των, τὸ Καπιτώλιον. Ὁ Τάτιος ἔγινε καὶ τοῦ Καπιτωλίου κύριος μὲ προδοσίαν μιᾶς κόρης ὀνομαζομένης Ταρπηΐας. Ἀλλ' ὅτε κατόπιν συνήφθη μάχη μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Σαβίνων, ἐρρίφθησαν εἰς τὸ μέσον μὲ λυμένην κόμην αἱ θυγατέρες τῶν Σαβίνων καὶ κατώρθωσαν νὰ συμφιλιώσουν τοὺς δύο λαούς, ἀφ' οὗ ἐδήλωσαν ὅτι εἶναι εὐχαριστημέναι ἀπὸ τοὺς συζύγους των.

Μετὰ τὴν συμφιλίωσιν οἱ Σαβῖνοι ἀφῆκαν τὴν πόλιν των Κύριν καὶ μετῴκησαν εἰς Ρώμην ἐπὶ τοῦ Κυριναλίου λό-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φου. Ἀπεφασίσθη δὲ νὰ βασιλεύῃ μαζὶ μὲ τὸν Ρωμύλον καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Σαβίνων Τίτος Τάτιος.

Μετά τινα ἔτη ἀπέθανεν ὁ Τίτος Τάτιος. Ἔμεινε δὲ τότε μόνος ὁ Ρωμύλος, ὅστις ἐνομοθέτησε καλοὺς νόμους, συνέστησε δὲ τὴν γερουσίαν ἀπὸ ἑκατὸν Ρωμαίους καὶ ἑκατὸν Σαβίνους. Ἐπειδὴ δὲ ἐφέρετο δεσποτικῶς πρὸς τοὺς συγκλητικοὺς (τοὺς γερουσιαστὰς) οὗτοι τὸν ἐδολοφόνησαν. Διὰ νὰ καθησυχάσουν δὲ τὸν λαὸν διέδωκαν ὅτι ἐν καιρῷ θυέλλης ἀνηρπάγη εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὑπὸ τοῦ πατρός του Ἄρεως. Ὁ λαὸς ἐπίστευσε τὴν διάδοσιν καὶ ἐλάτρευσε τὸν Ρωμύλον ὡς θεόν, ὑπὸ τὸ ὄνομα Κυρῖνον.

---

3. *Νουμᾶς Πομπίλιος* (716—672 π. Χ.).

Τὸν Ρωμύλον διεδέχθη ὁ Νουμᾶς Πομπίλιος, ὁ ὁποῖος ἐβασίλευσε 43 ἔτη περίπου, χωρὶς νὰ κάμῃ κανένα πόλεμον, διότι ἦτο φίλος τῆς εἰρήνης. Οὗτος ἐπέστησε τὴν προσοχήν του ὅλην εἰς τὰ θρησκευτικὰ πράγματα, διότι ἐζήτει μὲ τὴν θρησκείαν νὰ ἐξημερώσῃ τὰ ἄγρια ἤθη τῶν Ρωμαίων. Ἐκανόνισε λοιπὸν ὅσα ἀπέβλεπον τὴν λατρείαν τῶν θεῶν, διαιρέσας τοὺς ἱερεῖς εἰς διαφόρους τάξεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἀνωτάτη ἦτο ἡ τῶν ποντιφήκων (ἀρχιερέων). Ηὔξησε τὸν ἀριθμὸν τῶν Ἑστιάδων παρθένων, αἵτινες ἦσαν ἱέρειαι τῆς θεᾶς Ἑστίας, καὶ εἶχον ἔργον νὰ διατηρῶσιν ἄσβεστον τὸ πῦρ εἰς τὸν ναὸν τῆς θεᾶς. Αἱ Ἑστιάδες ἦσαν ὑποχρεωμέναι νὰ μὴ ὑπανδρεύωνται. Ἵδρυσε ναὸν εἰς τὸν διπρόσωπον Ἰανόν. Τοῦ ναοῦ τούτου αἱ θύραι ἐν καιρῷ εἰρήνης ἦσαν κλεισταί, ἐν καιρῷ δὲ πολέμου ἀνοικταί. Εἰς τοὺς πτωχοτέρους ἐκ τῶν χωρικῶν διένειμε γῆν δημοσίαν. Διὰ νὰ καταστήσῃ δὲ τοὺς νόμους του μᾶλ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λον σεβαστοὺς εἰς τοὺς Ρωμαίους διέδωκεν ὅτι τοὺς ὑπηγόρευσεν εἰς αὐτὸν ἡ νύμφη Ἡγερία.

---

4. *Τύλλος Ὁστίλιος* (672—640 π. Χ.). *Ἄγκος Μάρκιος* (640—616 π. Χ.).

Τὸν Νουμᾶν Πομπίλιον διεδέχθη ὁ Λατῖνος Τύλλος Ὁστίλιος. Οὗτος ἦτο φιλοπόλεμος. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐξερράγη ἕνεκα ἀντιζηλίας πόλεμος μεταξὺ Ρώμης καὶ Ἄλβας Λόγγας. Ἡ Ἄλβα Λόγγα ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ κατεσκάφη. Τοὺς κατοίκους της μετέφερον εἰς Ρώμην, ὅπου ἐδόθη εἰς αὐτοὺς πρὸς κατοικίαν ὁ Καίλιος λόφος.

Τὸν Τύλλον Ὁστίλιον φονευθέντα διεδέχθη ὁ Ἄγκος Μάρκιος, ὅστις ἦτο Σαβῖνος, ἔγγονος τοῦ Νουμᾶ. Οὗτος ἀνήγειρε ναούς, ᾠκοδόμησε φυλακάς, ὠχύρωσε πόλεις, ἐνεψύχωσε τὴν γεωργίαν, καὶ ἔκτισε τὸ ἐπίνειον τῆς Ρώμης, τὴν Ὠστίαν, εἰς τὸ στόμιον τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ.

Ἂν καὶ ἦτο εἰρηνικὸς βασιλεὺς ἐπολέμησε πρὸς τοὺς Λατίνους, τοὺς ὁποίους ἐνίκησε. Τέσσαρας πόλεις αὐτῶν κατέστρεψε, τοὺς δὲ κατοίκους τῶν πόλεων τούτων μετέφερεν εἰς Ρώμην καὶ ἐγκατέστησεν ἐπὶ τοῦ Ἀβεντίνου λόφου. Οἱ νέοι οὗτοι κάτοικοι ἀπετέλεσαν τὴν τάξιν τῶν πληβείων.

---

5. *Ταρκύνιος ὁ πρεσβύτερος* (616—578 π. Χ.). *Σέρβιος Τύλλιος* (578—534 π. Χ.).

Ὁ Ἄγκος Μάρκιος ὅταν ἀπέθανεν ἀφῆκεν ἐπίτροπον τῶν δύο ἀνηλίκων τέκνων του Ταρκύνιον τὸν πρεσβύτερον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Οὗτος ἐκίνησε πάντα λίθον νὰ ἀπομακρύνῃ τοῦ θρόνου τὰ τέκνα τοῦ Μαρκίου, διὰ νὰ γίνῃ αὐτὸς βασιλεύς. Καὶ τὸ κατώρθωσεν.

Ὁ Ταρκύνιος λέγεται ὅτι ἦτο Κορίνθιος, υἱὸς τοῦ Δημαράτου. Ἐκυβέρνησε πολὺ καλά, καὶ εἰς πολλοὺς πολέμους ἐνίκησε τοὺς ἐχθρούς. Ἔθηκε τὰ θεμέλια μεγαλοπρεποῦς ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου ναοῦ. Κατεσκεύασεν ἐν Ρώμῃ τὴν μέχρι σήμερον σῳζομένην ὑπόνομον, διὰ τῆς ὁποίας διωχετεύοντο εἰς τὸν Τίβεριν τὰ λιμνάζοντα ὕδατα καὶ αἱ ἀκαθαρσίαι τῆς πόλεως. Κατεσκεύασε τὴν Ἀγορὰν καὶ τὸν μέγιστον Ἱππόδρομον. Καὶ εἰς μὲν τὴν ἀγορὰν ἐγίνοντο βραδύτερον αἱ συνελεύσεις τοῦ λαοῦ· εἰς δὲ τὸν ἱππόδρομον ἐτελοῦντο οἱ δημόσιοι ἀγῶνες.

Τὸν Ταρκύνιον ἐδολοφόνησαν οἱ υἱοὶ τοῦ Ἄγκου Μαρκίου. Διεδέχθη δὲ αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον ὁ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρός του Σέρβιος Τύλλιος. Ὁ Σέρβιος Τύλλιος θεωρεῖται εἷς ἀπὸ τοὺς λαμπροτέρους βασιλεῖς καὶ ὁ πρῶτος μεταρρυθμιστὴς τοῦ Ρωμαϊκοῦ πολιτεύματος.

Ἐν Ρώμῃ ὑπῆρχον δύο τάξεις ἀνθρώπων, οἱ πατρίκιοι, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν τὸν ἀληθῆ Ρωμαϊκὸν λαὸν καὶ εἶχον ὅλα τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, καὶ οἱ πληβεῖοι, οἱ ὁποῖοι ἀπετελοῦντο ἀπὸ κατοίκους διαφόρων πόλεων, οἱ ὁποῖοι ὑπεχρεώθησαν νὰ μετοικήσουν εἰς Ρώμην. Οἱ πληβεῖοι δὲν εἶχον πολιτικὰ δικαιώματα, δὲν ἐπετρέπετο δὲ εἰς αὐτοὺς νὰ γείνουν συγγενεῖς διὰ γάμου μὲ τοὺς πατρικίους.

Ὁ Σέρβιος Τύλλιος θέλων νὰ συγχωνεύσῃ τὰς δύο αὐτὰς τάξεις, τοὺς πατρικίους καὶ πληβείους, διήρεσεν ὅλους τοὺς κατοίκους ἀναλόγως τῆς περιουσίας των, εἰς ἕξ κλάσεις, τὰς δὲ κλάσεις εἰς 193 λόχους. Συμφώνως δὲ μὲ τὴν διαίρεσιν ταύτην ἐφορολογοῦντο οἱ πολῖται, κατετάσσοντο εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἐψήφιζον.

Ὁ Σέρβιος ἐπρόσθεσεν εἰς τοὺς 5 ὑπάρχοντας λόφους

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

(Παλατῖνον, Ἀβεντῖνον, Καίλιον, Καπιτωλῖνον, Κυρῖνον) εἰς τὴν Ρώμην καὶ δύο ἀκόμη, τὸν Ἡσκυλῖνον καὶ Οὐϊμινάλιον, καὶ τοιουτοτρόπως ἡ Ρώμη ἔγινεν ἑπτάλοφος.

---

6. Ταρκύνιος ὁ ὑπερήφανος (534—510 π. Χ.)

Κατάλυσις τῆς βασιλείας

Τὸν Σέρβιον Τύλλιον ἐφόνευσεν ὁ ἄθλιος γαμβρός του Ταρκύνιος ὁ ὑπερήφανος. Τόσον αὐθαίρετος καὶ τυραννικὴ ἦτο ἡ βασιλεία του, ὥστε ὁ λαὸς ἐπανεστάτησεν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰουνίου Βρούτου καὶ ἐξώρισεν αὐτόν, κατέλυσε δὲ καὶ τὴν βασιλείαν (510 π. Χ.).

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

---

7. Ἐλευθερα πολιτεία (510—30 π.Χ.) Ὕπατοι

Ἀφ' οὗ κατηργήθη ἡ βασιλεία, τὸ πολίτευμα μετετράπη εἰς ἐλευθέραν πολιτείαν. Ἀντὶ ἑνὸς βασιλέως ἐξελέγοντο δύο ἄρχοντες, Ὕπατοι ὀνομαζόμενοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὴν ἀνωτάτην πολιτικήν, δικαστικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἐξουσίαν. Πρῶτοι ὕπατοι ἐξελέγησαν ὁ Βροῦτος καὶ ὁ Κολλατῖνος.

Βροῦτος

Μετ' ὀλίγον νέοι ἐκ τῶν καλυτέρων οἰκογενειῶν τῆς Ρώμης ἔκαμαν συνωμοσίαν, διὰ νὰ ἐπαναφέρουν τὸν βασιλέα Ταρκύνιον. Ἡ συνωμοσία ἀνεκαλύφθη, οἱ δὲ συνωμόται ἐτιμωρήθησαν αὐστηρότατα. Μεταξὺ τῶν συνωμοτῶν ἦσαν καὶ οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Βρούτου. Ὁ Βροῦτος ὡς ἀνώτατος δι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καστὴς διέταξε νὰ φονευθοῦν καὶ οἱ δύο συνωμόται υἱοί του, δίδων τοιουτοτρόπως μοναδικὸν παράδειγμα φιλοπατρίας.

---

8. Πόλεμος κατὰ Πορσήνα.

Ὁ Ταρκύνιος ἀφ᾽ οὗ ἔχασε κάθε ἐλπίδα νὰ ἐπανακτήσῃ τὸν θρόνον μὲ συνωμοσίας καὶ ἐπαναστάσεις κατέφυγε πρὸς τὸν Πορσήναν, ὁ ὁποῖος ἦτο βασιλεὺς τῆς Τυρρηνικῆς πόλεως Κλουσίου, καὶ ἐζήτησε τὴν βοήθειάν του.

Ρωμαῖος ὁπλίτης

Ὁ Πορσήνας ἐξεστράτευσε ἐναντίον τῆς Ρώμης μὲ πολυάριθμον στρατόν. Οἱ Ρωμαῖοι ἐξῆλθον κατ᾽ αὐτοῦ καὶ συνῆψαν μάχην κρατεράν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνικήθησαν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Ὁ ἐχθρὸς κατεδίωκεν αὐτοὺς μέχρι τῆς γεφύρας τοῦ Τιβέρεως, θὰ ἐκυρίευε δὲ καὶ τὴν Ρώμην, ἐὰν δὲν ἀνεχαίτιζεν αὐτὸν ὁ Ὁράτιος Κόκλης.

Ὁ ἀνδρεῖος καὶ φιλόπατρις οὗτος νέος βλέπων ὅτι ἡ πατρίς του ἐκινδύνευεν, ἂν οἱ ἐχθροὶ διέβαινον τὴν γέφυραν, ἐστάθη ἐπὶ τῆς γεφύρας καὶ ἀπέκρουσε τοὺς ἐχθρούς, μέχρις οὗ οἱ ὄπισθεν αὐτοῦ Ρωμαῖοι ἀπέκοψαν τὴν γέφυραν. Τότε ὁ Κόκλης ἐρρίφθη ἔνοπλος εἰς τὸν ποταμὸν καὶ κο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λυμβῶν ἦλθεν εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν στράτευμα.

Καὶ μ' ὅλα αὐτὰ ὅμως ἡ Ρώμη δὲν διέφυγεν ἐντελῶς τὸν κίνδυνον, διότι ὁ Πορσήνας ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν, ὥστε ἡ πεῖνα νὰ ἀναγκάσῃ τοὺς Ρωμαίους νὰ παραδοθοῦν. Τότε ἀνεφάνη σωτὴρ τῆς πατρίδος του ὁ Μούκιος Σκαιόλας. Οὗτος γνωρίζων τὴν τυρρηνικὴν γλῶσσαν, ἐνεδύθη ὡς Τυρρηνὸς χωρικὸς καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον μὲ σκοπὸν νὰ φονεύσῃ τὸν Πορσήναν. Ἀλλ' ἀπατηθεὶς ἀπὸ τὴν ἐνδυμασίαν ἐφόνευσεν ἀντὶ τοῦ Πορσήνα τὸν γραμματέα αὐτοῦ. Συλληφθεὶς ὡδηγήθη ἐνώπιον τοῦ Πορσήνα, ὁ ὁποῖος ἠπείλησε τὸν Μούκιον ὅτι θὰ τὸν φονεύσῃ. Ἀλλ' ὁ Μούκιος ἤπλωσε τὴν χεῖρά του εἰς τὴν ἐκεῖ πλησίον ἀναμμένην πυράν, καὶ ἐν ᾧ ἡ χείρ του ἐκαίετο, εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα· «***ὅσον φοβοῦμαι τὸ πῦρ τοῦτο, τὸ ὁποῖον καίει τὴν χεῖρά μου, τόσον φοβοῦμαι καὶ τὰς ἀπειλάς σου. Ἐφόνευσα τὸν γραμματέα σου, ἐν ᾧ ἤθελα νὰ φονεύσω σέ. Σοὶ λέγω δὲ μόνον ὅτι ἄλλοι τριακόσιοι Ρωμαῖοι ὅμοιοι μὲ ἐμὲ ὑπάρχουσιν ἐδῶ, οἱ ὁποῖοι εἶναι ὡρκισμένοι νὰ σὲ φονεύσουν***».

Ὁ Πορσήνας ἐξεπλάγη διὰ τὴν πρωτοφανῆ ταύτην ἀνδρείαν καὶ φιλοπατρίαν τοῦ Σκαιόλα, ἀκόμη δὲ καὶ ἐφοβήθη, διὰ τοῦτο τὸν μὲν Σκαιόλαν ἀφῆκεν ἐλεύθερον, μὲ τοὺς Ρωμαίους δὲ συνωμολόγησεν εἰρήνην καὶ ἀνεχώρησεν.

---

9. *Ἀγῶνες πληβείων καὶ πατρικίων. Δικτατωρία—Θάνατος Ταρκυνίου. Ἵδρυσις δημαρχίας.*

Καὶ ἀφοῦ ἀπηλλάγη ἡ Ρώμη ἀπὸ τὸν Πορσήναν, ὁ κίνδυνος ἐξηκολούθησε, διότι ὁ Ταρκύνιος κατέφυγεν εἰς τοὺς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Λατίνους καὶ κατέπεισεν αὐτοὺς νὰ ἐκστρατεύσουν ἐναντίον τῆς Ρώμης. Ἡ Ρώμη εὑρέθη τόρα εἰς μέγαν κίνδυνον, ἐπειδὴ οἱ πληθεῖοι, οἱ ὁποῖοι ὑπέφεραν πολλὰ ἀπὸ τοὺς πατρικίους ἠρνήθησαν νὰ λάβουν τὰ ὅπλα καὶ νὰ ἀντεπεξέλθουν κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἂν δὲν ἐλάμβανον προηγουμένως κατάργησιν τῶν χρεῶν των.

Εἰς τὴν δεινὴν αὐτὴν περίστασιν οἱ πατρίκιοι ἵδρυσαν τὴν ἀρχὴν τοῦ δικτάτωρος. Ὁ δικτάτωρ ἦτο ἀνώτατος ἄρχων, μὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν καὶ δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου ἐφ' ὅλων τῶν πολιτῶν. Ἡ ἀρχὴ τοῦ δικτάτωρος δὲν διήρκει περισσότερον ἀπὸ ἓξ μῆνας· ἐξελέγετο δὲ δικτάτωρ ὁσάκις ὑπῆρχε κίνδυνος μέγας διὰ τὴν Ρώμην.

Ρωμαῖος Κεντυρίων

(ἑκατόνταρχος)

Πρῶτος δικτάτωρ ἐξελέγη ὁ Τίτος Λάρκιος. Οὗτος κατέπεισε τοὺς πληθείους μὲ πολλὰς ὑποσχέσεις νὰ ἀντεπεξέλθουν κατὰ τῶν Λατίνων, τοὺς ὁποίους καὶ ἐνίκησεν. Ἀλλὰ μετά τινα χρόνον ἐπανελήφθη ὁ πόλεμος μεταξὺ Λατίνων καὶ Ρωμαίων. Τότε ἐξελέγη πάλιν ἄλλος δικτάτωρ, ὁ Ποστούμιος, ὅστις παρὰ τὴν Ρηγίλλην λίμνην (496 π.Χ.) ἐνίκησε τοὺς Λατίνους. Εἰς τὴν μάχην ταύτην ἐφονεύθησαν καὶ οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Ταρκυνίου, ὁ ὁποῖος ἀπελπισθεὶς πλέον νὰ ἀνακτήσῃ τὴν βασιλείαν κατέφυγεν εἰς Κύμην τῆς Καμπανίας, ὅπου καὶ ἀπέθανε (493 π. Χ.)

Ἀφ' οὗ παρῆλθεν ὁ κίνδυνος, οἱ πατρίκιοι δὲν ἐξεπλή-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ρωσαν τὰς δοθείσας ὑποσχέσεις. Οἱ πληβεῖοι ἠγανάκτησαν ἕνεκα τούτου. Ὅθεν ἐγκατέλιπον τὴν πόλιν καὶ ἀνεχώρησαν (494 π. Χ.) εἴς τι ὄρος ἐκτὸς τῆς Ρώμης, τὸ ὁποῖον κατόπιν ὠνομάσθη ἱερὸν ὄρος. Ἐκεῖ ἀπεφάσισαν νὰ κτίσουν ἰδικήν των πόλιν. Οἱ πατρίκιοι ἐταράχθησαν ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν τῶν πληβείων καὶ ἔσπευσαν νὰ τοὺς παρακαλέσουν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ρώμην. Δύο φορὰς ἔστειλαν πρεσβείαν, ἀλλ' ἡ πρεσβεία ἐπέστρεψεν ἄπρακτος. Τέλος ἔστειλαν τὸν Μενήνιον Ἀγρίππαν, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀγαπητὸς εἰς τοὺς πληβείους. Ὁ Μενήνιος κατώρθωσε νὰ πείσῃ τοὺς πληβείους νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ρώμην, διηγηθεὶς εἰς αὐτοὺς τὸν μῦθον τῆς συνωμοσίας τῶν μελῶν τοῦ σώματος κατὰ τῆς κοιλίας. Ἀλλὰ προτοῦ νὰ ἐπιστρέψουν οἱ πληβεῖοι ἐζήτησαν· α') νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὰ χρέη οἱ οἱ πτωχοί· β') νὰ ἐλευθερωθοῦν ὅσοι εἶχαν γίνῃ δοῦλοι διὰ χρέη· καὶ γ') νὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγουν ἰδικούς των ἄρχοντας ἀπὸ τὴν τάξιν των.

Οἱ νέοι οὗτοι ἄρχοντες ἐκαλοῦντο δήμαρχοι. Οὗτοι κατ' ἀρχὰς ἦσαν δύο. Μὲ τὸν καιρὸν ηὐξήθησαν εἰς δέκα. Ἐξελέγοντο δὲ κατ' ἔτος. Ἡ δύναμις αὐτῶν ἦτο μεγίστη. Καθήμενοι εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ βουλευτηρίου ἠδύναντο ἐκφωνοῦντες τὴν λέξιν βέτο (=φέρω ἔνστασιν) νὰ ματαιώνουν πᾶσαν ἀπόφασιν τῆς συγκλήτου.

Οἱ δήμαρχοι ἐκηρύχθησαν ἱεροὶ καὶ ἀπαραβίαστοι, αἱ δὲ οἰκίαι των ἡμέραν καὶ νύκτα ἦσαν ἀνοικταί, διὰ νὰ χρησιμεύουν ὡς καταφύγιον εἰς τοὺς καταδιωκομένους.

---

10. Κοριολανός.

Ἀφ' οὗ μὲ τὴν ἵδρυσιν τῆς ἀρχῆς τῶν δημάρχων ἐπῆλθε συμφιλίωσις μεταξὺ τῶν πληβείων καὶ πατρικίων, οἱ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ρωμαῖοι ἐπολέμησαν κατὰ τῶν Οὐόλσκων, τοὺς ὁποίους καὶ ἐνίκησαν, ἐκυρίευσαν δὲ τὴν μητρόπολιν αὐτῶν Κοριόλαν. Κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κοριόλης διεκρίθη ὁ πατρίκιος Γάϊος Μάρκιος, ὅστις καὶ ἐπωνομάσθη Κοριολανός.

Μετά τινα χρόνον συνέβη σιτοδεία εἰς τὴν Ρώμην, πλοῖα δὲ ἐστάλησαν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ εἰς ἄλλα μέρη, διὰ νὰ φέρουν σῖτον. Ὁ Κοριολανὸς ἐξέφρασε τὴν γνώμην νὰ μὴ διανεμηθῇ σῖτος εἰς τοὺς πληθείους, ἂν οὗτοι δὲν συγκατατεθοῦν εἰς τὴν κατάργησιν τῶν δημάρχων. Ὁ λαὸς τόσον ἐξωργίσθη κατὰ τοῦ Κοριολανοῦ, ὥστε ἔκαμε συνέλευσιν καὶ κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς ἐξορίαν (491 π. Χ.) Ὁ Κοριολανὸς πνέων ἐκδίκησιν κατέφυγε πρὸς τοὺς Οὐόλσκους, καὶ γενόμενος ἀρχηγὸς αὐτῶν ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Ρώμης, καὶ ἔφθασε πρὸ τῶν πυλῶν αὐτῆς. Οἱ Ρωμαῖοι ἔντρομοι στέλλουν πρὸς αὐτὸν δύο πρεσβείας, διὰ νὰ τὸν παρακαλέσουν νὰ ἀπομακρύνῃ τὰ ἐχθρικὰ στρατεύματα ἀπὸ τὴν πατρίδα του. Καὶ αἱ δύο πρεσβεῖαι ἐπέστρεψαν ἄπρακτοι. Ἀπελπισία τότε εἶχε καταλάβῃ τοὺς Ρωμαίους, ὅτε ἡ μήτηρ καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Κοριολανοῦ, μαζὶ μὲ ἄλλας γυναῖκας, σπεύδουν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Κοριολανοῦ. Ὁ Κοριολανὸς πρὸ τῶν δακρύων καὶ τῶν θερμῶν παρακλήσεων τῆς γηραιᾶς μητρός του ἐκάμφθη, εἶπε δὲ πρὸς αὐτήν· «ὦ μῆτερ, ἔσωσας μὲν τὴν πατρίδα, ἀλλ' ἀπώλεσας τὸν υἱόν σου». Καὶ ἀμέσως ἔλυσε τὴν πολιορκίαν καὶ ἀπῆλθεν. Ἀλλ' οἱ Οὐόλσκοι τὸν ἐφόνευσαν, διότι δὲν ἐξετέλεσε τὴν ὑπόσχεσίν του.

---

11. *Κιγκιννᾶτος.*

Μετά τινα ἔτη οἱ Ρωμαῖοι περιεπλάκησαν εἰς νέους πολέμους κατὰ διαφόρων γειτόνων. Οἱ Αἴκουοι δὲν ἠγωνίσθησαν μὲ τόσην ἐπιτυχίαν, ὥστε ἐκινδύνευσε νὰ καταστραφοῦν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

οἱ Ρωμαῖοι, ἐπειδὴ ὁ ὕπατος αὐτῶν Μινούκιος περιεκυκλώθη εἰς ἓν στενὸν μετὰ τοῦ στρατοῦ του ὑπὸ τῶν Αἰκούων.

Εἰς τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμὴν ἡ σύγκλητος ἔσπευσε νὰ ἐκλέξῃ δικτάτωρα τὸν γηραιὸν Κόϊντον Κιγκιννᾶτον. Οὗτος εὑρίσκετο εἰς τὸν ἀγρόν του ἀροτριῶν αὐτόν, ὅταν τὸν ἀνήγγειλαν αὐτὴν τὴν ἐκλογήν του. Ὁ Κιγκιννᾶτος εἰσέρχεται ἀμέσως εἰς τὴν καλύβην του, ἐκδύεται τὸν γεωργικόν του χιτῶνα καὶ φορεῖ τὴν τήβενον τοῦ πολίτου. Ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν βαδίζει αὐθημερὸν κατὰ τῶν Αἰκούων, νικᾷ αὐτοὺς καὶ ἐλευθερώνει τὸν πολιορκούμενον Ρωμαϊκὸν στρατόν. Ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ρώμην ἐν θριάμβῳ, καὶ ἀφοῦ κατέθεσε τὸ δικτατωρικὸν ἀξίωμα, τὸ ὁποῖον διετήρησε 16 μόνον ἡμέρας, ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὸν ἀγρόν του καὶ εἰς τὸ ἄροτρόν του.

---

12. Δεκαρχία (451 π. Χ.)

Οἱ πατρίκιοι ἔχοντες τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν εἰς χεῖράς των ἐδίκαζον οὐχὶ κατὰ τοὺς γραπτοὺς νόμους ἀλλὰ κατὰ τὰ πατροπαράδοτα ἄγραφα ἔθιμα, τὰ ὁποῖα ἡρμήνευον πάντοτε κατὰ τὰ συμφέροντα τῆς τάξεώς των. Τοιουτοτρόπως οἱ πληβεῖοι ὑπέφερον.

Διὰ νὰ τεθῇ φραγμὸς εἰς τὰς αὐθαιρεσίας τῶν δικαστῶν, ὁ δήμαρχος Γάϊος Τερεντίλιος Ἄρσας τῷ 462 π. Χ. ἐπρότεινε νὰ ἐκλεχθῶσιν ἄνδρες ἔμπειροι, διὰ νὰ γράψουν τοὺς πατρίους νόμους καὶ δημοσιεύσουν αὐτούς, σύμφωνα δὲ πρὸς τοὺς γραπτοὺς νόμους νὰ δικάζωνται καὶ οἱ πατρίκιοι καὶ οἱ πληβεῖοι.

Κατ' ἀρχὰς οἱ πατρίκιοι ἀντέστησαν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους τῷ 454 π. Χ. ἔγινε δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ Ἄρσα. Ὅθεν τρεῖς συγκλητικοὶ ἐστάλησαν εἰς τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα (εἰς τὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νότια τῆς Ἰταλίας καὶ εἰς τὴν Σικελίαν) καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ μελετήσουν τοὺς ἑλληνικοὺς νόμους καὶ πρὸ πάντων τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος.

Μετὰ τὴν ἐπάνοδον τούτων συνεφώνησαν καὶ οἱ πατρίκιοι καὶ οἱ πληθεῖοι νὰ παυθοῦν οἱ ὕπατοι καὶ οἱ δήμαρχοι καὶ νὰ δοθῇ ὅλη ἡ ἐξουσία εἰς δέκα ἄνδρας, διὰ νὰ συγγράψουν τοὺς ἀπαιτουμένους νόμους.

Τοιουτοτρόπως συνεστάθη τῷ 451 π. Χ. ἡ δεκαρχία ἐκ δέκα ἀνδρῶν ἐκ τῶν πατρικίων. Οὗτοι συνέγραψαν τοὺς νόμους, χαράξαντες αὐτοὺς ἐπὶ δώδεκα χαλκῶν πινάκων (δωδεκαδέλτους).

Μετὰ τὴν συγγραφὴν τῶν νόμων ἡ ἀρχὴ τῶν δεκάρχων κατελύθη, ἀποκατέστη δὲ πάλιν ἡ δημαρχία καὶ ἡ ὑπατεία.

---

13. Ἅλωσις Οὐηΐων—Φούριος Κάμιλλος.

Τῷ 405 π. Χ. οἱ Ρωμαῖοι ἐξεστράτευσαν ἐναντίον τῆς τυρρηνικῆς πόλεως Οὐηΐων, τὴν ὁποίαν καὶ ἐπολιόρκησαν. Ἐπὶ ἐννέα ἔτη παρετάθη ἡ πολιορκία τῆς πόλεως, χωρὶς νὰ κυριευθῇ, διότι ἡ πόλις ἦτο ἐκτισμένη ἐπάνω εἰς ἀπόκρημνον λόφον. Τὸ δέκατον ἔτος οἱ Ρωμαῖοι ἐξέλεξαν δικτάτωρα τὸν ἱκανώτατον στρατηγὸν Φούριον Κάμιλλον, ὅστις ἐκυρίευσε τὴν πόλιν. Ἀλλ' ὁ Κάμιλλος διὰ τὸν ἀλαζονικὸν χαρακτῆρά του ἔγινε μισητὸς εἰς τὸν λαόν. Κατηγορηθεὶς δὲ ὅτι ἐκράτησε διὰ τὸν ἑαυτόν του τὰ περισσότερα λάφυρα ἐκ τῆς ἁλώσεως τῶν Οὐηΐων κατεδικάσθη εἰς ἐξορίαν (391 π. Χ.). Ὅτε δὲ ἀπήρχετο ἐκ τῆς Ρώμης ὕψωσε τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ηὐχήθη εἰς τοὺς θεοὺς νὰ λάβῃ ἡ πατρίς του τάχιστα τὴν ἀνάγκην του.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

14. *Εἰσβολὴ Γαλατῶν* (390 π. Χ.).

Καὶ ἀληθῶς ἡ εὐχὴ τοῦ Καμίλλου ἐξεπληρώθη. Τῷ 390 π. Χ. πολυάριθμα στίφη Γαλατῶν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Βρέννου, εἰσέβαλον εἰς τὴν Τυρρηνίαν καὶ ὥρμησαν κατὰ τῆς Ρώμης. Ἦσαν δὲ οἱ Γαλάται ἔθνος βάρβαρον, τὸ ὁποῖον πρότερον κατῴκει πέραν τῶν Ἄλπεων, εἰς τὴν χώραν, ἥτις ἀπ' αὐτῶν ὠνομάσθη Γαλατία (ἡ σημερινὴ Γαλλία).

Ἔπειτα κατὰ διαφόρους ἐποχὰς εἶχον εἰσβάλῃ εἰς τὴν ἄνω Ἰταλίαν καὶ εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐκεῖ. Ὠνομάζετο δὲ ἀπ' αὐτῶν ἡ ἄνω Ἰταλία «ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατία».

Οἱ Ρωμαῖοι ἀντεπεξῆλθον κατὰ τῶν Γαλατῶν· ἀλλὰ συνάψαντες μάχην παρὰ τὸν Ἁλίαν ποταμὸν (παραπόταμον τοῦ Τιβέρεως) ἐνικήθησαν αἰσχρῶς (390 π. Χ.). Οἱ Γαλάται τότε εἰσῆλθον ἄνευ ἐμποδίου εἰς τὴν Ρώμην. Τὴν πόλιν εὗρον ἔρημον, διότι οἱ κάτοικοι εἶχον καταφύγῃ εἰς ἄλλας πόλεις, ἡ δὲ Σύγκλητος καὶ οἱ ἄρχοντες μὲ ὅλους τοὺς μαχίμους ἄνδρας εἶχον κλεισθῆ εἰς τὸ Καπιτώλιον. Μόνον ὀγδοήκοντα γηραιοὶ συγκλητικοὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐγκαταλίπουν τὴν πατρίδα των καὶ ἔμειναν καθήμενοι ἀτάραχοι εἰς τὰς ἕδρας των ἐν τῇ Ἀγορᾷ. Οἱ βάρβαροι ἐφόνευσαν καὶ τοὺς ὀγδοήκοντα συγκλητικούς, ἔπειτα δὲ ἐλεηλάτησαν καὶ ἐπυρπόλησαν τὴν πόλιν.

Μετὰ ταῦτα ἐπολιόρκησαν τὸ Καπιτώλιον. Τέλος οἱ Ρωμαῖοι μετὰ ἑπτάμηνον πολιορκίαν ἠναγκάσθησαν, διὰ νὰ μὴ ἀποθάνουν ἀπὸ τὴν πεῖναν, νὰ συνθηκολογήσουν πρὸς τοὺς Γαλάτας, πληρώσαντες χιλίας λίτρας χρυσίου. Ὅταν ἐτίθετο τὸ χρυσίον εἰς τὴν πλάστιγγα, Ρωμαῖός τις χιλίαρχος παρεπονέθη διὰ τὴν ὑπερβαρῆ ζύγισιν. Τότε ὁ Βρέννος ρίψας ἐπὶ τῆς πλάστιγγος τὸ βαρὺ ξίφος του ἀνέκραξεν «οὐαὶ τοῖς ἡττημένοις».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Γαλατῶν οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἤθελαν νὰ μείνουν εἰς Ρώμην καὶ νὰ ἀνοικοδομήσουν αὐτήν, ἀλλὰ νὰ μετοικήσουν εἰς Οὐηΐους. Ὁ γηραιὸς ὅμως Κάμιλλος, ὅστις μαζὶ μὲ ἄλλους φυγάδας εἶχεν ἐπανέλθῃ ἀπὸ τὴν ἐξορίαν του, ἀντέστη. Μὲ τὰς θερμὰς πατρικάς του συμβουλὰς κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν λαὸν νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὴν πόλιν. Δι' ὃ καὶ ἐπωνομάσθη «δεύτερος κτίστης τῆς Ρώμης» μετὰ τὸν Ρωμύλον.

---

15. *Πολιτικὴ ἰσότης πατρικίων καὶ πληβείων.*

Καθὼς εἴδομεν οἱ πληβεῖοι ἐπέτυχον κατ' ἀρχὰς νὰ ἐκλέγωνται ἀπὸ τὰς τάξεις των δήμαρχοι. Κατόπιν ἐπετράπη εἰς αὐτοὺς ἡ σύναψις γάμων μετὰ τῶν πατρικίων. Τῷ 375 π. Χ. οἱ δήμαρχοι Λικίνιος Στόλων καὶ Λεύκιος Σέξτιος ἐπρότειναν τοὺς ἑξῆς νόμους:

α') ὁ εἷς ἀπὸ τοὺς δύο ὑπάτους νὰ εἶναι πληβεῖος·

β') κανεὶς Ρωμαῖος πολίτης νὰ μὴ δύναται νὰ κατέχῃ περισσότερα τῶν 500 πλέθρων γῆς, τὸ δὲ ὑπόλοιπον νὰ διανεμηθῇ ματαξὺ τῶν πληβείων.

γ') νὰ ἀφαιρεθῶσιν ἀπὸ τὰ ὀφειλόμενα κεφάλαια οἱ πληρωθέντες τόκοι, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ποσὸν νὰ πληρωθῇ ἐντὸς τριῶν ἐτῶν, εἰς τρεῖς ἴσας δόσεις.

Κατπεσλεμήθησαν μὲ λύσσαν οἱ νόμοι οὗτοι ὑπὸ τῶν πατρικίων ἐπὶ ἐννέα ἔτη. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐψηφίσθησαν. Πρῶτος δὲ πληβεῖος ὕπατος ἐξελέγη ὁ Λεύκιος Σέξτιος. Μετὰ μικρὸν διάστημα κατώρθωσαν οἱ πληβεῖοι νὰ λάβουν μέρος εἰς ὅλα τὰ πολιτικὰ ἀξιώματα καὶ τοιουτοτρόπως τῷ 460 π. Χ. ἐπῆλθε τελεία ἐξίσωσις μεταξὺ πατρικίων καὶ πληβείων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΙΤΑΛΙΚΟΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΤΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

16. Σαυνιτικοὶ πόλεμοι.

Ἡ πολιτικὴ ἰσότης ἔκαμε τόσον ἰσχυροὺς τοὺς Ρωμαίους, ὥστε ἠδυνήθησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ὑποτάξουν τοὺς λαοὺς τῆς Ἰταλίας καὶ νὰ γίνουν κύριοι αὐτῆς.

Ἀπὸ ὅλους τοὺς λαοὺς τούτους, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι περισσότερον ἀντέστησαν ἦσαν οἱ Σαυνῖται. Οὗτοι κατῴκουν τὰς ὑψηλὰς φάραγγας τῶν Ἀπεννίνων ὀρέων· ἦσαν δὲ λαὸς γενναῖος καὶ πολεμικός.

Πρώτην ἀφορμὴν πρὸς ρῆξιν ἔδωκαν οἱ Σαυνῖται, οἱ ὁποῖοι ἐλεηλάτουν τὴν εὔφορον Καμπανίαν, ἐπετέθησαν δὲ καὶ κατὰ τῆς πρωτευούσης αὐτῆς Καπύης. Οἱ Καπυηνοὶ ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ρωμαίων. Οὗτοι ἐπῆλθον κατὰ τῶν Σαυνιτῶν καὶ ἐπανειλημμένως ἐνίκησαν αὐτούς, κατέλαβον δὲ ἅπασαν τὴν Καμπανίαν (340 π. Χ.).

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦτο οἱ Σαυνῖται δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἡσυχάσουν. Ἀφ' ἑνὸς ἔφερον βαρέως τὴν ταπείνωσιν· ἀφ' ἑτέρου ἐφοβοῦντο τὴν ὁσημέραι αὐξανομένην δύναμιν τῶν Ρωμαίων. Ἔλαβον λοιπὸν πάλιν τὰ ὅπλα καὶ ἔκαμαν ἐναντίον τῶν Ρωμαίων δύο ἀκόμη πολέμους, ἀπὸ τοῦ 327—290 π. Χ.

Κατὰ τοὺς πολέμους τούτους οἱ Σαυνῖται κατώρθωσαν νὰ συμμαχήσουν μὲ πολλοὺς λαοὺς τῆς Ἰταλίας. Ἡ θέσις τῶν Ρωμαίων τότε ἦτο δεινή· λυσσώδης ὑπῆρξεν ἡ πάλη. Καὶ κατ' ἀρχὰς ἡ τύχη ἐφάνη δυσμενὴς πρὸς τοὺς Ρωμαίους· ἀλλ' ἐπὶ τέλους οἱ Ρωμαῖοι ὑπερίσχυσαν, καὶ οἱ Σαυνῖται ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσουν εἰρήνην. Οἱ σταλέντες παρὰ τῶν Σαυνιτῶν διὰ τὴν εἰρήνην πρέσβεις ἦλθον εἰς διαπραγματεύσεις μὲ τὸν ὕπατον Κούριον Δεντᾶτον. Εὐ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ρον αὐτὸν ἐντὸς πενιχρᾶς κατοικίας νὰ βράζῃ εἰς πηλίνην χύτραν χόρτα. Οἱ πρέσβεις ἐκπλαγέντες διὰ τὴν πενίαν τοῦ Κουρίου ἐνόμισαν ὅτι ἠδύναντο νὰ κατορθώσουν τι περισσότερον μὲ δῶρα καὶ προσεπάθησαν νὰ τὸν δωροδοκήσουν μὲ χρήματα. Ἀλλ' ὁ χρηστὸς καὶ φιλόπατρις Κούριος ἀπέρριψε περιφρονητικῶς τὴν πρότασιν τῶν πρέσβεων, ἀπήντησε δὲ πρὸς αὐτοὺς μὲ ὑπερηφάνειαν· «ἐγὼ δὲν ἔχω ἀνάγκην χρημάτων, προτιμῶ ὅμως νὰ διατάσσω τοὺς ἔχοντας ταῦτα». Μὲ τὴν ὑποταγὴν τῶν Σαυνιτῶν οἱ Ρωμαῖοι ἔγιναν κύριοι ὅλης τῆς μέσης Ἰταλίας.

---

17. Πόλεμος τῶν Ρωμαίων πρὸς τοὺς Ταραντίνους.—Πύρρος ὁ βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου.

Οἱ Ρωμαῖοι, ἀφ' οὗ ὑπέταξαν τὴν μέσην Ἰταλίαν, ἔτρεψαν τὰ ὅπλα των πρὸς τὴν κάτω Ἰταλίαν, ὅπου ὑπῆρχον πολλαὶ ἑλληνικαὶ πόλεις πλούσιαι καὶ ἰσχυραί. Δυστυχῶς αἱ ἑλληνικαὶ αὗται πόλεις, ἀντὶ νὰ συνενωθοῦν διὰ νὰ ἀποκρούσουν τὸν ἐκ μέρους τῶν Ρωμαίων κίνδυνον, ἐξηντλοῦντο εἰς πολέμους ἀναμεταξύ των. Ἕνεκα τούτου εἶχον περιέλθῃ εἰς οἰκτρὰν κατάστασιν.

Καὶ πρῶτον ἐπετέθησαν οἱ Ρωμαῖοι κατὰ τοῦ Τάραντος. Ἀφορμὴν εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον ἔδωκαν αὐτοὶ οἱ Ταραντῖνοι.

Εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος κατέπλευσαν ἕνεκα τριακυμίας ρωμαϊκὰ πλοῖα. Οἱ Ταραντῖνοι, ἅμα εἶδον αὐτά, ὥρμησαν καὶ τὰ κατέστρεψαν, διότι κατὰ προηγουμένην συνθήκην δὲν ἐπετρέπετο ὁ εἴσπλους ρωμαϊκῶν πλοίων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος. Οἱ Ρωμαῖοι ἔστειλαν πρὸς τοὺς Ταραντίνους πρέσβεις καὶ ἐζήτησαν ἱκανοποίησιν. Ἀλλ' οἱ Ταραντῖνοι ὄχι μόνον ἱκανοποίησιν δὲν ἔδωκαν, ἀλλὰ καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὕβρισαν τὸν πρεσβευτὴν τῶν Ρωμαίων Ποστούμιον. Τότε οἱ Ρωμαῖοι ἐκήρυξαν κατὰ τῶν Ταραντίνων τὸν πόλεμον. Οἱ Ταραντῖνοι ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο μόνοι των νὰ ἀντιταχθοῦν κατὰ τῶν Ρωμαίων, ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου Πύρρου.

Ὁ φιλόδοξος Πύρρος, παρὰ τὰς συμβουλὰς τοῦ συμβούλου του Κινέα, ὁ ὁποῖος ἦτο ἔξοχος πολιτικός, ἐδέχθη μὲ προθυμίαν τὴν πρόσκλησιν τῶν Ταραντίνων. Ὅθεν τῷ 281 π. Χ. ἐξέπλευσε μετὰ 25000 ἀνδρῶν καὶ 20 ἐλεφάντων.

Πύρρος

Ἡ πρώτη μάχη μεταξὺ Πύρρου καὶ Ρωμαίων ἔγινεν εἰς τὴν Ἡράκλειαν τῆς Λευκανίας τῷ 280 π. Χ. καὶ ἦτο πεισματωδεστάτη. Ἐπὶ πολὺ τὸ ἀποτέλεσμα δὲν διεκρίνετο. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους, χάρις εἰς τοὺς ἐλέφαντας, οἱ ὁποῖοι ἐτρόμαξαν τοὺς Ρωμαίους, ἡ νίκη ἔκλινεν ὑπὲρ τοῦ Πύρρου. Ἑπτὰ χιλιάδες Ρωμαῖοι ἔπεσαν νεκροὶ εἰς τὴν μάχην· ἀλλὰ καὶ ὁ Πύρρος δὲν ὑπέστη μικρὰς ζημίας. Ἐννοήσας πόσον φοβεροὶ ἐχθροὶ ἦσαν οἱ Ρωμαῖοι ἐπρότεινεν εἰς αὐτοὺς εἰρήνην. Ἀλλ' ἡ Ρωμαϊκὴ σύγκλητος ἠρνήθη νὰ δεχθῇ πᾶσαν περὶ εἰρήνης πρότασιν τοῦ Πύρρου, πρὶν οὗτος ἐξέλθῃ τῆς Ἰταλίας. Τότε ὁ Πύρρος θέλων νὰ καταπλήξῃ τοὺς Ρωμαίους, ὥρμησεν ἐναντίον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

αὐτῆς τῆς Ρώμης· ἀλλ' ἀπεκρούσθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Τάραντα, ὅπου καὶ διεχείμασε. Τὸ ἑπόμενον ἔτος (279 π. Χ.) ὁ πόλεμος ἐπανελήφθη. Παρὰ τὸ Ἄσκλον τῆς Ἀπουλίας ἔγινε δευτέρα μεγάλη μάχη. Καὶ εἰς τὴν μάχην ταύτην ἐνίκησεν ὁ Πύρρος· ἀλλ' ὑπέστη τόσας ζημίας ὥστε εἶπεν ὅτι «ἂν ἀκόμη μίαν τοιαύτην μάχην νικήσωμεν θὰ χαθῶμεν».

Ὁ Πύρρος, ἐπειδὴ κάθε διαπραγμάτευσις πρὸς τοὺς Ρωμαίους ἀπερρίπτετο, ἐν ὅσῳ διέμενεν ἐν Ἰταλίᾳ, ἐζήτει εὔσχημον τρόπον νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν. Διὰ τοῦτο ἐδέχθη προθύμως νὰ μεταβῇ εἰς Σικελίαν κατὰ πρόσκλησιν τῶν Συρακουσῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπολέμουν πρὸς τοὺς Καρχηδονίους. Μετὰ τριετῆ διαμονὴν ἐν Σικελίᾳ ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐναντίον τῶν Ρωμαίων. Ἀλλ' ἐνικήθη κατὰ κράτος εἰς τὸ Βενεβέντιον (275 π. Χ.) καὶ ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἤπειρον. Καὶ ἐκεῖ δὲν τὸν ἀφῆκεν ἡ φιλοδοξία του νὰ ἡσυχάσῃ. Ἀφ' οὗ καθυπέταξε τὴν Μακεδονίαν, ἠθέλησε νὰ ὑποτάξῃ καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀλλ' εἰς τὸ Ἄργος ἐφονεύθη ἀπὸ μίαν γυναῖκα μὲ κεραμίδα, τῷ 272 π. Χ.

Πολεμικὸς ἐλέφας

Οἱ Ρωμαῖοι μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Πύρρου ἐκ τῆς Ἰταλίας ὑπέταξαν τοὺς Ταραντίνους καὶ κατόπιν ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Κάτω Ἰταλίας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

18. Καρχηδονικοὶ πόλεμοι.

Μεταξὺ τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Καρχηδονίων ἔγιναν τρεῖς μεγάλοι πόλεμοι, οἱ ὁποῖοι ὀνομάζονται «Καρχηδονικοί».

Εἰς τὰ βόρεια παράλια τῆς Ἀφρικῆς, πλησίον τῆς σημερινῆς Τύνιδος, ἔκειτο ἡ ἀρχαία Καρχηδών».

Ἡ Καρχηδών, ἡ ὁποία ἦτο ἀποικία τῶν Φοινίκων, εἶχε γίνῃ μία ἀπὸ τὰς ἰσχυροτέρας καὶ ἐμπορικωτέρας πόλεις τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Οἱ Καρχηδόνιοι εἶχον ἱδρύσῃ εἰς πολλὰ μέρη ἀποικίας καὶ ἐμπορικοὺς σταθμούς, καθὼς εἰς τὴν Σικελίαν, εἰς τὴν Σαρδώ, εἰς τὴν Κύρνον, εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ ἀλλαχοῦ.

Τὸ ναυτικὸν τῆς Καρχηδόνος ἦτο κάλλιστον· τὰ δὲ ἐμπορικὰ αὐτῆς πλοῖα διασχίζοντα τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν συνεσώρευσαν εἰς αὐτὴν ἀμύθητα πλούτη.

Ἡ μεγάλη αὕτη εὐτυχία τῆς Καρχηδόνος διήγειρε τὴν ζηλοτυπίαν τῶν Ρωμαίων, οἱ ὁποῖοι ἐζήτουν ἀφορμὴν νὰ ταπεινώσουν τοὺς ἀντιζήλους των Καρχηδονίους.

---

19. Πρῶτος Καρχηδονικὸς πόλεμος (264 — 241 π. Χ.)

Ἡ ἀφορμὴ δὲν ἤργησε νὰ δοθῇ. Ἦτο δὲ ἡ ἑξῆς: Ὁ Ἀγαθοκλῆς, ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν, εἶχε μισθοφόρους Μαμερτίνους· οὗτοι, ἐπειδὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀγαθοκλέους, ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τοῦ διαδόχου του Ἱέρωνος τοῦ Β΄, κατέλαβον τὴν Μεσσήνην, πόλιν τῆς Σικελίας. Ἔχοντες δὲ οἱ Μαμερτῖνοι τὴν Μεσσήνην ὡς ὁρμητήριον, ἔκαμνον λῃστρικὰς ἐπιδρομὰς καὶ κατέστρεφον τὰς πέριξ χώρας καὶ μάλιστα τὴν ἐπικράτειαν τῶν Συρακουσῶν. Ὁ Ἱέρων,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν, διὰ νὰ διώξῃ αὐτούς, συνεμάχησε μὲ τοὺς Καρχηδονίους. Οἱ Μαμερτῖνοι τότε ἐφοβήθησαν καὶ ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ρωμαίων, εὗρον δὲ ἀφορμὴν οἱ Ρωμαῖοι διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῶν Καρχηδονίων, οἱ ὁποῖοι εἶχον καταλάβῃ τὴν Μεσσήνην. Τοιουτοτρόπως ἐξερράγη ὁ πρῶτος Καρχηδονικὸς πόλεμος (264—241 π.Χ.)

Οἱ Ρωμαῖοι ἔστειλαν μὲ στρατὸν τὸν ὕπατον Ἄππιον Κλαύδιον. Οὗτος ἐνίκησεν εἰς δύο μάχας τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὴν Μεσσήνην τὸν στρατηγὸν τῶν Καρχηδονίων. Κατόπιν ἐπολιόρκησε τὴν Μεσσήνην καὶ ἠνάγκασε τὸν Ἱέρωνα νὰ ἀφήσῃ τὴν συμμαχίαν τῶν Καρχηδονίων καὶ νὰ συμμαχήσῃ μὲ τοὺς Ρωμαίους. Τοιουτοτρόπως οἱ Καρχηδόνιοι ἔμειναν μόνοι, ἠναγκάσθησαν δὲ νὰ ἀποσυρθοῦν εἰς τὸν Ἀκράγαντα· ἀλλὰ καὶ τοῦτον οἱ Ρωμαῖοι μετὰ ἑπτάμηνον πολιορκίαν ἐκυρίευσαν (262 π. Χ.).

Ἤδη δὲν ἀπέμεινεν εἰς τοὺς Ρωμαίους ἄλλο, παρὰ νὰ κυριεύσουν καὶ τὰς παραθαλασσίας πόλεις τῆς Σικελίας, τὰς ὁποίας κατεῖχαν οἱ Καρχηδόνιοι. Ἀλλ' ἔβλεπον ὅτι τοῦτο ἦτο ἀδύνατον, διότι δὲν εἶχον στόλον. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ κατασκευάσουν στόλον. Καὶ ἀληθῶς κατὰ τὸ σχέδιον Καρχηδονικοῦ πολεμικοῦ πλοίου, τὸ ὁποῖον εἶχε πέσει ἔξω εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας, ἐναυπήγησαν 120 τριήρεις, τὰς ὁποίας ὑπὸ τὸν ὕπατον Δουίλιον ἀπέστειλαν κατὰ τῶν Καρχηδονίων. Ὁ Δουίλιος συναντήσας παρὰ τὰς Μυλὰς (260 π. Χ.), πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Μεσσήνης, τὸν κατὰ πολὺ ἀνώτερον στόλον τῶν Καρχηδονίων, συνῆψε ναυμαχίαν καὶ ἐνίκησε νίκην λαμπράν, μὲ ἓν μηχάνημα τὸ ὁποῖον ἐφεῦρεν ὁ Δουίλιος καὶ ὠνομάζετο κόραξ. Ἦτο δὲ ὁ κόραξ σιδηρᾶ ἁρπάγη, μὲ τὴν ὁποίαν ἥρπαζον οἱ Ρωμαῖοι τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα καὶ τὰ ἐτραβοῦσαν πρὸς τὰ ἰδικά των, τοιουτοτρόπως δὲ μετέβαλλον τὴν ναυμαχίαν εἰς πεζομαχίαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀλλ' ὁ πόλεμος παρετείνετο. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισαν οἱ Ρωμαῖοι νὰ μεταφέρουν τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ ἐκεῖ νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῆς Καρχηδόνος. Ὅθεν τῷ 256 π.Χ. ἀπέστειλαν εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ στόλον μὲ τοὺς ὑπάτους Οὐόλσωνα καὶ Ρήγουλον, οἵτινες συναντήσαντες τὸν Καρχηδονικὸν στόλον παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Σικελίας Ἔκνομον, κατετρόπωσαν αὐτόν. Κατόπιν οἱ Ρωμαῖοι διηυθύνθησαν εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ ἀπεβιβάσθησαν ἐκεῖ. Ἡ Ρωμαϊκὴ σύγκλητος ἐπειδὴ ἦτο βεβαία ὅτι θὰ ὑπετάσσετο ἡ Καρχηδών, ἀνεκάλεσε τὸν Οὐόλσωνα. Ἔμεινε λοιπὸν εἰς τὴν Ἀφρικὴν μόνος ὁ Ρήγουλος μὲ 15 χιλ. πεζοὺς καὶ 500 ἱππεῖς διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον.

Ὁ Ρήγουλος μετὰ μερικὰς μάχας ἔφθασεν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Καρχηδόνος. Ἕνεκα τούτου οἱ Καρχηδόνιοι ἠναγκάσθησαν νὰ προτείνουν εἰρήνην. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ ὅροι τοῦ Ρηγούλου ἦσαν βαρεῖς, οἱ Καρχηδόνιοι δὲν τοὺς ἐδέχθησαν. Ἀπελπισθέντες ἀνέθηκαν τὴν ἀρχιστρατηγίαν εἰς τὸν Σπαρτιάτην Ξάνθιππον, ὁ ὁποῖος ἦλθεν εἰς τὴν Καρχηδόνα μὲ μισθοφόρους ἕλληνας. Ὁ Ξάνθιππος ἦτο ἔμπειρος στρατηγὸς καὶ κατώρθωσε νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς Καρχηδονίους θάρρος· ἔπειτα δὲ ἐπετέθη κατὰ τῶν Ρωμαίων καὶ κατετρόπωσεν αὐτούς· ἐκ τοῦ Ρωμαϊκοῦ στρατοῦ μόνον 2000 ἐσώθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐφονεύθησαν ἢ ἠχμαλωτίσθησαν. Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων ἦτο καὶ ὁ Ρήγουλος.

Μετὰ πέντε ἔτη οἱ Καρχηδόνιοι ἔκαμαν ναυμαχίαν πρὸς τοὺς Ρωμαίους παρὰ τὸ Πάνορμον (νῦν Παλέρμον) τῆς Σικελίας καὶ ἐνικήθησαν. Τούτου ἕνεκα ἠναγκάσθησαν καὶ πάλιν νὰ προτείνουν εἰρήνην πρὸς τοὺς Ρωμαίους. Ἀπέστειλαν μάλιστα εἰς τὴν Ρώμην τὸν Ρήγουλον, διὰ νὰ καταπείσῃ τοὺς Ρωμαίους εἰς τοῦτο, μὲ τὴν ἔνορκον ὑπόσχεσιν ὅτι, ἂν δὲν ἤθελε κατορθώσει τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρή-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νης, θὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Καρχηδόνα. Ὁ φιλόπατρις Ρήγουλος ἦλθεν εἰς Ρώμην καὶ ἀντὶ νὰ προτείνῃ εἰρήνην εἰς τοὺς Ρωμαίους, τοὺς συνεβούλευσε νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν πόλεμον. Μετὰ δὲ τοῦτο, πιστὸς εἰς τὸν ὅρκον του, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Καρχηδόνα, ὅπου ὑπέστη σκληρότατον θάνατον.

Ὁ πόλεμος τότε ἐπανελήφθη σκληρότερος καὶ βαρύτερος μέχρι τοῦ 241. Τέλος οἱ Καρχηδόνιοι ἐνικήθησαν εἰς μίαν ναυμαχίαν, παρὰ τὰς Αἰγούσας νήσους (ΒΔ τῆς Σικελίας) καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ συνομολογήσουν εἰρήνην πρὸς τοὺς Ρωμαίους μὲ βαρυτάτους ὅρους.

Οἱ Ρωμαῖοι ἔγιναν κύριοι τῆς Σικελίας. Μόνον ἡ ἐπικράτεια τῶν Συρακουσῶν ἔμεινεν ἐλευθέρα.

---

20. *Δεύτερος Καρχηδονικὸς πόλεμος*

(218—201 π. Χ.)

Οἱ Καρχηδόνιοι, ἀφ' οὗ ἔχασαν τὴν Σικελίαν, ἔστρεψαν τὰ κατακτητικὰ βλέμματά των εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Καὶ κατώρθωσαν ἐντὸς ὀλίγου νὰ κυριεύσουν διὰ τοῦ στρατηγοῦ Ἀμίλκα Βάρκα καὶ κατόπιν διὰ τοῦ Ἀσδρούβα μέγα μέρος τῆς Ἱσπανίας. Ὁ Ἀσδρούβας ἐδολοφονήθη ὑπό τινος δούλου. Δι' ὃ οἱ Καρχηδόνιοι ἀνέδειξαν στρατηγὸν τὸν υἱόν τοῦ Ἀμίλκα Βάρκα Ἀννίβαν, εἰς ἡλικίαν 26 ἐτῶν.

Ὁ Ἀννίβας ὑπῆρξεν εἷς ἀπὸ τοὺς μεγίστους στρατηγοὺς τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Εἶχε τὴν τόλμην τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τὴν σύνεσιν τοῦ Ἐπαμεινώνδου. Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἔτρεφεν ἄσπονδον μῖσος κατὰ τῶν Ρωμαίων, διότι εἰς ἡλικίαν ἐννέα ἐτῶν ὡδηγήθη ὑπὸ τοῦ πατρός του εἰς τὸν βωμὸν καὶ θέσας ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τὴν χεῖρά του ὡρκίσθη αἰώνιον μῖσος κατὰ τῶν Ρωμαίων. Καὶ ἐτήρησεν ἀκριβέστατα τὸν ὅρκον του.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ Ἀννίβας προσέβαλε τὴν ἐν Ἱσπανίᾳ πόλιν Ζάκανθαν, ἡ ὁποία συμφώνως μὲ τὰς συνθήκας, τὰς ὁποίας εἶχον μὲ Ρωμαίους οἱ Καρχηδόνιοι, ἔπρεπε νὰ εἶναι οὐδετέρα καὶ ἐλευθέρα. Μετὰ ὀκτάμηνον πολιορκίαν τὴν ἐκυρίευσεν. Ἀλλ' οἱ Ρωμαῖοι, ἐπειδὴ ὁ Ἀννίβας παρεβίασε τὰς συνθήκας, ἐκήρυξαν νέον κατὰ τῆς Καρχηδόνος πόλεμον. Τοιουτοτρόπως ἤρχισε τῷ 218 π. Χ. ὁ δεύτερος Καρχηδονικὸς πόλεμος, ὅστις διήρκεσε 17 ὅλα ἔτη.

Μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ὁ Ἀννίβας ἀφῆκε τὸν ἀδελφόν του Ἀσδρούβαν μὲ 15 χιλ. ἄνδρας εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Αὐτὸς δὲ μὲ 70 χιλ. πεζούς, 9 χιλ. ἱππεῖς καὶ 37 ἐλέφαντας διαβαίνει τὰ Πυρηναῖα, ὑπερπηδᾷ μὲ καταπληκτικὴν ταχύτητα τὰς χιονοσκεπεῖς Ἄλπεις ἐν καιρῷ χειμῶνος καὶ εἰσβάλλει εἰς τὴν ἄνω Ἰταλίαν, ἀφ' οὗ ἀπώλεσεν ἕνεκα τοῦ ψύχους, τῆς πείνης καὶ ἄλλων ταλαιπωριῶν τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ στρατοῦ του.

Ἀννίβας

Ἡ αἰφνιδία ἐμφάνισις τοῦ Ἀννίβα ἐξέπληξε τοὺς Ρωμαίους, οἵτινες ἔσπευσαν νὰ ἀποστείλουν κατ' αὐτοῦ στρατόν. Ὁ Ἀννίβας ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως τοὺς Ρωμαίους πρῶτον παρὰ τὸν Τίκινον ποταμὸν καὶ ἔπειτα παρὰ τὸν ποταμὸν Τρεβίαν (παραπόταμον τοῦ Πάδου)

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῷ 218 π. Χ. καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος (217) παρὰ τὴν Τρασιμένην λίμνην, ὅπου ἔπεσε καὶ ὁ ὕπατος Γάϊος Φλαμινῖνος, καὶ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατοῦ του.

Τὴν μεγαλυτέραν δὲ πανωλεθρίαν ἔπαθαν οἱ Ρωμαῖοι κατὰ τὴν γενομένην παρὰ τὰς Κάννας (νῦν Κανῶζα) μάχην τῷ 216 π. Χ. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐφονεύθησαν 70 χιλιάδες Ρωμαῖοι· λέγεται ὅτι ὁ Ἀννίβας βλέπων τὴν καταστροφὴν ταύτην τῶν Ρωμαίων, ἀνέκραξε πολλάκις κατὰ τὴν μάχην «στρατιῶται, λυπηθῆτε τοὺς νικημένους». Μετὰ τὴν ἐν Κάνναις μάχην ὁ Ἀννίβας ἦλθεν εἰς τὴν Καπύην, πρωτεύουσαν τῆς Καμπανίας, διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ὁ στρατός του.

Ἐν τούτοις οἱ Ρωμαῖοι ἔδειξαν ἀξιοθαύμαστον καρτερίαν καὶ γενναῖον φρόνημα εἰς τὴν δεινὴν ταύτην περίστασιν. Διέταξαν γενικὴν στρατολογίαν, συλλέξαντες δὲ νέον στρατὸν ἀπέστειλαν αὐτὸν κατὰ τοῦ Ἀννίβα. Τοὐναντίον δὲ ὁ ἀστὴρ τοῦ Ἀννίβα ἤρχισε νὰ κλίνῃ πρὸς τὴν δύσιν του. Ζητήσας ἐπικουρίας παρὰ τῆς πατρίδος του δὲν ἔλαβεν. Οἱ Καρχηδόνιοι ἐφθόνησαν τὴν μεγάλην δόξαν τοῦ Ἀννίβα καὶ ἐγκατέλιπον αὐτόν. Ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ ὁ στρατός του ἐν Καπύῃ ἀπεχαυνώθη.

Ὁ νέος Ρωμαϊκὸς στρατὸς κατώρθωσε νὰ νικήσῃ τὸν Ἀννίβαν παρὰ τὴν Νῶλαν τῆς Καμπανίας (215 π. Χ.). τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος ἔσπευσεν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἐπολιόρκησε τὰς Συρακούσας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν οἱ σύμμαχοι τοῦ Ἀννίβα.

Ἅλωσις τῶν Συρακουσῶν.—Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Ἱέρωνος τοῦ Β', οἱ Συρακούσιοι ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τῶν Ρωμαίων καὶ ἡνώθησαν μὲ τοὺς Καρχηδονίους. Οἱ Ρωμαῖοι ἔστειλαν κατ' αὐτῶν τὸν Μάρκελλον. Ἡ πόλις ἕνεκα τῶν ἰσχυρῶν τειχῶν της ἐφαίνετο ἀπόρθητος· προσέτι δὲ ὑπερήσπιζεν αὐτὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ ὁ μέγιστος τῆς ἀρχαιότητος μαθηματικὸς καὶ μηχανικὸς Ἀρχιμήδης. Ὁ Ἀρχιμήδης μὲ φακοὺς ἰσχυροὺς συγκεντρῶν τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου ἔκαυσε πολλάκις τὸν Ρωμαϊκὸν στόλον, ὡς λέγεται. Ἐπὶ δύο ἔτη ἐπολιόρκουν τὰς Συρακούσας οἱ Ρωμαῖοι. Τέλος ὁ Μάρκελλος διὰ νυκτερινῆς ἐφόδου ἔγινε κύριος τῆς πόλεως (212 π. Χ.). Φοβερὰ σφαγὴ καὶ λεηλασία ἐπηκολούθησε. Μεταξὺ τῶν φονευθέντων ἦτο καὶ ὁ Ἀρχιμήδης.

Ἅλωσις τῆς Καπύης. — Τῷ 212 π. Χ. ὁ Ἀννίβας ἐκυρίευσε μὲ προδοσίαν τὸν Τάραντα, οἱ δὲ Ρωμαῖοι ἐπολιόρκησαν τὴν Καπύην. Ὁ Ἀννίβας διὰ νὰ φέρῃ περισπασμὸν εἰς τοὺς πολιορκοῦντας ὥρμησε κατὰ τῆς Ρώμης καὶ ἐστρατοπέδευσε πρὸ τῶν πυλῶν αὐτῆς. Τὸ κίνημα τοῦ Ἀννίβα ἀπέτυχεν, ἡ δὲ Καπύη παρεδόθη εἰς τοὺς Ρωμαίους. Οἱ κάτοικοι ταύτης ἐτιμωρήθησαν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων σκληρότατα.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Καπύης ἦτο δεινὴ ἡ θέσις τοῦ Ἀννίβα, διότι ὅλοι οἱ ἐν Ἰταλίᾳ σύμμαχοι τὸν ἐγκατέλειπον. Ὅλας τὰς ἐλπίδας του ἐστήριζεν ἤδη εἰς τὸν ἐν Ἱσπανίᾳ διατρίβοντα ἀδελφόν του Ἀσδρούβαν, τὸν ὁποῖον ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν. Δυστυχῶς καὶ ἡ ἐλπὶς αὕτη ἐσβέσθη. Οἱ Ρωμαῖοι ὕπατοι Σαλινάτωρ καὶ Νέρων προσβαλόντες καθ' ὁδὸν τὸν Ἀσδρούβαν τὸν ἐνίκησαν καὶ τὸν ἐφόνευσαν. Ἀποκόψαντες δὲ τὴν κεφαλήν του ἔρριψαν αὐτὴν ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀννίβα. Ὁ Ἀννίβας ἰδὼν τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀδελφοῦ του, ἀνέκραξε μὲ μεγάλην θλῖψιν «προβλέπω τὴν τύχην τῆς Καρχηδόνος· ἡ τύχη ἐβαρύνθη πλέον νὰ μᾶς παρέχῃ τὴν εὔνοιάν της».

Ἡ ἐν Ζάμᾳ μάχη. — Τέλος οἱ Ρωμαῖοι θέλοντες νὰ ἐξαναγκάσουν τὸν Ἀννίβαν νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, ἀπεφάσισαν νὰ μεταφέρουν τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἀφρικήν· πρὸς τοῦτο τὸ ἔτος 204 π. Χ. στέλλουν κατὰ τῆς Καρχη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δένος τὸν περίφημον ὕπατον Κορνήλιον Σκιπίωνα μὲ 35 χιλιάδας ἄνδρας. Ὁ Σκιπίων φθάσας εἰς Ἀφρικὴν ὥρμησε κατὰ τῆς Καρχηδόνος. Οἱ Καρχηδόνιοι τότε φοβηθέντες ἔσπευσαν νὰ ἀνακαλέσουν τὸν Ἀννίβαν, ὅστις ὑπήκουσεν εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος του καὶ ἔσπευσε πρὸς σωτηρίαν της. Οἱ δύο ἀντίπαλοι στρατηγοὶ συνηντήθησαν ἐν Ζάμᾳ. Ἐκεῖ ἔγινε μάχη μεγάλη τῷ 202 π. Χ. ἐνικήθησαν δὲ οἱ Καρχηδόνιοι. Κατὰ συμβουλὴν τοῦ Ἀννίβα ἐδέχθησαν τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης, οἱ ὁποῖοι ἦσαν βαρύτατοι καὶ ταπεινωνικοί. Ὑπεχρεώθησαν νὰ πληρώσουν ὡς πολεμικὴν ἀποζημίωσιν δέκα χιλιάδες τάλαντα εἰς διάστημα 50 ἐτῶν καὶ νὰ μὴ κηρύττουν τὸν πόλεμον ἄνευ τῆς συναινέσεως τῶν Ρωμαίων. Ὁ Σκιπίων ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ρώμην γενόμενος δεκτὸς μὲ ἀπερίγραπτον ἐνθουσιασμόν, προσωνομάσθη δὲ Ἀφρικανός.

Σκιπίων ὁ Ἀφρικανὸς

Θάνατος τοῦ Ἀννίβα. — Ὁ Ἀννίβας, ὅστις ἀνεδείχθη κατὰ τὸν πόλεμον μέγας στρατηγός, ἀνεδείχθη καὶ κατὰ τὴν εἰρήνην μέγας πολιτικός. Ἐκλεχθεὶς ἄρχων τῆς Καρχηδόνος μετερρύθμισε τὰ πράγματα τῆς πολιτείας τόσον καλὰ καὶ ἔκαμε τόσας οἰκονομίας, ὥστε ἡ Καρχηδὼν κατώρθωσε νὰ πληρώσῃ εἰς τοὺς Ρωμαίους τὴν ἐκ 10 χιλιάδων ταλάντων ἀποζημίωσιν ἐντὸς δέκα ἐτῶν. Ἡ τοιαύτη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

οἰκονομία δὲν ἤρεσεν εἰς τοὺς ἀντιπάλους τοῦ Ἀννίβα. Οὗτοι διέβαλλον αὐτὸν εἰς τοὺς Ρωμαίους, ὅτι συνεννοεῖται μυστικῶς μὲ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. Ὁ Ἀννίβας ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν πατρίδα του ὅπως σωθῇ. Καταδιωκόμενος δὲ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατέφυγεν ἐπὶ τέλους εἰς τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας Προυσίαν, ὅπου κινδυνεύων νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς Ρωμαίους ἔπιε δηητήριον καὶ ἀπέθανε τῷ 183 π. Χ.

Φίλιππος ὁ Ε'

Σημ.— Δύο ἔτη μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ β' Καρχηδονικοῦ πολέμου οἱ Ρωμαῖοι ἐκήρυξαν πόλεμον κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου Ε'. Τῷ 191 π. Χ. ἐπολέμησαν κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Ἀντιόχου Γ'. Τῷ 171 π. Χ. ἐκήρυξαν οἱ Ρωμαῖοι πόλεμον κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περσέως. Ἐπὶ τέλους ἐπὶ τοῦ Ἀνδρίσκου ἢ Ψευδοφιλίππου (148 π. Χ., ἡ Μακεδονία ὑπετάγη εἰς τοὺς Ρωμαίους, καταστᾶσα Ρωμαϊκὴ ἐπαρχία, τῷ δὲ 146 π. Χ. ὑπετάγη καὶ ἡ Ἑλλάς. Τῶν πολέμων τούτων ἐξιστόρησις ὑπάρχει εἰς τὸ β' τεῦχος τῆς Ἱστορίας ἡμῶν.

---

21. *Τρίτος Καρχηδον. πόλεμος* (149—146π.Χ.)

Ἡ Καρχηδὼν μετὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονικὸν πόλεμον ἤρχισεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἀναλαμβάνῃ. Ἀλλὰ τοῦτο διήγειρε καὶ πάλιν τὸ μῖσος καὶ τὴν ζηλοτυπίαν τῶν Ρωμαίων, οἱ ὁποῖοι ἐζήτουν νὰ εὕρουν ἀφορμήν, διὰ νὰ καταστρέψουν τελείως τὴν ἀντίζηλον πόλιν. Καὶ ἡ ἀφορμὴ δὲν ἐβράδυνε νὰ δοθῇ.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Νουμιδίας Μασσανάσης, ὅστις ἦτο σύμμαχος τῶν Ρωμαίων καὶ ἐβασίζετο εἰς τὴν προστασίαν αὐ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν, κατέλαβε γαίας τῶν Καρχηδονίων. Οὗτοι ἔκαμον πολλάκις παράπονα εἰς τοὺς Ρωμαίους, ἀλλ' οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἔδιδον καμμίαν προσοχὴν εἰς αὐτά. Δι' ὃ οἱ Καρχηδόνιοι ἠναγκάσθησαν νὰ λάβουν τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ Μασσανάση καὶ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν χώραν των. Ἀλλὰ τοῦτο οἱ Ρωμαῖοι ἐθεώρησαν ὡς παράβασιν τῶν συνθηκῶν καὶ διέταξαν τοὺς δύο ὑπάτους νὰ ἐπέλθωσι μετὰ στόλου καὶ στρατοῦ κατὰ τῆς Καρχηδόνος (149 π. Χ.). Ἅμα ἔμαθον τοῦτο οἱ Καρχηδόνιοι, κατελήφθησαν ὑπὸ τρόμου· ὅθεν ἔστειλαν πρέσβεις εἰς Ρώμην καὶ ἐδήλωσαν ὅτι εἶναι πρόθυμοι νὰ κάμουν πᾶν ὅ,τι ἤθελον ζητήσει οἱ Ρωμαῖοι. Οἱ Ρωμαῖοι τότε ἐζήτησαν νὰ παραδώσουν εἰς αὐτοὺς 300 ὁμήρους ἀπὸ τὰς καλυτέρας οἰκογενείας. Οἱ Καρχηδόνιοι ἀπέστειλαν εἰς τοὺς εἰς Σικελίαν εὑρισκομένους Ρωμαίους ὑπάτους τοὺς ζητηθέντας ὁμήρους. Ἀλλ' οἱ ὕπατοι τότε ἀπῄτησαν ὅπως οἱ Καρχηδόνιοι παραδώσουν εἰς αὐτοὺς καὶ ὅλην τὴν πολεμικήν των παρασκευήν, δηλαδὴ ὅπλα, πλοῖα, πολεμικὰς μηχανὰς κ.λ.π. Οἱ Καρχηδόνιοι παρέδωκαν καὶ ταῦτα. Τότε οἱ ὕπατοι εἶπον εἰς τοὺς Καρχηδονίους ὅτι ἡ τελευταία ἀπαίτησις τῆς συγκλήτου εἶναι νὰ κατεδαφισθῇ ἡ Καρχηδών, νὰ κτίσωσι δὲ ἄλλην πόλιν, ἡ ὁποία νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ τὴν παραλίαν 10 μίλια. Οἱ δυστυχεῖς Καρχηδόνιοι ἤδη ἐνόησαν περὶ τίνος πρόκειται. Μὲ ἀγανάκτησιν ἀπέρριψαν τὴν πρότασιν τῶν ὑπάτων. Αἱ πύλαι τῆς πόλεως ἐκλείσθησαν, ὁ λιμὴν ἐφράχθη μὲ ἅλυσιν, πάντες δὲ οἱ κάτοικοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νέοι καὶ γέροντες, ἀνέλαβον τὸν ἀγῶνα πρὸς σωτηρίαν τῆς πατρίδος των. Ἐπὶ τρία ἔτη ἀντέστη ἡρωϊκῶς ἡ Καρχηδών. Τέλος τῷ 146 ἐκυριεύθη ἐξ ἐφόδου ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Σκιπίωνος Αἰμιλιανοῦ.

Ἡ πόλις ἐπὶ 17 ἡμέρας παρεδόθη εἰς τὸ πῦρ καὶ τὴν λεηλασίαν. Ἐκ τῶν 700 χιλιάδων τῆς Καρχηδόνος μόνον 50 χιλ. ἐσώθησαν ἐπικαλεσθέντες τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ νικητοῦ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ Σκιπίων ἐπανελθὼν εἰς Ρώμην ἐτέλεσε μεγαλοπρεπῆ θρίαμβον καὶ ἐπωνομάσθη «Ἀφρικανὸς ὁ νεώτερος».

---

22. Γράκχοι.

Κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Λικινίου Στόλωνος, οὐδεὶς Ρωμαῖος ἠδύνατο νὰ κατέχῃ δημοσίαν γῆν περισσοτέραν τῶν 500 πλέθρων. Ὁ νόμος οὗτος περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν. Οἱ ἀγροὶ εἶχον περιέλθῃ εἰς χεῖρας ὀλίγων, οἵτινες ἀπετέλεσαν τὴν ἀριστοκρατικὴν τάξιν. Οὗτοι ἐλάμβανον ὅλα τὰ ἀνώτερα στρατιωτικὰ καὶ πολιτικὰ ἀξιώματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐπλούτουν, ἐν ᾧ τὸ πολὺ πλῆθος κατήντησε χωρὶς κτήματα, καὶ ἔζη μὲ τὸ νὰ πωλῇ τὴν ψῆφόν του κατὰ τὰς ἐκλογὰς ἢ μὲ τὴν μαρτυρίαν του εἰς τὰ δικαστήρια.

Κορνηλία

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τοῦ λαοῦ ὅτε ἀνεφάνησαν οἱ σωτῆρες αὐτοῦ, οἱ ἀδελφοὶ Τιβέριος καὶ Γάϊος Γράκχος.

Πατὴρ τῶν Γράκχων ἦτο ὁ Σεμπρώνιος Γράκχος, μήτηρ δὲ ἡ περίφημος διὰ τὴν ὡραιότητα. τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν παιδείαν Κορνηλία, θυγάτηρ Σκιπίωνος τοῦ πρεσβυτέρου. Ἡ Κορνηλία εἰς νεαρὰν ἡλικίαν ἀπώλεσε τὸν σύζυγόν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

της. Ἔκτοτε οὐδεμίαν ἄλλην φροντίδα εἶχε, παρὰ πῶς νὰ ἀναθρέψῃ καὶ ἐκπαιδεύσῃ καλῶς τὰ τέκνά της.

Πρῶτος ὁ Τιβέριος (τῷ 133 π. Χ.) ἅμα ἔγινε δήμαρχος διέταξε νὰ ἰσχύῃ ὁ περὶ γαιῶν νόμος τοῦ Λικινίου Στόλωνος, παρὰ τὴν ἀντίστασιν τῶν ἀριστοκρατικῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ βασιλεὺς τῆς Περγάμου Ἄτταλος ὁ Γ' ἀπέθανεν, ἀφῆκε δὲ διὰ διαθήκης κληρονόμον τοῦ κράτους του τὸν ρωμαϊκὸν λαόν. Ὁ Τιβέριος ἐπρότεινεν ἵνα οἱ θησαυροὶ τοῦ Ἀττάλου διαμοιρασθῶσιν εἰς τοὺς πτωχούς. Ἡ πρότασις ἐψηφίσθη. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκτελεσθῇ ἦτο δύσκολον, διότι ἠναντιοῦντο οἱ ἀριστοκρατικοί. Ἐζήτησε λοιπὸν ὁ Τιβέριος νὰ ἐκλεχθῇ ἐκ νέου δήμαρχος. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἐκλογῶν ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἀριστοκρατικῶν εἰς τὸ Καπιτώλιον μετὰ 300 ὀπαδῶν του.

Μετὰ 10 ἔτη ἐξελέχθη δήμαρχος ὁ Γάϊος Γράκχος (133 π. Χ.). Οὗτος ἐπανέλαβε τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τοῦ λαοῦ μὲ μεγάλην δραστηριότητα καὶ τόλμην. Ὄχι μόνον ἐπρότεινεν, ὅπως καὶ ὁ Τιβέριος, νὰ διανεμηθοῦν γαῖαι εἰς τοὺς πτωχούς, ἀλλὰ καὶ σῖτον ἐχορήγησεν εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀπὸ τὰς δημοσίας ἀποθήκας μὲ μετρίαν τιμὴν καὶ ἄλλους εὐεργετικοὺς νόμους ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἐπρότεινε. Πάλιν οἱ πλούσιοι καὶ οἱ ἀριστοκρατικοὶ μὲ λύσσαν ἀντετάχθησαν κατὰ τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Γράκχου, καὶ ἐπὶ τέλους μὲ ραδιουργίας ἀπεπλάνησαν τὸν λαὸν ὥστε νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸν προστάτην του. Στάσις τότε ἐξερράγη, κατὰ τὴν ὁποίαν πολλοὶ ὀπαδοὶ τοῦ Γαΐου ἐφονεύθησαν, ὁ δὲ Γάϊος καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του ἠναγκάσθη νὰ αὐτοκτονήσῃ. Ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς ἐτιμωρήθη διὰ τὴν ἀχαριστίαν του· διότι, ἀφ' οὗ ὑπερίσχυσαν οἱ ἀριστοκρατικοὶ κατηργήθησαν ὅλοι οἱ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ψηφισθέντες νόμοι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

24. Μάριος καὶ Σύλλας.—Ἐμφύλιοι πόλεμοι. Πρῶτος Μιθραδατικὸς πόλεμος.

Ὀλίγα ἔτη μετὰ τοὺς Γράκχους ἀνεφάνησαν ἐν Ρώμῃ δύο ἄνδρες, ὁ Μάριος καὶ ὁ Σύλλας, ὅλως ἀντιθέτου χαρακτῆρος.

Ὁ Μάριος ἦτο ἀγράμματος καὶ τραχύς· εἶχεν ὅμως μέγα ἀνάστημα, μοναδικὴν τόλμην καὶ ἀνδρείαν καὶ ἔκτακτα στρατηγικὰ προτερήματα, μὲ τὰ ὁποῖα πολλάκις ἐδόξασε καὶ ἔσωσε τὴν πατρίδα του. Καὶ πρῶτον ἐπεράτωσε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα ὅστις ἦτο βασιλεὺς τῆς Νουμιδίας ἐν Ἀφρικῇ, καὶ προσήρτησε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Νουμιδίας εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος. Ἔπειτα ἀπήλλαξε τὴν Ρώμην ἀπὸ τοὺς Κίμβρους καὶ τοὺς Τεύτονας. Οἱ βάρβαροι καὶ μάχιμοι οὗτοι λαοί, ἀφῆκαν τὰς παρὰ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν χώρας των καὶ διευθυνθέντες πρὸς μεσημβρίαν, ἐπήρχοντο ἐναντίον τῆς Ρώμης. Ὁ Μάριος κατετρόπωσε καὶ διεσκόρπισεν αὐτούς, σώσας τὴν Ρώμην ἀπὸ μέγαν κίνδυνον. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπωνομάσθη «τρίτος κτίστης τῆς Ρώμης». Διὰ τὰ πολεμικά του κατορθώματα ὁ Μάριος κατέστη ἀγαπητότατος εἰς τὸν λαὸν καὶ ἔγινεν ἀρχηγὸς τῆς δημοκρατικῆς μερίδος.

Ὁ Σύλλας κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς γένους· εἶχε λεπτὴν ἀνατροφὴν καὶ καλὴν πνευματικὴν μόρφωσιν, ἀλλ' ἦτο φιλόδοξος, πανοῦργος καὶ αἱμοχαρής. Ὁ Σύλλας ἦτο ἀρχηγὸς τῆς ἀριστοκρατικῆς μερίδος.

Τὸ μεταξὺ Μαρίου καὶ Σύλλα μῖσος ἦτο τόσον μέγα, ὥστε κατέληξεν ἐπὶ τέλους εἰς ἐμφύλιον πόλεμον. Ὁ ὀλέθριος δὲ οὗτος πόλεμος, ὅστις ἔπνιξεν εἰς τὸ αἷμα τὴν Ρώμην, εἶχε τὴν ἑξῆς ἀφορμήν:

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ Μιθραδάτης, ὁ βασιλεὺς τοῦ Πόντου, ἦτο εἰς ἀπὸ τοὺς ἀσπονδοτέρους ἐχθροὺς τῶν Ρωμαίων. Οὗτος ἐπωφελούμενος τῆς εὐκαιρίας, ὅτε οἱ Ρωμαῖοι εἶχον περιπλακῆ εἰς διαφόρους πολέμους, ἐκυρίευσεν ὅλας τὰς κτήσεις τῶν Ρωμαίων, τὰς ὁποίας οὗτοι εἶχον εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἐφόνευσε δὲ εἰς μίαν ἡμέραν 80 χιλιάδας Ρωμαίων, πρὸς δὲ ἔστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Ἀρχέλαον μὲ στρατόν. Ὁ Ἀρχέλαος ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἐξήγειρε τοὺς Ἀθηναίους εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Ρωμαίων.

Μάριος

Οἱ Ρωμαῖοι τότε ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον ἐναντίον τοῦ Μιθραδάτου διορίσαντες στρατηγὸν τὸν Σύλλαν. Ἀλλὰ καθ' ὃν χρόνον ὁ Σύλλας παρεσκευάζετο ἐν Καμπανίᾳ, ὁ Μάριος κατώρθωσεν ἐν Ρώμῃ νὰ ἀφαιρεθῇ ἡ στρατηγία ἀπὸ τὸν Σύλλαν καὶ νὰ δοθῇ εἰς αὐτόν. Τοῦτο μαθὼν ὁ Σύλλας δὲν χάνει καιρόν, ἀλλ' ἀμέσως βαδίζει μὲ τὸν στρατόν του ἐναντίον τῆς Ρώμης. Φοβερὰ ἐπῆλθε σύγκρουσις μεταξὺ τῶν δύο μερίδων. Ὁ Σύλλας ὑπερίσχυσε καὶ εἰσῆλθε νικητὴς εἰς τὴν πόλιν, ὁ δὲ Μάριος σώζεται διὰ τῆς φυγῆς εἰς τὴν Ἀφρικήν.

Σύλλας

Ἅλωσις Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς ὑπὸ τοῦ Σύλλα. — Μετὰ ταῦτα ὁ Σύλλας, ἀφ' οὗ ἐτακτοποίησεν ἐν Ρώμῃ τὰ πράγματα κατὰ τὸ συμφέρον του, ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μιθραδάτου. Καὶ πρῶτον ἐπορεύθη κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐσύλησε τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ ναὸν τοῦ Διὸς καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον· κατόπιν ἦλθεν ἐναντίον τῶν Ἀθηνῶν τὰς ὁποίας ἐκυρίευσε μετὰ ὀκτάμηνον πολιορκίαν (86 π. Χ.). Οἰκτρὰ ὑπῆρξεν ἡ τύχη τῶν κατοίκων. Ὅλοι σχεδὸν ἐσφάγησαν, ὀλίγοι δὲ διεσώθησαν, πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ Σύλλας εἶπεν «ὅτι τοῖς χαρίζει τὴν ζωὴν χάριν τῶν προγόνων των».

Ἀφ' οὗ δὲ ἐκυρίευσε καὶ τὸν Πειραιᾶ, τὸν ὁποῖον ἐπίσης κατέστρεψε, κατεδίωξε τὸν Ἀρχέλαον καὶ κατετρόπωσεν αὐτὸν παρὰ τὴν Χαιρώνειαν. Τέλος διέβη εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ἠνάγκασε τὸν Μιθραδάτην νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην μὲ βαρυτάτους ὅρους.

---

25. Δευτέρα φάσις τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Θάνατος τοῦ Μαρίου καὶ Σύλλα

Ὅτε ὁ Σύλλας ἔγινε κύριος τῶν πραγμάτων τῆς Ρώμης, ἀνέδειξεν ὑπάτους τὸν Ὀκτάβιον καὶ τὸν Κίνναν. Ὁ Κίννας εὐθὺς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Σύλλα ἠθέλησε νὰ ἀνατρέψῃ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ. Τούτου ἕνεκα περιῆλθεν εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸν συνύπατόν του Ὀκτάβιον. Συνήφθη ἀγὼν λυσσώδης ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ 10 χιλιάδες ἐφονεύθησαν. Ὁ Κίννας νικηθεὶς κατέφυγεν εἰς τὴν Καμπανίαν καὶ προσεκάλεσεν ἐξ Ἀφρικῆς τὸν φυγάδα Μάριον. Ἀμφότεροι οὗτοι ὥρμησαν μετὰ στρατοῦ κατὰ τῆς Ρώμης καὶ ἔγιναν κύριοι αὐτῆς.

Ὁ Μάριος τότε προέβη εἰς φοβερὰς προγραφάς. Ἐπὶ 5 ἡμέρας καὶ 5 νύκτας στίφη ἀγρίων στρατιωτῶν περιέτρεχον τὰς ὁδοὺς σφάζοντες. Χιλιάδες ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Σύλλα ἐφονεύθησαν, τὰ δὲ πτώματα κατὰ σωροὺς ἔκειντο ἄταφα εἰς τὰς ὁδούς. Μετ' ὀλίγον (86 π. Χ.) ἀπέθανεν ὁ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἑπτάκις ὑπατεύσας Μάριος, ἔμεινε δὲ ἀπόλυτος κύριος ἐν Ρώμῃ ὁ Κίννας· θελήσας ὅμως νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ ἐπερχομένου Σύλλα, ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἰδίων του στρατιωτῶν.

Ὁ Σύλλας ἐπανελθὼν εἰς Ρώμην, ἀφ᾽ οὗ ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως τοὺς ἀντιπάλους του, προέβη εἰς φρικτὰς προγραφὰς κατὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Μαρίου, τοὺς ὁποίους διέταξε νὰ φονεύσουν ὅπου καὶ ἂν τοὺς συναντοῦν. Μετὰ ταῦτα ἐξελέχθη δικτάτωρ ἰσόβιος καὶ ὠνομάσθη «Εὐτυχής». Ἀλλὰ μετὰ διετῆ κυβέρνησιν παρῃτήσε τὴν δικτατωρίαν καὶ ἀπεχώρησεν εἰς τὴν ἐν Καμπανίᾳ ἔπαυλίν του, ὅπου ἀπέθανε τῷ 78 π. Χ.

---

26. Πομπήϊος.—Πόλεμος κατὰ τῶν πειρατῶν. Δεύτερος Μιθραδατικὸς πόλεμος.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σύλλα ἀρχηγὸς τῆς ἀριστοκρατικῆς μερίδος ἔγινεν ὁ Πομπήϊος, εἷς ἀπὸ τοὺς ἐξοχωτέρους καὶ μεγαλυτέρους ἄνδρας τῆς Ρώμης. Νεώτατος ἀκόμη ὁ Πομπήϊος διεκρίθη κατὰ τοὺς ἐμφυλίους σπαραγμούς, καταδιώξας τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Μαρίου. Τούτου δὲ ἕνεκα προσήλκυσε τὴν ἀγάπην καὶ ἐκτίμησιν τοῦ Σύλλα.

Ὁ Πομπήϊος ἔκαμε πολλοὺς ἐνδόξους πολέμους, διὰ τῶν ὁποίων καὶ αὐτὸς ἐδοξάσθη καὶ τὴν πατρίδα του ἐλάμπρυνε. Ἀπὸ τοὺς πολέμους τούτους ἀναφέρομεν τὸν κατὰ τῶν πειρατῶν καὶ τὸν δεύτερον Μιθραδατικὸν πόλεμον.

Πόλεμος κατὰ τῶν πειρατῶν (67 π. Χ.).— Ἀφ᾽ ὅτου ἐξέλιπον αἱ ναυτικαὶ δυνάμεις τῆς Καρχηδόνος καὶ τῆς Κορίνθου, οἱ πειραταί, οἱ ὁποῖοι ἀνέκαθεν ἐμάστιζον τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, ηὐξήθησαν καταπληκτικῶς. Οὗτοι καταρτίσαντες στόλον ἐξ 100 πλοίων ἐλεηλάτουν τὰς νήσους καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὰ παράλια, ἔχοντες ὁρμητήριον τὴν Κρήτην καὶ τὴν Κιλικίαν. Πανταχοῦ ἐνέσπειρον τὸν φόβον καὶ τὴν ἐρήμωσιν.

Κατ' αὐτῶν ἐστάλησαν πολλοὶ ὑπατικοὶ στρατοί· ἀλλὰ πάντες ἐνικήθησαν. Τέλος ἐστάλη ὁ Πομπήϊος, ὅστις μετὰ τοσαύτης δραστηριότητος καὶ ἐπιτυχίας ἐνήργησεν, ὥστε εἰς διάστημα τριῶν μόνον μηνῶν ἐκαθάρισεν ὅλην τὴν Μεσόγειον θάλασσαν ἀπὸ τὴν πληγὴν αὐτήν.

Πομπήϊος

Δεύτερος Μιθραδατικὸς πόλεμος (74—64 π. Χ.).— Ὁ Μιθραδάτης ἐπωφελούμενος ἐκ τῶν πολέμων, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχον περιπλακῇ οἱ Ρωμαῖοι, ἐπεχείρησε νὰ ἐπανακτήσῃ τὰς ἀπολεσθείσας χώρας. Ἐναντίον αὐτοῦ ἀπέστειλαν οἱ Ρωμαῖοι τὸν Λούκουλλον. Ὁ Λούκουλλος εἰσέβαλεν εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Πόντου, ἐνίκησε δὲ οὐχὶ μόνον τὸν Μιθραδάτην ἀλλὰ καὶ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ καὶ σύμμαχον Τιγράνην. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Λούκουλλος ἐμισεῖτο ἀπὸ τοὺς στρατιώτας του διὰ τὴν αὐστηρὰν πειθαρχίαν καὶ διὰ τὴν ἀπληστίαν του, ἐστασίασεν ὁ στρατός, καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ παραιτηθῇ.

Ἀντὶ τοῦ Λουκούλλου ἀνέλαβεν ὁ Πομπήϊος νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ Μιθραδάτου καὶ τοῦ Τιγράνου. Ὅθεν ἐλθὼν οὗτος εἰς τὴν Ἀσίαν κατετρόπωσε τὸν Μιθραδάτην καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ καταφύγῃ εἰς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὴν Κολχίδα. Ὁ Πομπήϊος κατόπιν διηυθύνθη κατὰ τοῦ Τιγράνου· οὗτος ὑπετάχθη ἀμαχητὶ καὶ ὑπεχρεώθη νὰ πληρώσῃ καὶ 600 τάλαντα ὡς ἔξοδα τοῦ πολέμου. Μετὰ ταῦτα ὁ Πομπήϊος ὑπέταξε τὴν Συρίαν, τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Παλαιστίνην.

Μιθραδάτης

Ὁ ἀκαταπόνητος Μιθραδάτης ἀναφαίνεται καὶ πάλιν εἰς τὸν Βόσπορον. Παρασκευάζει στρατὸν μὲ σκοπὸν νὰ ἐπέλθῃ ὡς ἄλλος Ἀννίβας κατὰ τῆς Ρώμης. Ἀλλ' οἱ στρατιῶταί του δειλιοῦν πρὸ τοῦ τολμηροῦ αὐτοῦ σχεδίου τοῦ βασιλέως των, καὶ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Φαρνάκου, υἱοῦ τοῦ Μιθραδάτου, στασιάζουσιν. Ὁ Μιθραδάτης, ἵνα μὴ παραδοθῇ ζῶν εἰς χεῖρας τῶν Ρωμαίων, ηὐτοκτόνησε.

Τότε ὁ Πομπήϊος τὸν μὲν Φαρνάκην κατέστησε βασιλέα τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου· τὴν Βιθυνίαν, τὸν Πόντον, τὴν Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην προσήρτησεν εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος· τὴν δὲ Παλαιστίνην κατέστησε φόρου ὑποτελῆ. Ἔπειτα ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου πρὸς τιμήν του ἐτελέσθη μεγαλοπρεπέστατος θρίαμβος (61 π. Χ.).

---

27. *Συνωμοσία τοῦ Κατιλίνα* (63 π. Χ.). *Κικέρων.*

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἡ Ρώμη ἐκινδύνευσε τὸν ἔσχατον κίνδυνον ἕνεκα φοβερᾶς συνωμοσίας, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Κατιλίνας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ Κατιλίνας κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας. Εἶχε πολλὰ προτερήματα, ἀλλ' ἦτο ἀκόλαστος καὶ ἀνήθικος. Ἀφ' οὗ κατεσπατάλησε τὴν περιουσίαν του εἰς διαφόρους ἀσωτείας καὶ περιέπεσεν εἰς χρέη μεγάλα, ἐζήτει ν' ἀπαλλαγῇ ἀπ' αὐτὰ καὶ νὰ πλουτήσῃ μὲ ἐπαναστάσεις καὶ δολοφονίας. Συνήθροισε λοιπὸν ὅλους τοὺς φαυλοβίους καὶ τοὺς ἔχοντας χρέη καὶ ἀπεφάσισε μὲ τὴν βοήθειαν αὐτῶν νὰ πυρπολήσῃ τὴν Ρώμην, νὰ φονεύσῃ τοὺς ὑπάτους καὶ ὅλους τοὺς ἐπισήμους καὶ ἰσχυροὺς ἄνδρας καὶ νὰ ἀναλάβῃ αὐτὸς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους.

Κικέρων

Εὐτυχῶς τὸ κακοῦργον σχέδιόν του δὲν ἐπέτυχε. Κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἦτο ὕπατος ὁ μέγιστος τῶν ρητόρων τῆς Ρώμης Κικέρων. Ὁ δραστηριώτατος καὶ φιλόπατρις οὗτος ἀνὴρ κατώρθωσε νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν συνωμοσίαν τοῦ Κατιλίνα καὶ διὰ τῶν περιφήμων λόγων του νὰ καταπείσῃ τὴν Σύγκλητον νὰ καταδικάσῃ εἰς θάνατον τοὺς συνωμότας. Ὁ Κατιλίνας κατώρθωτε καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Τυρρηνίαν, ὅπου εἶχον συγκεντρωθῇ οἱ συνωμόται καὶ παρεσκευάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ρώμης. Ἀλλ' ὁ Ρωμαϊκὸς στρατὸς βαδίζει κατ' αὐτοῦ, τὸν νικᾷ καὶ τὸν φονεύει. Τοιουτοτρόπως ἡ Ρώμη ἐσώθη ἀπὸ βέβαιον κίνδυνον, ὁ δὲ Κικέρων ἐπωνομάσθη «πατὴρ τῆς πατρίδος».

---

28. Ἰούλιος Καῖσαρ.—Πρώτη τριαρχία.

Μετὰ τὴν συνωμοσίαν τοῦ Κατιλίνα ὁ Πομπήϊος ἐπιστρέψας ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Ρώμην, εὗρεν ἰσχυρὸν ἀντίπαλον τὸν ἐξ ἐπιφανοῦς γένους καταγόμενον Ἰούλιον Καί-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σαρα, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ Μαρίου καὶ γαμβρὸς τοῦ Κίννα.

Ὁ Καῖσαρ ἐγεννήθη τῷ 100 π. Χ. Ἔχων σπάνια ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ προτερήματα, ἀνεδείχθη εἰς ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἄνδρας τῆς Ρώμης. Ἦτο φιλάνθρωπος, γενναιόδωρος, ὁμιλητικὸς πρὸς ὅλους, εὐγενὴς δὲ καὶ μεγαλόφρων πρὸς τοὺς ἀντιπάλους του. Εἶχε πνεῦμα ἔξοχον, εὐφυΐαν θαυμαστήν, μόρφωσιν δὲ καὶ ἀνατροφὴν σπανίαν. Διὰ τοῦτο διεκρίθη ὄχι μόνον ὡς μέγας πολιτικός, ἀλλὰ καὶ ὡς στρατηγὸς μεγαλοφυὴς καὶ ὡς ῥήτωρ καὶ ὡς συγγραφεὺς ἔξοχος. Ἡ μεγάλη τοῦ Καίσαρος φιλοδοξία κατεδείχθη ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας. Ἰδὼν οὗτος εἴς τινα ναὸν τὸ ἄγαλμα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἀνεφώνησε περίλυπος. »Ἀλλοίμονον! ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος εἰς τὴν ἡλικίαν μου εἶχε κατακτήσει ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ἐγὼ ἀκόμη δὲν ἔπραξα τίποτε!» Ἔλεγε δὲ συχνά: «Προτιμῶ νὰ εἶμαι πρῶτος εἰς μικρὸν χωρίον, παρὰ δεύτερος εἰς τὴν Ρώμην. Ὁ Καῖσαρ κατώρθωσε μὲ κάθε μέσον νὰ προσελκύσῃ τὴν εὔνοιαν τοῦ λαοῦ, τοιουτοτρόπως δὲ ἡ ὁδὸς πρὸς τὰ μεγάλα τῆς πατρίδος του ἀξιώματα ἦτο πλέον ἀνοικτὴ εἰς αὐτόν.

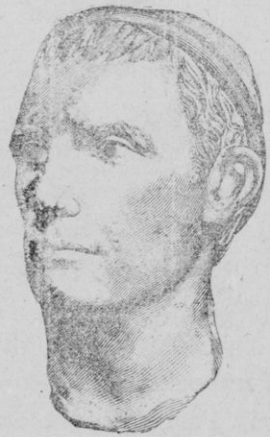

Ἰούλιος Καῖσαρ

Πρώτη τριαρχία. — Ἐν τούτοις ὁ Καῖσαρ εἶχε πολλοὺς ἰσχυροὺς ἀντιζήλους εἰς τὴν Ρώμην, οἱ ὁποῖοι ἀντενήργουν εἰς τοὺς σκοπούς του. Διὰ νὰ καταβάλῃ τὰς ἀντενεργείας ταύτας, ἡνώθη τῷ 60 π. Χ. μετὰ τῶν τότε ἰσχυρῶν ἀνδρῶν Πομπηΐου καὶ Κράσσου, μετὰ τῶν ὁποίων ἀπετέλεσε πολιτικὸν σύνδεσμον, ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη «πρώτη τριαρχία».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Διὰ νὰ ἐνδυναμωθῇ δὲ καλύτερον ὁ σύνδεσμος, ὁ Καῖσαρ ἔδωκε τὴν θυγατέρα του σύζυγον εἰς τὸν Πομπήϊον. Τότε ὁ Καῖσαρ ἐξελέχθη ὕπατος καὶ ἐπεκύρωσε, παρὰ τὴν ἀντίπραξιν τῆς συγκλήτου, ὅλας τὰς ἐν Ἀσίᾳ πράξεις τοῦ Πομπηΐου. Ὅταν ἔληξεν ἡ ὑπατεία του, ὁ δῆμος παρεχώρησεν εἰς τὸν Καίσαρα ἐπὶ πέντε ἔτη τὴν διοίκησιν τῆς Γαλατίας καὶ τῆς Ἰλλυρίας.

Ἀπὸ τότε κυρίως ἀρχίζει τὸ ἔνδοξον στάδιον τοῦ Καίσαρος. Πορευθεὶς εἰς τὴν πέραν τῶν Ἄλπεων Γαλατίαν, κατεπολέμησε τοὺς Ἑλβετούς, τοὺς Βέλγους καὶ τοὺς Γερμανοὺς ἐντὸς ὀκτὼ ἐτῶν (58—50 π. Χ.)· ὑπέταξεν ὅλην τὴν Γαλατίαν καὶ προσήρτησεν αὐτὴν εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος.

Τῷ 56 π. Χ. οἱ τρίαρχοι συνῆλθον καὶ ἀνενέωσαν τὴν τριαρχίαν καὶ συνεφώνησαν ἡ μὲν ἀρχὴ τοῦ Καίσαρος νὰ παραταθῇ ἀκόμη ἐπὶ πέντε ἔτη, ὁ δὲ Πομπήϊος καὶ ὁ Κράσσος νὰ γίνουν ὕπατοι τὸ ἑπόμενον ἔτος (55 π. Χ.), ἅμα δὲ τελειώσῃ ἡ ὑπατεία των, ὁ μὲν Πομπήϊος ν' ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς Ἱσπανίας, ὁ δὲ Κράσσος τὴν διοίκησιν τῆς Συρίας εἰς ἴσον χρονικὸν διάστημα. Ἀφ' οὗ ἔγιναν ταῦτα, ὁ μὲν Κράσσος μετέβη εἰς τὴν Συρίαν, ὅπου ἐφονεύθη πολεμῶν πρὸς τοὺς Πάρθους, ὁ δὲ Πομπήϊος διέμενεν ἐν Ρώμῃ καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐκυβέρνα τὴν Ἱσπανίαν διορίζων ὑπάρχους.

---

29. Δεύτερος ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ Καίσαρος καὶ Πομπηΐου. Θάνατος τοῦ Πομπηΐου

Ὁ Πομπήϊος ἐπειδὴ εἶχεν ὑποψίαν ὅτι ὁ Καῖσαρ μὲ τὰ πολεμικά του κατορθώματα θὰ τὸν ὑποσκελίσῃ, καταπείθει τὴν Σύγκλητον νὰ διατάξῃ τὸν Καίσαρα νὰ διαλύσῃ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸν στρατόν του καὶ νὰ ἐπανέλθῃ ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας εἰς τὴν Ρώμην, ἄλλως νὰ θεωρῆται ἐχθρὸς τῆς πατρίδος.

Ὁ Καῖσαρ δὲν ὑπήκουσε. Τεθεὶς δὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ του βαδίζει ἐναντίον τῆς Ρώμης. Ἅμα ἔφθασεν εἰς τὸν Ρουβίκωνα ποταμόν, ὅστις ἦτο τὸ τελευταῖον ὅριον τῆς ἐπαρχίας του, ἐστάθη ἐκεῖ ἐπὶ πολὺ διστάζων. Ἐσυλλογίζετο ὅτι, ἂν διέβαινε τὸν ποταμὸν ἔνοπλος καὶ ἄνευ τῆς ἀδείας τῆς Συγκλήτου, ἐκήρυττε πόλεμον κατὰ τῆς πατρίδος του· ἀλλὰ καὶ ἡ ὑποχώρησις ἦτο δι' αὐτὸν ὀλεθρία. Ἐπὶ τέλους ἀνέκραξεν «ἐρρίφθω ὁ κῦβος» καὶ διαβὰς τὸν ποταμὸν ὁρμᾷ κατὰ τῆς Ρώμης.

Ὁ Πομπήϊος ἅμα ἔμαθε τοῦτο, ἐπειδὴ ἦτο ἀνέτοιμος, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἀκολουθούμενος καὶ ἀπὸ τοὺς ὁμοφρονοῦντας συγκλητικοὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου συνεκρότησε στρατόν.

Ὁ Καῖσαρ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ρώμην, ἔδειξε δὲ πρὸς τοὺς ἀντιπάλους του μεγάλην ἐπιείκειαν. Ἀφ' οὗ ἐτακτοποίησε τὰ πράγματα ἐν Ρώμῃ, ἔσπευσεν εἰς καταδίωξιν τοῦ Πομπηΐου. Πρώτη μάχη συνήφθη παρὰ τὸ Δυρράχιον. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐνικήθη ὁ Καῖσαρ, διότι ἦτο ἐστρατοπεδευμένος εἰς ἀκατάλληλον μέρος. Ἀλλὰ κατὰ τὴν δευτέραν μάχην, ἥτις συνεκροτήθη παρὰ τὰ Φάρσαλα τῆς Θεσσαλίας (48 π. Χ.) ὁ Καῖσαρ κατετρόπωσε τὸν Πομπήϊον ὁλοσχερῶς.

Ὁ Πομπήϊος τότε ἀπολέσας πᾶσαν ἐλπίδα κατέφυγεν εἰς Αἴγυπτον πρὸς τὸν βασιλέα Πτολεμαῖον. Ἐκεῖ ἐδολοφονήθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Πτολεμαίου, ὁ ὁποῖος ἐνόμιζεν ὅτι τοιουτοτρόπως θὰ ηὐχαρίστει τὸν Καίσαρα. Ἀλλ' ὁ Καῖσαρ φθάσας ἐκεῖ καὶ ἰδὼν τὴν κεφαλὴν τοῦ ἄλλοτε φίλου καὶ γαμβροῦ του, τὴν ὁποίαν οἱ δολοφόνοι ἔσπευσαν νὰ τῷ ἐπιδείξουν, δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυά του. Ἐκθρονίσας τὸν Πτολεμαῖον ἀνεβίβασεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Αἰ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γύπτου τὴν ἀδελφὴν τοῦ Πτολεμαίου Κλεοπάτραν.

Μετὰ ταῦτα ὁ Καῖσαρ μαθὼν ὅτι ὁ βασιλεὺς τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου Φαρνάκης ἀπεστάτησε, σπεύδει εἰς τὴν Ἀσίαν, μάχεται καὶ νικᾷ αὐτὸν μὲ τόσην ταχύτητα, ὥστε ἀνήγγειλεν εἰς Ρώμην τὴν νίκην μὲ τὰς ἑξῆς τρεῖς λέξεις: «ἦλθον, εἶδον, ἐνίκησα».

Ἀφ᾽ οὗ ἐτακτοποίησε τὰ πράγματα τῆς Ἀσίας, ἐπανῆλθεν εἰς Ρώμην· ἐπειδὴ δὲ τὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ τοῦ Πομπηΐου συνεκεντρώθησαν ἐν Ἀφρικῇ, ὁ Καῖσαρ ἐξεστράτευσε κατ᾽ αὐτῶν καὶ τὰ κατετρόπωσε.

---

30. Δικτατωρία καὶ θάνατος τοῦ Καίσαρος (44 π. Χ.)

Μετὰ τὰς νίκας ταύτας ὁ Καῖσαρ ἐπανῆλθεν εἰς Ρώμην, ὅπου ἐτέλεσε τέσσαρας μεγαλοπρεπεστάτους θριάμβους διὰ τὰς ἐν Γαλατίᾳ, ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν Βοσπόρῳ καὶ ἐν Ἀφρικῇ νίκας του. Ὅτε δὲ τῷ 45 π. Χ. ὁ Καῖσαρ κατετρόπωσε καὶ τὰ τελευταῖα λείψανα τοῦ στρατοῦ τοῦ Πομπηΐου ἐν Μούνδᾳ τῆς Ἱσπανίας, τῶν ὁποίων ἀρχηγοὶ ἦσαν οἱ υἱοὶ τοῦ Πομπηΐου Σέξτος καὶ Γναῖος, ἡ Σύγκλητος εἴτε ἀπὸ φόβον, εἴτε χαριζομένη ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν ὅλας τὰς τιμὰς καὶ ὅλα τὰ ἀξιώματα. Ἀνεκήρυξαν αὐτὸν δικτάτωρα διὰ βίου, ὕπατον ἐπὶ δέκα ἔτη, στρατηγὸν αὐτοκράτορα καὶ μέγιστον ἀρχιερέα. Ἐψήφισαν νὰ φορῇ πάντοτε τὸν πορφυροῦν μανδύαν τῶν θριαμβευτῶν καὶ στέφανον ἐκ δάφνης. Τῷ ἐπέτρεψε νὰ κόψῃ νομίσματα φέροντα τὴν προτομήν του. Ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ἱερὸν καὶ ἀπαραβίαστον, τὸν δὲ πέμπτον ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μῆνα, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐγεννή-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θη, ὠνόμασε πρὸς τιμήν του Ἰούλιον. Τοιουτοτρόπως ἡ δημοκρατία ἐν Ρώμῃ κατὰ τύπους μόνον ὑφίστατο, πράγματι δὲ ἦτο μοναρχία. Ἡ θέλησις τοῦ Καίσαρος ἦτο νόμος.

Ὁ Καῖσαρ κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως καταστήσῃ εὐτυχῆ τὴν Ρώμην. Ἔθηκε νόμους πολλοὺς καὶ καλούς. Διὰ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ ἀστρονόμου Σωσιγένους διώρθωσε τὸ ἡμερολόγιον, διὰ τῆς μετατροπῆς τοῦ ἔτους ἀπὸ σεληνιακὸν εἰς ἡλιακόν. Τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο ἐνομάζεται Ἰουλιανόν, τούτου δὲ χρῆσιν κάμνουν καὶ σήμερον ἀκόμη οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοί.

Ἀλλ' ὁ Καῖσαρ ἠθέλησε καὶ κατὰ τύπους νὰ καταλύσῃ τὴν δημοκρατίαν καὶ νὰ προσλάβῃ τὸν τίτλον βασιλέως. Τότε οἱ φίλοι τῆς δημοκρατίας, τῶν ὁποίων προΐσταντο ὁ Βροῦτος καὶ ὁ Κάσσιος, συνώμοσαν κατὰ τοῦ Καίσαρος καὶ τὸν ἐδολοφόνησαν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ τῇ 15 Μαρτίου τοῦ 44 π. Χ. ἔτους. Ὅτε δὲ εἶδε μεταξὺ τῶν συνωμοτῶν καὶ τὸν Βροῦτον, τὸν ὁποῖον ἠγάπα καὶ ποικιλοτρόπως εἶχεν εὐεργετήσει, ἀνέκραξε: «καὶ σύ, τέκνον Βροῦτε;» Μεθ' ὃ καλύψας τὸ πρόσωπόν του μὲ τὴν τήβεννον ἔπεσε νεκρὸς ὁ μεγαλοφυέστατος τῶν Ρωμαίων εἰς ἡλικίαν 56 ἐτῶν.

---

31. Ἀντώνιος καὶ Ὀκταβιανός. Δευτέρα τριαρχία.

Ὁ θάνατος τοῦ Καίσαρος ἔφερε ταραχὴν εἰς τὴν Ρώμην. Ὁ λαὸς εἶχεν ἐξοργισθῇ πολύ· διὰ τοῦτο οἱ συνωμόται ἠναγκάσθησαν νὰ κλεισθοῦν εἰς τὸ Καπιτώλιον, διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν ὀργήν του. Ἀλλ' ἡ σύγκλητος κατώρθωσε νὰ προλάβῃ κάθε σύγκρουσιν, ψηφίσασα νὰ ταφῇ ὁ νεκρὸς τοῦ Καίσαρος μεγαλοπρεπῶς, νὰ ἰσχύουν αἱ πράξεις αὐτοῦ, καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νὰ δοθῇ ἀμνηστεία εἰς τοὺς δολοφόνους του. Τότε οἱ δολοφόνοι κατῆλθον ἀπὸ τὸ Καπιτώλιον. Ἀλλ' ὅτε κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ Καίσαρος ὁ ὕπατος Ἀντώνιος διὰ λόγου τεχνικωτάτου ἐξύμνησε τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ κατορθώματα τοῦ Καίσαρος καὶ ἀνέγνωσε τὴν διαθήκην αὐτοῦ, διὰ τῆς ἑποίας καθίστατο ἐν μέρει κληρονόμος του ὁ ρωμαϊκὸς λαός, καὶ εἰς τὸ τέλος ἔδειξε τὴν αἱμόφυρτον καὶ διάτρητον χλαμύδα τοῦ Καίσαρος, τὸν λαὸν κατέλαβε τόσον μεγάλη ὀργή, ὥστε ἥρπασε τὰ ὅπλα διὰ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν δολοφόνων. Ἀλλ' οὗτοι ἐπρόλαβον καὶ ἐδραπέτευσαν ἐκ Ρώμης, οἱ δὲ ἀρχηγοὶ των μετέβησαν εἰς τὰς ἐπαρχίας, τὰς ὁποίας εἶχε παραχωρήσῃ εἰς αὐτοὺς ὁ Καῖσαρ, ἤτοι ὁ μὲν Μᾶρκος Βροῦτος εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὁ Κάσσιος εἰς τὴν Συρίαν καὶ ὁ Δέκιμος Βροῦτος εἰς τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίαν.

Μᾶρκος Ἀντώνιος

Μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς Ἀπολλωνίας (Αὐλῶνος) ὅπου ἐσπούδαζεν ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Καίσαρος Ὀκταβιανός. Τὸν Ὀκταβιανὸν ὁ Καῖσαρ εἶχεν υἱοθετήσει καὶ εἶχεν ἀναδείξει γενικὸν κληρονόμον του. Ὁ Ὀκταβιανὸς εὐθὺς ἐδήλωσεν ὅτι θὰ ἐκτελέσῃ πιστῶς τὴν διαθήκην τοῦ θετοῦ πατρός του. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Ἀντώνιος μὲ διαφόρους προφάσεις ἠρνεῖτο νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν χρηματικὴν περιουσίαν τοῦ Καίσαρος, ὁ Ὀκταβιανὸς ἐπώλησε τὴν πατρικὴν περιουσίαν του καὶ τὰς γαίας τοῦ Καίσαρος, διὰ νὰ διανείμῃ εἰς τὸν λαὸν τὰ ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ Καίσαρος ἀναφερόμενα κληροδοτήματα. Μὲ τὴν γενναιοδωρίαν ταύτην ὁ Ὀκταβιανὸς εἵλκυσε τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ ἔβλεπεν ὁ Ὀκταβιανὸς ὅτι οἱ δημοκρατικοὶ ἦσαν τὸ μεγαλείτερον πρόσκομμα εἰς τοὺς φιλοδόξους σκοπούς του, ἠναγκάσθη νὰ ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν μὲ τὸν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀντώνιον καὶ μὲ τὸν Λέπιδον. Οὗτοι ἀπετέλεσαν τὴν δευτέραν τριαρχίαν (43 π. Χ.). Κατὰ ταύτην οὗτοι ἀνέλαβον μόνοι των νὰ διοικοῦν ἐπὶ μίαν πενταετίαν τὸ ρωμαϊκὸν κράτος καὶ νὰ διορίζουν ἄρχοντας, χωρὶς νὰ ζητοῦν τὴν γνώμην τῆς συγκλήτου· διένειμαν ἀναμεταξύ των τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας καὶ ἠνάγκασαν τὴν σύγκλητον καὶ τὸν δῆμον νὰ ἀνακηρύξουν ὡς νόμους τὰ ἀποφασισθέντα ὑπ' αὐτῶν. Μετὰ ταῦτα ἀπεφάσισαν ὁ μὲν Λέπιδος νὰ μένῃ ἐν Ρώμῃ, διὰ νὰ φρουρῇ τὰ συμφέροντα τῆς τριαρχίας, ὁ δὲ Ὀκταβιανὸς καὶ Ἀντώνιος νὰ καταδιώξουν τοὺς φονεῖς τοῦ Καίσαρος. Ἐπειδὴ δὲ εἶχον ἀνάγκην χρημάτων, προέβησαν εἰς φρικώδεις προγραφάς· ἐφόνευσαν 300 συγκλητικοὺς καὶ πολλοὺς ἄλλους πλουσίους, καὶ ἥρπασαν τὰς περιουσίας των. Δὲν ἐφείσθησαν δὲ οὔτε τῶν συγγενῶν καὶ φίλων των. Ὁ Ἀντώνιος προέγραψε τὸν θεῖόν του Λούκιον, ὁ Λέπιδος τὸν ἀδελφόν του Παῦλον, καὶ ὁ Ὀκταβιανὸς τὸν εὐεργέτην του Κικέρωνα, κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Ἀντωνίου.

---

32. Ἡ ἐν Φιλίπποις μάχη (42 π. Χ.).

Οἱ δημοκρατικοὶ συνεκεντρώθησαν περὶ τὸν Μᾶρκον Βροῦτον καὶ τὸν Κάσσιον ἐν Μακεδονίᾳ. Ὁ Ὀκταβιανὸς καὶ ὁ Ἀντώνιος ἐξεστράτευσαν ἐναντίον αὐτῶν. Οἱ δὲ ἀντίπαλοι στρατοὶ συνηντήθησαν εἰς Φιλίππους τῆς Μακεδονίας. Ἐδῶ ἔγινε κρατερὰ μάχη κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνικήθησαν οἱ δημοκρατικοί, οἱ δὲ ἀρχηγοὶ αὐτῶν Βροῦτος καὶ Κάσσιος ηὐτοκτόνησαν. Μετὰ τὴν ἐν Φιλίπποις μάχην ὁ μὲν Ὀκταβιανὸς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὁ δὲ Ἀντώνιος μετέβη εἰς τὴν Ἀσίαν διὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Βρούτου καὶ Κασσίου. Εὑρισκόμενος ὁ Ἀντώνιος ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἐκάλεσε τὴν βασίλισσαν τῆς Αἰγύπτου Κλεο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πάτραν νὰ παρουσιασθῇ ἐνώπιόν του καὶ νὰ ἀπολογηθῇ διὰ τὴν συνδρομὴν τὴν ὁποίαν παρέσχεν εἰς τὸν Βροῦτον καὶ Κάσσιον. Ἐλθοῦσα αὕτη κατέθελξε τόσον τὸν Ἀντώνιον μὲ τὴν εὐφυΐαν καὶ τὸ κάλλος της, ὥστε ὁ Ἀντώνιος τὴν ἠκολούθησεν ὡς αἰχμάλωτος εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν.

Ὁ Ὀκταβιανὸς ἐπανελθὼν εἰς Ρώμην εὗρε νέον ἀντίπαλον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἀντωνίου Λεύκιον Ἀντώνιον. Ἀλλὰ καὶ τοῦτον ὁ Ὀκταβιανὸς ἠνάγκασε νὰ παραδοθῇ. Ὅτε δὲ ὁ Μᾶρκος Ἀντώνιος ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν τοῦ ἀδελφοῦ του, ὁ Ὀκταβιανὸς συνεφιλιώθη μετ' αὐτοῦ καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀντώνιον σύζυγον τὴν ἀδελφήν του Ὀκταβίαν, ἀφ' οὗ ἡ πρώτη σύζυγος τοῦ Ἀντωνίου Φουλβία εἶχεν ἀποθάνῃ. Τότε ἔγινε νέα διανομὴ τοῦ κράτους. Καὶ ὁ μὲν Ὀκταβιανὸς ἔλαβε τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας, ὁ δὲ Ἀντώνιος τὰς ἀνατολικὰς καὶ ὁ Λέπιδος τὴν Ἀφρικήν.

---

33. Ὁ τελευταῖος ἐμφύλιος πόλεμος

Ἡ παρὰ τὸ Ἄκτιον μάχη (31 π. Χ.).

Ἡ φιλία τῶν τριάρχων δὲν διήρκεσε πολύ, διότι ὁ μὲν Λέπιδος ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, ὁ δὲ Ἀντώνιος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ παρεδόθη καὶ πάλιν εἰς τὸν μετὰ τῆς Κλεοπάτρας ἀκόλαστον βίον. Τόσον δὲ ἐτυφλώθη ἀπὸ τὴν πρὸς αὐτὴν ἀγάπην του, ὥστε ἀφῆκε τὴν ἐνάρετον σύζυγόν του Ὀκταβίαν καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Κλεοπάτραν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδώρησεν ὁλοκλήρους ρωμαϊκὰς ἐπαρχίας ἐν Ἀσίᾳ. Ταῦτα δυσηρέστησαν πολὺ τὸν Ὀκταβιανόν, ἡ δὲ Σύγκλητος ἀγανακτήσασα ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Κλε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

οπάτρας καὶ τοῦ Ἀντωνίου, ἀνέθηκαν δὲ τὴν στρατηγίαν τοῦ πολέμου εἰς τὸν Ὀκταβιανόν.

Οἱ δύο ἀντίπαλοι στρατοὶ συνηντήθησαν παρὰ τὸ Ἄκτιον τῆς Ἠπείρου, εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου. Ἐκεῖ τῷ 31 π. Χ. συνήφθη ναυμαχία. Πρὶν ὅμως κριθῇ ὁ ἀγών, ἡ Κλεοπάτρα μὲ 60 πλοῖα ἐτράπη εἰς φυγήν. Ταύτην ἠκολούθησε καὶ ὁ Ἀντώνιος. Τότε ὁ στόλος καὶ ὁ εἰς ξηρὰν στρατὸς τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῆς Κλεοπάτρας παρεδόθησαν εἰς τὸν νικητήν. Ὁ Ὀκταβιανὸς πρὸς ἀνάμνησιν τῆς νίκης ἔκτισε βραδύτερον ἀπέναντι τοῦ Ἀκτίου τὴν Νικόπολιν, πλησίον τῆς σημερινῆς Πρεβέζης.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ὀκταβιανὸς κατεδίωξε τὸν Ἀντώνιον καὶ τὴν Κλεοπάτραν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Οὗτοι μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντιταχθῶσι κατὰ τοῦ Ὀκταβιανοῦ ηὐτοκτόνησαν ἀμφότεροι. Ἡ Αἴγυπτος ἔγινε Ρωμαϊκὴ ἐπαρχία.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΕΝ ΡΩΜΗι

34. *Ὀκταβιανὸς Αὔγουστος* (30 π.Χ.—14 μ.Χ.)

Ἀφ' οὗ ἐτακτοποίησεν ὁ Ὀκταβιανὸς τὰ πράγματα εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐπέστρεψεν εἰς Ρώμην καὶ ἐτέλεσε τριήμερον θρίαμβον διὰ τὴν νίκην παρὰ τὸ Ἄκτιον καὶ τὴν ὑποταγὴν τῆς Αἰγύπτου. Ὁ λαὸς καὶ ἡ Σύγκλητος ἔδειξαν πρὸς αὐτὸν μεγάλην ἀφοσίωσιν, ἀνηγόρευσαν δὲ αὐτὸν μόνον αὐτοκράτορα, καὶ τὸν ἐπωνόμασαν Αὔγουστον (σεβαστόν), προσωνυμία, ἡ ὁποία μόνον εἰς θεοὺς ἐδίδετο. Ὑπὸ τὴν προ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σωνυμίαν ταύτην «Αὔγουστος» εἶναι γνωστὸς ὡς αὐτοκράτωρ εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ἱστορίαν ὁ Ὀκταβιανός. Τοιουτοτρόπως ἡ Ρώμη περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν ἑνός, ἡ δὲ δημοκρατία ὁριστικῶς κατελύθη.

Ἅμα ἔγινεν αὐτοκράτωρ ὁ Αὔγουστος, ἔδειξε μεγάλην δραστηριότητα, ἠπιότητα καὶ ἀγαθότητα. Ὑπεστήριξε τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἔχων σύμβουλον τὸν Μαικήναν.

Αὔγουστος

Μαικήνας

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Αὐγούστου ἤκμασαν οἱ ἐξοχώτατοι ποιηταὶ Βιργίλιος, Ὁράτιος, Ὀβίδιος καὶ ἄλλοι, καὶ οἱ δοκιμώτατοι ἱστοριογράφοι Σαλούστιος, Λίβιος καὶ Κορνήλιος Νέπως. Ἡ αὐτοκρατορία τοῦ Αὐγούστου εἶναι ἀξιοσημείωτος, διότι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἐγεννήθη καὶ ὁ λυτρωτὴς τοῦ κόσμου, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Ὁ Αὔγουστος ἀπέθανεν ἐν Νώλᾳ τῆς Καμπανίας τῷ 14 μ. Χ. ἐν ἡλικίᾳ 76 ἐτῶν. Οἱ Ρωμαῖοι ἀπέδωκαν εἰς αὐτὸν θείας τιμάς, τὸν δὲ ἕκτον ἀπὸ τὸν Μάρτιον μῆνα πρὸς τιμήν του ὠνόμασαν Αὔγουστον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

35. Οἱ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Αὐγούστου αὐτοκράτορες.

Ὅλοι οἱ καταγόμενοι ἐκ τοῦ Αὐγούστου αὐτοκράτορες ὑπῆρξαν ἄθλιοι καὶ ἀπάνθρωποι. Ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ἐφιλοτιμεῖτο πῶς νὰ ὑπερτερήσῃ τὸν προκάτοχόν του κατὰ τὴν σκληρότητα καὶ τὴν θηριωδίαν.

α') Τιβέριος (14—37 μ. Χ.).—Ὁ θετὸς υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Αὐγούστου Τιβέριος ὑπῆρξεν ὠμὸς καὶ ἀπάνθρωπος. Ἐφόνευσε τὸν Γερμανικόν, τὸν ἔνδοξον νικητὴν τῶν Γερμανῶν, καὶ πολλοὺς ἄλλους συγγενεῖς του καὶ ἀθώους πολίτας, τῶν ὁποίων τὰς περιουσίας ἥρπασεν. Ἐπὶ Τιβερίου ἐσταυρώθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ Τιβέριος ἕνεκα τῆς ὠμότητος καὶ τῆς ἀπανθρωπίας του ἐδολοφονήθη τῷ 37 μ. Χ.

Τιβέριος

β') Καλιγόλας (37—41 μ. Χ.).—Ὁ Καλιγόλας ἦτο υἱὸς τοῦ Γερμανικοῦ. Οὗτος κατ' ἀρχὰς ἐδείχθη πρᾶος καὶ συνετός· ἀλλὰ κατόπιν ὑπερέβη καὶ αὐτὸν τὸν Τιβέριον εἰς τὴν ὠμότητα καὶ τὴν σκληρότητα, λυπούμενος διότι ὅλοι οἱ Ρωμαῖοι δὲν εἶχον μίαν κεφαλὴν διὰ νὰ τὴν κόψῃ διὰ μιᾶς· καὶ αὐτὸς ἐδολοφονήθη τῷ 41 μ. Χ. ἀπὸ τοὺς σωματοφύλακάς του.

γ') Κλαύδιος (41—54 μ. Χ.).—Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καλιγόλα οἱ σωματοφύλακες ἢ πραιτωριανοὶ ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα τὸν ἀδελφὸν τοῦ Γερμανικοῦ Κλαύδιον. Οὗτος ἦτο ἠλίθιος, ἤγετο δὲ καὶ ἐφέρετο ὑπὸ τῆς συζύγου του

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μεσσαλίνας, περιβοήτου διὰ τὴν κακὴν διαγωγήν της. Ταύτην ἐφόνευσεν ὁ Κλαύδιος καὶ ἔλαβε δευτέραν σύζυγον τὴν Ἀγριππῖναν, ἀδελφὴν τοῦ Καλιγόλα, γυναῖκα φίλαρχον καὶ πανοῦργον. Ἡ Ἀγριππῖνα ἀφ' οὗ κατέπεισε τὸν Κλαύδιον νὰ ὁρίσῃ διάδοχόν τοῦ θρόνου τὸν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου της υἱόν της Νέρωνα, κατόπιν ἐδηλητηρίασε τὸν σύζυγόν της Κλαύδιον.

δ') Νέρων (54—68 μ. Χ. —Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ὑπῆρξε τὸ μεγαλύτερον ἀνθρωπόμορφον τέρας καὶ ὁ θηριωδέστερος τῶν τυράννων, ἐξ ὅσων ἀναφέρει ἡ ἱστορία. Ἐφόνευσε τὸν διδάσκαλόν του φιλόσοφον Σενέκαν, τὸν ἑτεροθαλῆ ἀδελφόν του Βρεττανικόν, τὴν μητέρα του Ἀγριππῖναν, τὴν ἐνάρετον σύζυγόν του Ὀκταβίαν καὶ μυρίους ἄλλους. Θέλων νὰ λάβῃ ἰδέαν τινὰ τῆς πυρπολήσεως τῆς Τροίας διέταξε νὰ πυρπολήσουν τὴν Ρώμην. Ἐν ᾧ δὲ οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι ἀπηλπισμένοι ἔβλεπον τὴν καταστροφήν, αὐτὸς ἐθεᾶτο ἀπὸ τοῦ πύργου τοῦ Μαικήνα ἀπαθὴς τὸ φοβερὸν θέαμα. Κατόπιν, διὰ νὰ καταστείλῃ τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ ἀπέδωκε τὴν πυρπόλησιν τῆς Ρώμης εἰς τοὺς Χριστιανούς.

Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τοῦ πρώτου διωγμοῦ κατὰ τῶν Χριστιανῶν, κατὰ τὸν ὁποῖον πλεῖστοι ἐκάησαν ζῶντες, ἄλλοι δὲ ἠναγκάσθησαν νὰ κρυφθοῦν εἰς τὰς κατακόμβας.

Ὁ Νέρων ἤθελε νὰ φαίνεται καὶ ὡς καλλιτέχνης ἔξοχος. Διὰ τοῦτο παρουσιάζετο εἰς τὸ κοινὸν ὡς κιθαρῳδός, ὡς ἠθοποιὸς καὶ ὡς ἁρματηλάτης. Τῷ 66 μετέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ παρέστη εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, διαμφισβητῶν τὸν στέφανον τῆς νίκης. Οἱ Ἕλληνες κολακεύοντες αὐτὸν ἀπένειμαν σωρείαν στεφάνων.

Ὁ Νέρων ἀπεπειράθη τὴν τομὴν τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, πρῶτος αὐτὸς σκάψας τὴν γῆν μὲ χρυσῆν δίκελλαν.

Ἀλλὰ τὰ διάφορα κακουργήματά του καὶ ἡ τυραννικὴ διοίκησίς του ἐξήγειραν τὸ μῖσος τοῦ λαοῦ κατ' αὐτοῦ. Ὁ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐν Ἱσπανίᾳ στρατὸς ἐπανεστάτησε καὶ ἀνεκήρυξεν αὐτοκράτορα τὸν Γάλβαν.

Ὁ Νέρων φοβηθεὶς ἐκρύβη εἰς ἀγροτικήν τινα οἰκίαν, ὅπου ηὐτοκτόνησε (68 μ. Χ.).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νέρωνος, εἰς διάστημα ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους, ἀνηγορεύθησαν ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τρεῖς αὐτοκράτορες ὁ Γάλβας, ὁ Ὄθων καὶ ὁ Βιτέλλιος, ἄνδρες ἄσημοι καὶ ἀνάξιοι. Μετὰ τούτους ἡ αὐτοκρατορία περιῆλθεν εἰς τὸ γένος τῶν Φλαβίων.

---

36. Αὐτοκράτορες ἐκ τοῦ γένους τῶν Φλαβίων.

α') **Βεσπεσιανός** (69—79 μ. Χ.).—Πρῶτος αὐτοκράτωρ ἐκ τοῦ γένους τῶν Φλαβίων ὑπῆρξεν ὁ Βεσπεσιανός, ὅστις ὑπῆρξε καὶ ὁ πρῶτος μετὰ τὸν Αὔγουστον ἄξιος λόγου αὐτοκράτωρ.

Ὁ Βεσπεσιανὸς ἦτο ἀνὴρ δραστήριος, φιλόπονος, συνετός, ἐπιεικής, ἐνάρετος καὶ εἰς ἄκρον οἰκονόμος. Ἐτακτοποίησε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους, ἐπροστάτευσε τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας καὶ ὥρισε πρῶτος αὐτὸς νὰ πληρώνωνται οἱ διδάσκαλοι ἀπὸ τὸ δημόσιον ταμεῖον· ἐπανέφερε τὴν πειθαρχίαν εἰς τὸν στρατόν, ἐπροσπάθησε δὲ μὲ πᾶν μέσον νὰ βελτιώσῃ τὰ ἤθη τῶν πολιτῶν, τὰ ὁποῖα εἶχον διαφθαρῇ μὲ τὰς ἀσωτίας καὶ τὴν πολυτέλειαν. Φρονῶν δὲ ὅτι ὁ ἀνώτατος ἄρχων ὀφείλει νὰ χρησιμεύῃ ὡς παράδειγμα εἰς τοὺς ὑπηκόους του, ἔζη βίον ἁπλοῦν καὶ λιτόν, πρὸς ὅλους δὲ τοὺς ὑπηκόους του ἐφέρετο μὲ εὐγένειαν καὶ ἀγαθότητα. Πᾶς πολίτης ἦτο ἐλεύθερος νὰ εἰσέρχηται εἰς τὰ ἀνάκτορά του καὶ νὰ παρουσιάζηται ἐνώπιόν του, ὅπως ζητήσῃ δικαιοσύνην ἢ ὑποστήριξιν.

Ἐκτὸς δὲ τούτων ἐκαλλώπισε τὴν Ρώμην μὲ λαμπρὰ οἰ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κοδομήματα (ἀψῖδα τοῦ Τίτου, Κολοσσαῖον κτλ.), τῶν ὁποίων τὰ μέχρι σήμερον σῳζόμενα ἐρείπια διεγείρουσι τὸν θαυμασμόν. Συνεπλήρωσε τὴν κατάκτησιν τῆς Βρεττανίας καὶ κατέστειλε τὴν ἐπανάστασιν τῶν Κελτῶν καὶ Γερμανῶν.

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως ἱστορικὸν γεγονός, τὸ ὁποῖον ἔγινεν ἐπὶ τοῦ Βεσπεσιανοῦ εἶναι ἡ ἅλωσις καὶ ἡ καταστροφὴ τῆς Ἱερουσαλήμ. Οἱ Ἰουδαῖοι μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρουν τὰς καταπιέσεις τῶν Ρωμαίων διοικητῶν, ἐπεχείρησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην νὰ ἀποτινάξουν τὸν Ρωμαϊκὸν ζυγόν. Ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Βεσπεσιανοῦ Τίτος μετὰ μακρὰν καὶ ἐπίμονον πολιορκίαν ἐκυρίευσε τὴν Ἱερουσαλὴμ (70 μ. Χ.), τὴν ὁποίαν κατέσκαψε. Μυριάδες Ἰουδαίων ἐσφάγησαν, οἱ δὲ ἐπιζήσαντες διεσπάρησαν καθ' ὅλην τὴν γῆν, καὶ οὐδέποτε πλέον ἀπετέλεσαν κράτος. Τοιουτοτρόπως ἐπληρώθη ἡ προφητεία τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶπεν «ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, καθ' ἣν οἱ ἐχθροί σου, Ἱερουσαλήμ, θὰ σὲ περιβάλουν μὲ χαράκωμα καὶ θὰ σὲ περικυκλώσουν καὶ θὰ σὲ περισφίξουν ἀπὸ παντοῦ καὶ θὰ σὲ κατεδαφίσουν καὶ τὰ τέκνα σου θὰ τὰ φονεύσουν καὶ δὲν θὰ ἀφήσουν λίθον ἐπὶ λίθου».

β') Τίτος (79—81 μ. Χ.).—Τὸν Βεσπεσιανὸν διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Τίτος. Οὗτος ἐκυβέρνησε μὲ ἠπιότητα καὶ φιλανθρωπίαν. Ὅλαι αἱ προσπάθειαί του ἀπέβλεπον εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ λαοῦ, δι' ὃ οἱ ὑπήκοοί του ὠνόμαζον αὐτὸν «ἀγάπημα καὶ ἐντρύφημα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους». Ἦτο τόσον φιλάνθρωπος ὥστε, ἐνθυμηθεὶς κατὰ τὸ δεῖπνον ὅτι οὐδένα εἶχεν εὐεργετήσει κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, εἶπε μὲ λύπην εἰς τοὺς περὶ αὐτόν: «φίλοι, ἔχασα μίαν ἡμέραν».

Ἀτυχῶς ὅμως ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τίτου συνέβησαν μεγάλα δυστυχήματα εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος. Ὁ Βεζούβιος ἐξερράγη καὶ κατέχωσε τρεῖς πόλεις, τὸ Ἡράκλειον, τὴν Πομπηΐαν, καὶ τὰς Σταβίας· μεγάλη πυρκαϊὰ ἐκραγεῖ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σα ἐν Ρώμῃ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀπετέφρωσε τὰς καλυτέρας συνοικίας τῆς Ρώμης. Ὡς νὰ μὴ ἤρκουν δὲ τὰ κακὰ ταῦτα ἐνέσκηψε καὶ λοιμὸς καταστρεπτικώτατος, ὅστις ἔσπειρε παντοῦ τὸν θάνατον καὶ τὴν ἐρήμωσιν. Εἰς τὰ δυστυχήματα ταῦτα ἡ μόνη παρηγορία ἦτο ὁ Τίτος, ὅστις ἔτρεχε παντοῦ καὶ ἐβοήθει τοὺς πάσχοντας.

Ἀλλ' ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ δὲν διήκεσε ἐπὶ πολύ· μετὰ δύο ἔτη (81 μ. Χ.) ἀπέθανε δηλητηριασθείς, ὡς λέγεται, ὑπὸ τοῦ ἑτεροθαλοῦς ἀδελφοῦ του Δομιτιανοῦ.

γ') Δομιτιανός (81—96 μ. Χ.).—Οὗτος ἦτο μωρός, ἀκόλαστος καὶ ὠμός. Ἐφόνευσε πολλοὺς συγγενεῖς του, προσέτι δὲ καὶ πολλοὺς ἄλλους ἀθώους ἀνθρώπους, πλουσίους καὶ ἐπιφανεῖς, εἴτε ἀπὸ ἁπλῆν ὑποψίαν, εἴτε καὶ διὰ νὰ ἁρπάσῃ τὴν περιουσίαν τους. Ἐπ' αὐτοῦ ἔγινε καὶ ὁ δεύτερος κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμός. Τέλος ἐφονεύθη ὑπὸ συνωμοτῶν (96 μ.Χ.) καὶ τοιουτοτρόπως ἡ Ρώμη ἀπηλλάγη ἀπὸ ἓν τέρας.

---

37. Ἐποχὴ τῶν λαμπρῶν αὐτοκρατόρων.

α') Τραϊανός (98—117 μ. Χ.).—Μετὰ τὸν Δομιτιανὸν αὐτοκράτωρ ἀνεδείχθη ὁ γέρων συγκλητικὸς Νέρβας (96—98 μ. Χ.), ὅστις ἐκυβέρνησε ἠπίως καὶ φιλανθρώπως.

Τοῦτον ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ θετὸς υἱός του Τραϊανός, ὅστις ἦτο Ἰσπανὸς τὴν καταγωγήν. Ὁ Τραϊανὸς ὑπῆρξεν εὐγενὴς τὴν καρδίαν, αὐστηρὸς τὰ ἤθη καὶ ἁπλοῦς τὸν βίον. Ὅλην τὴν ζωήν του ἀφιέρωσεν διὰ τὴν εὐημερίαν τῶν ὑπηκόων του· διὰ τοῦτο ὁ λαὸς τὸν ὠνόμασεν «ἄριστον».

Καὶ ἀληθῶς σπανίως αὐτοκράτωρ ἠδύνατο νὰ φέρῃ τόσον ἐπαξίως τὸν τίτλον τοῦτον ὅσον, ὁ Τραϊανός. Διότι καὶ ἐσωτερικῶς ἐλάμπρυνε τὴν βασιλείαν του μὲ λαμπρὰ ἔργα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ ἐξωτερικῶς ἐδόξασεν αὐτὴν μὲ ἐνδόξους πολέμους. Ἀποκατέστησε τὴν πειθαρχίαν εἰς τὸν στρατόν, ἐβελτίωσε τὴν δικαιοσύνην καὶ τὰ οἰκονομικά, διηυκόλυνε τὴν συγκοινωνίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, μὲ τὴν κατασκευὴν ὁδῶν καὶ γεφυρῶν· ἐκαλλώπισε τὴν Ρώμην μὲ ναοὺς καὶ μὲ τὴν περίφημον ἀγοράν, ἡ ὁποία ὠνομάσθη ἀπὸ τοῦ ὀνόματός του «Ἀγορὰ Τραϊανοῦ», ἵδρυσε φιλανθρωπικὰ καταστήματα καὶ μεγαλοπρεπῆ βιβλιοθήκην. Ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν Δακῶν, κατέστησε τὴν χώραν των (τὴν σημερινὴν Ρουμανίαν) ἐπαρχίαν Ρωμαϊκήν.

Τραϊανὸς

Μετὰ ταῦτα ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ καθυπέταξε τὴν Ἀρμενίαν, τὴν Μεσσοποταμίαν καὶ τὴν Ἀσσυρίαν καὶ ἔκαμεν αὐτὰς ρωμαϊκὰς ἐπαρχίας. Ἔπειτα ἐνίκησε τοὺς Πάρθους καὶ ἐκυρίευσε τὴν Βαβυλῶνα, τὴν Σελεύκειαν, τὴν Κτησιφῶντα καὶ τὰ Σοῦσα. Ἀλλ' ὅτε ἐπανήρχετο ἐκ τῆς ἐκστρατείας ἠσθένησε καθ' ὁδὸν καὶ ἀπέθανεν εἰς Σελινοῦντα τῆς Κιλικίας (117 μ. Χ.). Ὁ ἀληθῶς μέγας οὗτος ἡγεμών, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποφύγῃ τὰς πλάνας τῶν συγχρόνων του καὶ διὰ τοῦτο διέταξε νέον διωγμὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν.

β') Ἀδριανός (117—137 μ. Χ.).—Τὸν Τραϊανὸν διεδέχθη ὁ ἀνεψιὸς καὶ θετὸς υἱός του Ἀδριανός. Οὗτος ἦτο εἰρηνικὸς αὐτοκράτωρ, ἐκυβέρνησε δὲ τὸ κράτος καλῶς. Ἐπιθυμῶν νὰ γνωρίσῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ κράτους του ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως, περιῆλθε τὰς διαφόρους ἐπαρχίας, ἐφρόντιζε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δὲ δι' ὅλας τὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου. Κατὰ τὰς περιοδείας ταύτας, αἱ ὁποῖαι διήρκεσαν 11 ἔτη, ἔκτισε τὴν Ἀδριανούπολιν. Ἰδιαιτέρως ἠγάπησεν ὁ Ἀδριανὸς τὰς Ἀθήνας, τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθη πεντάκις, καὶ τὰς ὁποίας ἐκαλλώπισε μὲ διαφόρους οἰκοδομάς. Ἀπετελείωσε τὸν ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τοῦ ὁποίου τὰ θεμέλια εἶχε θέσει ὁ Πεισίστρατος· κατεσκεύασε τὸ μέχρι σήμερον σῳζόμενον Ἀδριάνειον ὑδραγωγεῖον· ἀνήγειρε παρὰ τὸν Ἰλισσὸν νέαν πόλιν, ἡ ὁποία ἐχωρίζετο ἀπὸ τὴν παλαιὰν διὰ τῆς μέχρι σήμερον σῳζομένης Πύλης τοῦ Ἀδριανοῦ· ἔκτισε Γυμνάσιον, ᾠκοδόμησε ναὸν τῆς Ἥρας καὶ ναὸν τοῦ Πανελληνίου Διός.

Μᾶρκος Αὐρήλιος

Μόνον εἰς πόλεμος ἐτάραξε τὴν εἰρηνικὴν βασιλείαν τοῦ Ἀδριανοῦ, ὁ πόλεμος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους. Ἐπειδὴ ὁ Ἀδριανὸς ἠθέλησε νὰ κτίσῃ πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος ναὸν τοῦ Καπιτωλίου Διός, οἱ Ἰουδαῖοι ἐπανεστάτησαν, καὶ ἐπὶ τρία ὁλόκληρα ἔτη ἐπολέμησαν μὲ λυσσώδη φανατισμόν. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐνικήθησαν· ἑξακόσιοι χιλιάδες Ἰουδαίων ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐξεδιώχθησαν καὶ διεσκορπίσθησαν, οὕτω δὲ ἐξηφανίσθησαν καὶ τὰ τελευταῖα λείψανα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ κράτους.

γ') Ἀντωνῖνος ὁ Εὐσεβής (138—161 μ. Χ.).—Τὸν Ἀδριανὸν διεδέχθη ὁ θετὸς αὐτοῦ υἱὸς Ἀντωνῖνος. Οὗτος διὰ τὴν εὐσέβειάν του πρὸς τὴν θρησκείαν ὠνομάσθη Πίος,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δηλ. εὐσεβής. Ἀνεδείχθη ἀληθὴς πατὴρ τῶν ὑπηκόων του, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐφέρετο μὲ πολλὴν στοργὴν καὶ ἀγάπην· ὑπεστήριξε τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, ἐκαλλώπισε τὴν πόλιν καὶ ἔκαμε πολλὰς ἀγαθοεργίας, μὲ ἰδικά του ἔξοδα.

δ') Μᾶρκος Αὐρήλιος (161—180 μ. Χ.).—Ὀχὶ ὀλιγώτερον σεβαστὸς ὑπῆρξε καὶ ὁ διαδεχθεὶς τὸν Ἀντωνῖνον Μᾶρκος Αὐρήλιος, ὅστις ἦτο γαμβρὸς καὶ θετὸς υἱός του. Οὗτος ἦτο πολὺ πεπαιδευμένος, καὶ διὰ τοῦτο δικαίως καλεῖται φιλόσοφος αὐτοκράτωρ. Εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους του εἶχε πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τοὺς λόγους τοῦ Πλάτωνος ὅτι «τότε οἱ λαοὶ θὰ εὐδαιμονήσουν, ὅταν οἱ φιλόσοφοι γίνουν βασιλεῖς ἢ ὅταν οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσουν». Θαυμαστὴ ἦτο ἡ φιλανθρωπία καὶ ἡ ἀγαθότης του πρὸς ὅλους. Ἔλεγε δὲ ὅτι «πρέπει νὰ ὑποφέρωμεν τοὺς ἀνθρώπους ὅπως εἶναι καὶ νὰ ζητῶμεν πάντοτε τὴν βελτίωσιν αὐτῶν».

---

38. Οἱ μετὰ τὸν Μᾶρκον Αὐρήλιον αὐτοκράτορες μέχρι τοῦ Διοκλητιανοῦ (180—284 μ. Χ.)

Πάντες οἱ ἀπὸ τοῦ θανάτου Μάρκου Αὐρηλίου αὐτοκράτορες μέχρι τοῦ Διοκλητιανοῦ ἐκτὸς ὀλίγων, ἦσαν ἀνάξιοι, ἄσπλαγχνοι καὶ ἄπληστοι. Μὲ τὴν αἰσχρὰν καὶ κακὴν των διοίκησιν ἐπέφερον τὴν παρακμὴν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Οἱ αὐτοκράτορες οὗτοι ἦσαν οἱ ἑξῆς:

α') Κόμμοδος (180—192 μ. Χ.), υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου.

β') Περτίναξ (193 μ. Χ.)

γ') Ἰουλιανὸς (193 μ. Χ.). Καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι ἦσαν ὠμοὶ καὶ δεσποτικοὶ αὐτοκράτορες.

δ') Σεπτίμιος Σεβῆρος (193—221 μ. Χ.).— Οὗτος κα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τενίκησε τοὺς Πάρθους καὶ ἐτιμώρησε τοὺς ἐκ νέου ἀποστατήσαντας Ἰουδαίους. Ἀφ' οὗ ἀποκατέστησε τὴν τάξιν καὶ ἡσυχίαν εἰς τὸ κράτους του, ἐπεδόθη εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὴν νομοθεσίαν. Ὁλόκληρος ὁ βίος τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου ἦτο πρότυπον φιλεργίας.

ε') Δέκιος (250 μ. Χ.).—Οὗτος κατεπολέμησε τοὺς Γότθους πλησίον τῆς Φιλιππουπόλεως, ἀλλ' ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην. Ἐπὶ Δεκίου ἔγινεν ὁ τέταρτος διωγμὸς κατὰ τῶν Χριστιανῶν, κατὰ τὸν ὁποῖον οὗτοι κατεδιώχθησαν σκληρῶς ὡς ἐχθροὶ τῆς πολιτείας.

στ') Βαλεριανὸς καὶ Γαλλιηνὸς (267 μ. Χ.). Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας αὐτῶν στίφη Γότθων διέπλευσαν τὸν Βόσπορον καὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἑλλάδα, τῆς ὁποίας πολλὰς πόλεις (Ἀθήνας, Θήβας, Ἄργος, Κόρινθον, Σπάρτην) ἐλεηλάτησαν.

ζ') Κλαύδιος (268—270 μ. Χ.).— Ἐπὶ τούτου 320000 Γότθοι μετὰ δούλων, γυναικῶν καὶ παίδων ἐπέδραμον κατὰ τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Ὁ Κλαύδιος ἐφορμήσας κατ' αὐτῶν ἐρόνευσε παρὰ τὴν Ναϊσσὸν (Νίσσαν τῆς σημερινῆς Σερβίας) 50 χιλιάδας, τὰς δὲ ἄλλας ἔκλεισεν εἰς τὰς φάραγγας τοῦ Αἵμου, ὅπου ἀπέθανον ἐκ τῆς πείνης.

η') Αὐρηλιανὸς (270—275 μ. Χ.).— Οὗτος ἦτο γενναῖος μαχητής. Κατενίκησε τοὺς Βανδήλους καὶ Γότθους, οἵτινες ἐπέδραμον κατὰ τῆς Πανονίας καὶ ἐλεηλάτουν αὐτήν. Ἠναγκάσθη ὅμως ἕνεκα τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐπιδρομῶν νὰ ἐγκαταλίπῃ εἰς τοὺς βαρβάρους τὴν Δακίαν, τὴν ὁποίαν πρότερον εἶχε κατακτήσει ὁ Τραϊανός. Ὁ Αὐρηλιανὸς ἐξεστράτευσε καὶ κατὰ τῆς βασιλίσσης τῆς Παλμύρας, Ζηνοβίας, ἡ ὁποία εἶχε κατακτήσει τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν συνήφθη μάχη, καθ' ἣν ἐνικήθη ὁ στρατὸς τῆς Ζηνοβίας. Τότε αὕτη ἐκλείσθη εἰς τὴν ὀχυρὰν Παλμύραν. Ἀλλ' ὁ Αὐρηλιανὸς ἐπολι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁρκησε τὴν Παλμύραν καὶ συνέλαβε αἰχμάλωτον τὴν Ζηνοβίαν, τῆς ὁποίας τὸ βασίλειον κατελύθη.

Ἀπὸ τοῦ 276—285 μ. Χ. οἱ ἀναδειχθέντες αὐτοκράτορες εἶνε ὅλως διόλου ἀνάξιοι λόγου. Τῷ 285 μ. Χ. ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτωρ ὁ Διοκλητιανός.

---

39. Διοκλητιανὸς καὶ οἱ συνάρχοντες αὐτοῦ.

Ὁ **Διοκλητιανός** (285—305 μ. Χ.) ὑπῆρξεν ἱκανὸς καὶ δραστήριος αὐτοκράτωρ.

Ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι δὲν ἐπήρκει μόνος, διὰ νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ ἐκτεταμένον Ρωμαϊκὸν κράτος, προσέλαβεν ὡς συνάρχοντα τὸν ἀνδρεῖον στρατηγὸν Μαξιμιανόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνέθηκε νὰ διοικῇ τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας μὲ ἕδραν τὰ Μεδιόλανα, ἐν ᾧ αὐτὸς ἀνέλαβε νὰ διοικῇ τὴν ἀνατολήν, ἔχων τὴν ἕδραν του ἐν Νικομηδείᾳ. Μετά τινα ὅμως ἔτη, ἐπειδὴ οἱ κίνδυνοι τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ἐπολλαπλασιάζοντο, προσέλαβον ὁ Διοκλητιανὸς καὶ ὁ Μαξιμιανὸς ἄλλους δύο συνάρχοντας, τὸν Γαλέριον καὶ τὸν Κωνσταντῖνον τὸν Χλωρόν. Οἱ συνάρχοντες οὗτοι ὠνομάσθησαν καίσαρες καὶ ἦσαν κατώτεροι τῶν δύο πρώτων, οἱ ὁποῖοι ἐπεκαλοῦντο αὔγουστοι. Οἱ τέσσαρες οὗτοι ἄνδρες διένειμαν ἀναμεταξύ των τὰς ἐπαρχίας, ἀλλ' ὁ Διοκλητιανὸς εἶχε τὴν γενικὴν ἐποπτείαν, πᾶσα δὲ ἀρχὴ ἀπέρρεεν ἐξ αὐτοῦ.

Ὁ Διοκλητιανὸς κατὰ παρακίνησιν τοῦ μοχθηροῦ Γαλερίου διέταξε γενικὸν ἄγριον διωγμὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν. Κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦτον χιλιάδες Χριστιανῶν ὑπέστησαν τὸν μαρτυρικὸν θάνατον. Τῷ 305 μ. Χ. ὁ Διοκλητιανὸς ἀσθενήσας παρῄτησε τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπεσύρθη εἰς Σάλωνα τῆς Δαλματίας, ὅπου ὡς ἰδιώτης διῆλθε τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του, ἠνάγκασε δὲ καὶ τὸν Μαξιμιανὸν νὰ ἀποσυρθῇ τῆς ἀρχῆς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τότε οἱ καίσαρες Γαλέριος καὶ Κωνστάντιος ἀνηγορεύθησαν αὔγουστοι, προσέλαβον δὲ καὶ δύο καίσαρας τὸν Σεβῆρον καὶ τὸν Μαξιμῖνον. Συγχρόνως δὲ ὁ λαὸς τῆς Ρώμης ἀνηγόρευσεν αὐτοκράτορα τὸν Μαξέντιον, ὅστις προσέλαβεν ὡς συνάρχοντα τὸν πατέρα του Μαξιμιανόν. Μετ᾽ ὀλίγον ἀπέθανεν ὁ Κωνστάντιος ὁ Χλωρός, ὅτε ἀντ᾽ αὐτοῦ ἔγινεν αὔγουστος ὁ υἱός του Κωνσταντῖνος, ἐφονεύθη δὲ καὶ ὁ Σεβῆρος, καὶ ἀντ᾽ αὐτοῦ ἔγινεν αὔγουστος ὁ Λικίνιος. Ἀλλ᾽ οἱ ἓξ οὗτοι αὐτοκράτορες μετά τινα χρόνον περιωρίσθησαν εἰς τέσσαρας, καὶ εἰς μὲν τὴν Δύσιν ἐξουσίαζον ὁ Μαξέντιος καὶ ὁ Κωνσταντῖνος, εἰς δὲ τὴν Ἀνατολὴν ὁ Λικίνιος καὶ ὁ Μαξιμῖνος.

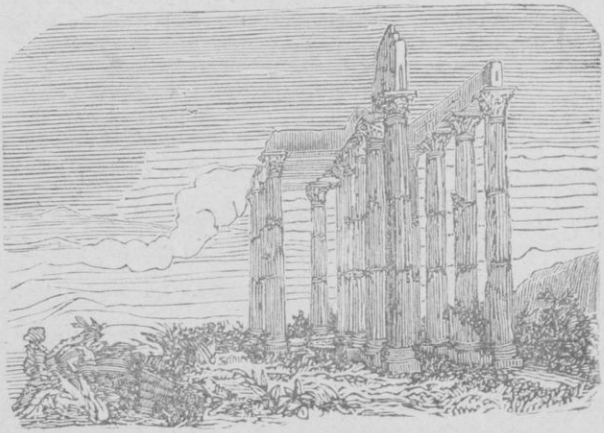

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΡΟΣ Β'

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

40. *Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας* (306—337 μ. Χ.)

Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἦτο υἱὸς τοῦ Κωνσταντίου τοῦ Χλωροῦ καὶ τῆς Χριστιανῆς Ἑλένης. Ἐγεννήθη ἐν Ναϊσσῷ (Νίσσῃ) τῆς Μοισίας, τῷ 274 μ. Χ. Ἀποθανόντος τοῦ πατρός του ἀνηγορεύθη τῷ 306 αὔγουστος (αὐτοκράτωρ). Ὑπῆρχον τότε ἓξ αὔγουστοι ἢ αὐτοκράτορες τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ὁ Μαξιμιανός, ὁ Μαξέντιος, ὁ Γαλέριος, ὁ Μαξιμιανός, ὁ Λικίνιος καὶ ὁ Κωνσταντῖνος. Ἐκ τούτων ὁ μὲν Μαξιμιανός, ἐπειδὴ ἐπεβουλεύθη τὴν ζωὴν τοῦ Κωνσταντίνου κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ὁ δὲ Γαλέριος ἀπέθανεν. Τοιουτοτρόπως ἔμειναν τέσσαρες αὔγουστοι ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστος ἀπέβλεπε νὰ γίνῃ μόνος αὐτοκράτωρ.

Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας

Ὁ Κωνσταντῖνος εἶχεν ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς Γαλατίας, Ἱσπανίας καὶ Βρεττανίας. Ὁ Μαξέντιος ὀνειρευόμενος νὰ κατακτήσῃ τὰς ἐπαρχίας τοῦ Κωνσταντίνου, ὅστις ἦτο γαμβρός του, διότι εἶχε λάβῃ γυναῖκα τὴν ἀδελφὴν τοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κωνσταντίνου Φαύσταν, παρεσκευάζετο εἰς πόλεμον κατ' αὐτοῦ. Ὅταν τὸ ἔμαθεν αὐτὸ ὁ Κωνσταντῖνος ἠθέλησε νὰ προλάβῃ ἀνέτοιμον τὸν ἀντίπαλόν του καὶ ἐπῆλθεν ἀμέσως κατὰ τοῦ Μαξεντίου. Ὅτε ἔφθασεν εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Ἄλπεων, ἤρχισε νὰ ἀνησυχῇ διὰ τὴν ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος· πρῶτον διότι ὁ στρατός του ἦτο πολὺ ὀλιγώτερος ἀπὸ τὸν στρατὸν τοῦ Μαξεντίου (50 χιλιάδες ἦτο ὁ στρατὸς τοῦ Κωνσταντίνου, ὑπὲρ τὰς 170 δὲ χιλιάδας ὁ στρατὸς τοῦ Μαξεντίου), δεύτερον δὲ διότι ἐπήρχετο ἐναντίον τῆς Ρώμης, ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ὡς ἱερὰ πόλις.

Ἐν ᾧ εὑρίσκετο εἰς τοιαύτην ἀνησυχίαν ὁ Κωνσταντῖνος, βλέπει ἡμέραν τινὰ περὶ τὴν μεσημβρίαν φωτεινόν τι σημεῖον εἰς τὸν οὐρανὸν εἰς σχῆμα σταυροῦ, τὸ ὁποῖον ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴν «ἐν τούτῳ νίκᾳ». Ὁ Κωνσταντῖνος καὶ οἱ στρατιῶται ἐκπλήσσονται, ὅλοι δὲ ἀγνοοῦν τί σημαίνει τοῦτο. Ἀνήσυχος ὁ Κωνσταντῖνος ἔπεσε νὰ κοιμηθῇ καὶ βλέπει εἰς τὸ ὄνειρόν του τὸν Χριστὸν μὲ τὸ σημεῖον τὸ ὁποῖον ἐφάνη εἰς τὸν οὐρανόν. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς δεικνύει πρὸς αὐτὸν τὸ σημεῖον καὶ λέγει: «μὲ τὸ σημεῖον τοῦτο βάδιζε εἰς τοὺς ἀγῶνας σου καὶ πάντοτε θὰ νικᾷς». Τὸ πρωῒ ὁ Κωνσταντῖνος διατάσσει ἀμέσως νὰ κατασκευάσουν σημαίαν φέρουσαν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ τὰ γράμματα Χ Ρ, ἤτοι Χριστός. Αὕτη ἦτο ἡ πρώτη Χριστιανικὴ σημαία, ἡ ὁποία ὠνομάσθη Λάβαρον καὶ ἡ ὁποία ἐνεθουσίασε τοὺς πολυαρίθμους χριστιανοὺς στρατιώτας τοῦ Κωνσταντίνου.

Μὲ τὴν σημαίαν ταύτην διέβη τὰς Ἄλπεις ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ὥρμησε κατὰ τοῦ Μαξεντίου. Ἔξωθεν τῆς Ρώμης παρὰ τὸν Μουλβίαν, συνάπτεται φονικὴ μάχη. Ὁ Μαξέντιος νικᾶται, κατὰ τὴν φυγήν του δὲ πίπτει εἰς τὸν Τίβεριν ποταμὸν καὶ πνίγεται. Τότε ὁ Κωνσταντῖνος εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς τὴν Ρώμην. Μετ' ὀλίγον δὲ ἀπῆλθεν εἰς Με-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

διόλανα. Ἐκεῖ ἦλθε καὶ ὁ αὔγουστος τῆς Ἀνατολῆς Λικίνιος καὶ ἐτέλεσε τοὺς γάμους του μὲ τὴν ἀδελφὴν τοῦ Κωνσταντίνου Κωνσταντίαν. Φρονῶν ὁ Κωνσταντῖνος ὅτι ἡ λαμπρὰ κατὰ τοῦ Μαξεντίου νίκη του ὠφείλετο εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Χριστοῦ, ἐξέδωκεν εἰς Μεδιόλανα ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸν Λικίνιον διάταγμα, μὲ τὸ ὁποῖον ἔπαυε κάθε διωγμὸς κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ἐδίδετο δὲ πλήρης θρησκευτικὴ ἐλευθερία εἰς ὅλους τοὺς ὑπηκόους τοῦ κράτους. Τοιουτοτρόπως ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ ἐξησφαλίσθη καὶ ἐστερεώθη μὲ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Κωνσταντίνου.

Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ Λικίνιος ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἐνίκησε τὸν Μαξιμῖνον καὶ τοιουτοτρόπως ἔμεινε μόνος ἄρχων ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἐν ᾧ ὁ Κωνσταντῖνος ἔμεινε μόνος ἄρχων ἐν τῇ Δύσει.

Οἱ δύο οὗτοι αὐτοκράτορες ἐπί τινα χρόνον ἦσαν σύμφωνοι. Ἀλλ' ἔπειτα, ἐπειδὴ ὁ Λικίνιος ὑπεστήριζε τοὺς εἰδωλολάτρας καὶ κατεδίωκε τοὺς χριστιανούς, ὁ Κωνσταντῖνος ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τοῦ Λικινίου, καὶ ἐνίκησεν αὐτὸν κατὰ ξηρὰν μὲν παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ Χρυσόπολιν (Σκούταρι) τῷ 323 μ. Χ., κατὰ θάλασσαν δὲ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ὅπου ὁ υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου Κρῖσπος κατέστρεψεν ἐντελῶς τὸν πολυάριθμον στόλον τοῦ Λικινίου. Ὁ Λικίνιος κατέφυγεν εἰς τὴν Νικομήδειαν· χάριν τῆς συζύγου του Κωνσταντίας συνεχώρησε τὸν Λικίνιον ὁ Κωνσταντῖνος. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ Λικίνιος ἀπεδείχθη ὅτι ἐπεβούλευε τὸν Κωνσταντῖνον, διὰ τοῦτο ἐφονεύθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Κωνσταντίνου. Τοιουτοτρόπως ὁ Κωνσταντῖνος ἔμεινε μόνος κύριος τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ἐκηρύχθη δὲ ἔκτοτε φανερὰ ὑπὲρ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, τὴν ὁποίαν διαφοροτρόπως ἐπροστάτευσε.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

41. Αἵρεσις τοῦ Ἀρείου.— Ἡ ἐν Νικαίᾳ πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος.— Κτίσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως.— Θάνατος τοῦ Κωνσταντίνου.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τὴν Χριστιανικὴν ἐκκλησίαν ἐτάρασσον θρησκευτικαὶ ἔριδες καὶ πρὸ πάντων ἡ αἵρεσις τοῦ Ἀρείου.

Ὁ Ἄρειος ἦτο ἱερεὺς τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκκλησίας. Οὗτος ἐπρέσβευεν ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶνε ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ ἀλλὰ κτίσμα αὐτοῦ. Ὁ Κωνσταντῖνος διὰ νὰ καταπαύσῃ τὰς μεταξὺ τῶν χριστιανῶν ἔριδας, συνεκάλεσεν ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας τὴν πρώτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον τῷ 325 μ. Χ. Ἡ Σύνοδος αὕτη, ἥτις ἀπετελεῖτο ἐκ 318 πατέρων τῆς ἐκκλησίας, κατεδίκασε τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου, καὶ συνέταξε τὰ πρῶτα ἑπτὰ ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως ἡμῶν.

Μετὰ τὴν διαρρύθμισιν τοῦ θρησκευτικοῦ ζητήματος ὁ Κωνσταντῖνος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην. Ἐπειδὴ ἐν Ρώμῃ ἐπεκράτει ἡ εἰδωλολατρεία, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμεύσῃ ἡ πόλις αὕτη ὡς καθέδρα τοῦ Κωνσταντίνου, ὅστις εἶχε κηρυχθῇ θερμὸς προστάτης τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Διὰ τοῦτο ὁ Κωνσταντῖνος ἀπεφάσισε νὰ μεταφέρῃ τὴν πρωτεύουσαν εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας, εἰς τὰς ὁποίας ηὐδοκίμησε τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου.

Ἦλθε λοιπὸν εἰς τὴν Ἀνατολήν, καὶ ὡς τόπον διὰ τὴν νέαν καθέδραν του ἐξέλεξε τὸ Ἀρχαῖον Βυζάντιον. Ἐκεῖ ἔκτισε τὴν νέαν πόλιν· τὴν ὠχύρωσε μὲ τείχη, τὴν ἐκαλλώπισε μὲ μεγαλοπρεπῆ ἀριστουργήματα, τὰ ὁποῖα μετε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φέρθησαν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ἀπὸ τὴν Κόρινθον καὶ ἀπὸ ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις. Ἡ νέα αὕτη πρωτεύουσα ὠνομάσθη κατ' ἀρχὰς Νέα Ρώμη, βραδύτερον δέ, πρὸς τιμὴν τοῦ ἱδρυτοῦ, Κωνσταντινούπολις. Τὰ ἐγκαίνια ταύτης ἐτελέσθησαν μεγαλοπρεπῶς τῇ 11 Μαΐου 330 μ. Χ.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Κωνσταντῖνος κατεγίνετο μὲ τὴν κτίσιν τῆς νέας πρωτευούσης, ἡ μήτηρ του, ἡ εὐσεβὴς Ἑλένη ἐπορεύθη εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅπου μετὰ πολλὰς ἐρεύνας ἀνεῦρε τὸν τίμιον Σταυρὸν καθὼς καὶ τὸν τάφον τοῦ Σωτῆρος. Ἐπὶ τοῦ Παναγίου τάφου ὁ Κωνσταντῖνος ἀνήγειρε λαμπρὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως.

Τῷ 337 μ. Χ. εὑρίσκετο ἐν Βιθυνίᾳ σκοπεύων νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν, ἀλλ' ἐκεῖ ἠσθένησε. Ὅταν προησθάνθη τὸν θάνατόν του ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Νικομηδείας Εὐσεβίου, ἀπέθανε δὲ τῇ 21 Μαΐου τοῦ 337 μ. Χ. Ὁ νεκρός του μετεκομίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐτάφη εἰς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων.

Ὁ Κωνσταντῖνος ὠνομάσθη ὑπὸ τῆς Ἱστορίας Μέγας διὰ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ἔργα του. Ἡ δὲ ὀρθόδοξος ἐκκλησία τὸν κατέταξε μεταξὺ τῶν ἁγίων, διότι συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν καὶ εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἱερᾶς τοῦ Χριστοῦ πίστεως. Ὡσαύτως μεταξὺ τῶν ἁγίων κατετάχθη καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Κωνσταντίνου Ἑλένη· καὶ τῶν δύο δὲ τὴν μνήμην ἑορτάζει ἡ ἐκκλησία κατὰ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἀπέθανεν ὁ Κωνσταντῖνος, ἤτοι τῇ 21 Μαΐου.

---

42. *Διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου.*— *Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης* (361—363 μ. Χ.)

Ὁ Κωνσταντῖνος, πρὶν ἀποθάνῃ, διένειμε τὸ κράτος εἰς τοὺς τρεῖς υἱούς του, εἰς τὸν Κωνσταντῖνον Β', εἰς τὸν Κών-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σταντα καὶ εἰς τὸν Κωνστάντιον, καὶ εἰς τοὺς ἀνεψιούς του Δαλμάτιον καὶ Ἀννιβαλιανόν. Ἀλλ' εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἔγιναν ἐμφύλιοι ταραχαί, ὑπερίσχυσε δὲ ὁ Κωνστάντιος, ὅστις ἔγινε μονοκράτωρ τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἀπὸ τοῦ 354—361 μ. Χ.

Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης

Τοῦτον ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ ἐξάδελφός του Ἰουλιανός. Ὁ Ἰουλιανὸς εἶχε μητρικὴν γλῶσσαν τὴν ἑλληνικήν, καὶ θρησκείαν τὴν Χριστιανικήν. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἀθήναις, ὅπου εἶχε συμμαθητὰς τὸν Βασίλειον τὸν Μέγαν καὶ τὸν Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν. Μὲ τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων ἑλλήνων συγγραφέων τόσον ἠγάπησε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν λατρείαν τῶν ἑλληνικῶν θεῶν ὥστε ἠσπάσθη τὴν εἰδωλολατρείαν. Ὅτε δὲ ἔγινεν αὐτοκράτωρ ἐπεχείρησε νὰ ἀνορθώσῃ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν θρησκείαν· διὰ τοῦτο καὶ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ὠνομάσθη Ἀποστάτης καὶ Παραβάτης.

Μὲ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς θρησκείας ἐνόμιζεν ὁ Ἰουλιανὸς ὅτι θὰ ἐπανήρχετο ὁ λαμπρὸς ἑλληνικὸς αἰὼν μὲ ὅλα τὰ μεγαλουργὰ κατορθώματα. Ἀλλ' ἠπατήθη· διότι ἐπροσπάθησε νὰ δώσῃ ζωὴν εἰς θρησκείαν, ἡ ὁποία πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἐκπνεύσει, ἐν ᾧ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία εἶχε ρίψει βαθείας ρίζας εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων καὶ εἶχε βάσιν ἀσάλευτον τὴν ἀλήθειαν. Μετὰ βασιλείαν δύο ἐτῶν ἀπέθανε (363 μ. Χ.) πολεμῶν κατὰ τῶν Περσῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

43. *Οὐαλεντιανὸς Α΄* (364—376)

Οὐάλης (364—378).— *Μετανάστευσις τῶν ἐθνῶν.—Γότθοι.*

Μετὰ τὸν Ἰουλιανόν, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε πλέον κληρονόμος τῆς ἀρχῆς ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Κωνσταντίνου, ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὁ Ἰοβιανός, ἀνώτερος ἀξιωματικός. Οὗτος κατήργησε τὰ ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς θρησκείας διατάγματα τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἀνεκήρυξε δὲ ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν τὴν χριστιανικήν.

Τὸν Ἰοβιανόν, ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν ἀφοῦ ἐβασίλευσεν ὀλίγους μῆνας, διεδέχθη ὁ ἀνδρεῖος Οὐαλεντιανός. Οὗτος προσέλαβεν ὡς συνάρχοντα τὸν ἀδελφόν του Οὐάλεντα, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνέθηκε τὴν διοίκησιν τῆς Ἀνατολῆς, ἐν ᾧ αὐτὸς διετήρησε τὴν διοίκησιν τῆς Δύσεως, μὲ πρωτεύουσαν τὰ Μεδιόλανα.

Καθ' ὃν χρόνον ἐβασίλευεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὁ Οὐάλης, ἤρχισεν ἡ καλουμένη μετανάστευσις τῶν ἐθνῶν. Οἱ Οὕννοι, ἔθνος βάρβαρον καὶ νομαδικόν, ἀνῆκον εἰς τὴν μογγολικὴν φυλήν, ἀναχωρήσαντες ἀπὸ τὰς πεδιάδας τῆς βορείου Ἀσίας, ἐπέρασαν τὸν Βόλγαν ποταμὸν τῷ 374 καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐνσπείραντες πανταχοῦ τὸν φόβον καὶ τὸν τρόμον. Καὶ κατ' ἀρχὰς ὑπέταξαν τοὺς Ἀλανούς, οἵτινες κατῴκουν τὰς μεταξὺ τοῦ Βόλγα καὶ τοῦ Τανάϊδος χώρας. Ἔπειτα ἑνωθέντες μὲ τούτους προσέβαλον τὸ μέγα κράτος τῶν Γότθων, τὸ ὁποῖον ἐξετείνετο ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ ἀπὸ τοῦ Τανάϊδος μέχρι τοῦ Δουνάβεως.

Οἱ Γότθοι μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὸν χείμαρρον τῶν Οὔννων, ἔστειλαν πρέσβεις εἰς τὸν Οὐάλεντα, ζη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῦντες τὴν ἄδειαν νὰ διαβοῦν τὸν Δούναβιν ποταμὸν καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὸ κράτος του, ὡς ὑπήκοοι.

Ὁ Οὐάλης, μετά τινας δισταγμοὺς ἐδέχθη τοὺς Γότθους, παρεχώρησε δὲ εἰς αὐτοὺς διὰ νὰ κατοικήσουν τὴν κάτω Μοισίαν (σημερινὴν Βουλγαρίαν). Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Ρωμαῖοι τοὺς ἐπίεζον, οἱ Γότθοι ἐπανεστάτησαν καὶ ἐξεχύθησαν εἰς τὴν Θράκην, τῆς ὁποίας τὰς πόλεις ἐλεηλάτουν, τοὺς δὲ κατοίκους ἠχμαλώτιζον. Ὁ Οὐάλης ἐξεστράτευσε κατ' αὐτῶν· ἀλλ' εἰς τὴν γενομένην μάχην παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν ἐνικήθη καὶ ἐφονεύθη (378 μ. Χ.).

Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀποθάνῃ ἐν τῇ Δύσει ὁ Οὐαλεντιανὸς Α΄, διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ υἱός του Γρατιανός. Οὗτος ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ σπεύσῃ εἰς βοήθειαν τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον διήρπαζον οἱ Γότθοι, ἐκάλεσεν ἐξ Ἱσπανίας τὸν στρατηγὸν Θεοδόσιον, τὸν ὁποῖον ἀνέδειξαν αὐτοκράτορα τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους (379 μ. Χ.).

---

44. *Θεοδόσιος ὁ Μέγας* (379—395 μ. Χ.)

Ὁ Θεοδόσιος ὁ ἐπονομασθεὶς Μέγας, ἦτο ἀνὴρ συνετὸς καὶ ἀνδρεῖος. Οὗτος κατώρθωσεν, ἄλλοτε μὲ τὰ ὅπλα καὶ ἄλλοτε μὲ τὸν συμβιβασμόν, νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Γότθους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπέτρεψε νὰ κατοικήσουν ἐκ νέου εἰς τὸ κράτος του ὡς ὑπήκοοι.

Βαπτισθεὶς δὲ ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπεστήριξε μὲ ὅλην τὴν δύναμίν του τὴν Ὀρθοδοξίαν. Κατήργησε διὰ νόμου τὴν εἰδωλολατρείαν, κατεδίωξε τοὺς αἱρετικοὺς καὶ εἰδωλολάτρας καὶ ἔκλεισε τοὺς ναοὺς τῶν ἐθνικῶν. Ἐπὶ Θεοδοσίου συνεκροτήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ δευτέρα Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (381 μ. Χ.) ἐξ 150 πατέρων, ἥτις κατεδίκασε τὴν αἵρεσιν τοῦ Μακεδονίου, ὅστις δὲν παρεδέχετο τὴν θεότητα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἡ Σύνοδος αὕτη συνεπλήρωσε τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως, προσθέσασα τὰ πέντε τελευταῖα ἄρθρα.

Θεοδόσιος ὁ Μέγας

Ἀλλ' ἐν ᾧ τὸ ἀνατολικὸν κράτος ἀνέκτησε τὴν εἰρήνην διὰ τοῦ Θεοδοσίου, τὸ δυτικὸν κράτος ἐτάρασσε στρατιωτικὴ ἀποστασία, ἡ ὁποία κατέληξεν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Γρατιανοῦ (383 μ. Χ.). Τὸν Γρατιανὸν διεδέχθη ὁ ἑτεροθαλὴς ἀδελφός του Οὐαλεντιανὸς Β΄. Ἀλλὰ καὶ οὗτος περιελθὼν εἰς ῥῆξιν μὲ τὸν στρατηγόν του Ἀργοβάστην, Φράγκον τὸ γένος, ἐδολοφονήθη ὑπ' αὐτοῦ. Τότε ὁ Θεοδόσιος ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Δύσιν, κατέβαλε τοὺς ἐχθρούς, ἥνωσε δὲ ἅπαν τὸ ρωμαϊκὸν κράτος ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του (394 μ. Χ.).

Μετὰ μικρόν, ἠσθένησεν εἰς τὰ Μεδιόλανα καὶ ἀπέθανε (τῷ 395 μ. Χ.). Πρὸ τοῦ θανάτου του διεμοίρασε τὸ κράτος του εἰς τοὺς δύο υἱούς του, καὶ τὸ μὲν ἀνατολικὸν ἔδωκεν εἰς τὸν πρεσβύτερον Ἀρκάδιον, τὸ δὲ δυτικὸν εἰς τὸν νεώτερον Ὀνώριον.

---

45. Τὸ Ἀνατολικὸν ἢ Βυζαντιακὸν κράτος.

Ἐκ τῶν δύο τούτων κρατῶν, τὸ μὲν δυτικὸν διετηρήθη ἐπὶ μίαν περίπου ἑκατονταετηρίδα, διότι διάφορα βάρβαρα ἔθνη εἰσβαλόντα κατέλυσαν αὐτὸ τῷ 476 μ. Χ. Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ἱδρύθησαν διάφορα νέα κράτη. Τὸ δὲ ἀνατολικὸν διετηρήθη ὑπὲρ τὰ χίλια

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἔτη. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε πρωτεύουσαν τὸ Βυζάντιον ὠνομάσθη Βυζαντιακόν.

Τὸ Βυζαντιακὸν κράτος ἔλαβε τὴν ἀρχήν του ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς μεταθέσεως τῆς ἕδρας τῆς αὐτοκρατορίας εἰς τὸ Βυζάντιον. Τὸ κράτος τοῦτο ἀπετελεῖτο ἐκ διαφόρων φυλῶν, ἀλλ' ἡ κυριωτέρα καὶ πολυπληθεστέρα φυλὴ ἦτο ἡ ἑλληνική. Ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ βαθμηδὸν ἐπεκράτησε καὶ ἐξελλήνισεν ὅλας τὰς ἄλλας φυλάς. Τοιουτρόπως δὲ τὸ κράτος τοῦτο κατήντησε καθαρῶς ἑλληνικὸν κράτος.

---

46. Ἀρκάδιος (395—408 μ. Χ.).

Ἐπιδρομαὶ τῶν βαρβάρων.

Πρῶτος αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους ὑπῆρξεν ὁ Ἀρκάδιος, ὁ υἱὸς τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου. Ἡ βασιλεία τοῦ Ἀρκαδίου ἐν γένει ὑπῆρξεν ἀθλία, διότι καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρκάδιος ἦτο ἀνίκανος καὶ οἱ σύμβουλοί του κακοήθεις καὶ μοχθηροί. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ οἱ Βησιγότθοι,* οἱ ὁποῖοι ἐπὶ Θεοδοσίου εἶχον εἰρηνεύσει, ἐπανεστάτησαν. Ἀνακηρύξαντες δὲ ἀρχηγόν των τὸν γενναῖον Ἀλάριχον ἐπέδραμον εἰς τὴν Θράκην προχωρήσαντες μέχρι Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ ἐλεηλάτησαν αὐτάς. Προχωρήσαντες δὲ μέχρι Ὀλυμπίας κατέστρεψαν μεταξὺ ἄλλων ἱερῶν καὶ τὸν μεγαλοπρεπῆ ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διός.

Ἀπέναντι τῆς φοβερᾶς ταύτης βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς οὐδὲν πρὸς ἀπόκρουσιν αὐτῆς μέτρον ἐλάμβανον οἱ σύμβουλοι τοῦ Ἀρκαδίου. Εὐτυχῶς κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην

---

*Οἱ Γότθοι διακρίνονται εἰς *Ὀστρογότθους* καὶ *Βησιγότθους*.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στιγμὴν παρουσιάσθη σωτὴρ τοῦ κράτους ὁ γενναῖος στρατηγὸς Στελίχων, ὅστις ἦτο ἐπίτροπος τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Δύσεως Ὀνωρίου. Οὗτος μαθὼν τὰ ἐν Ἑλλάδι τρομερὰ δυστυχήματα, ἦλθεν αὐτόκλητος μὲ ἰσχυρὰν δύναμιν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐνίκησε τὸν Ἀλάριχον παρὰ τὸ ὄρος Φολόην καὶ ἀπήλλαξε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Βησιγότθων.

Ἐπὶ Ἀρκαδίου ἤκμασε καὶ ὁ μέγιστος τῆς Ἐκκλησίας ῥήτωρ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Ἰωάννης ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τῆς Ἐκκλησίας ἐστηλίτευε τὴν διαφθορὰν καὶ τὴν ἀκολασίαν τῆς αὐλῆς, ἐξεθρονίσθη δὶς καὶ ἐξωρίσθη ὑπὸ τῆς ἀκολάστου Εὐδοξίας, συζύγου τοῦ Ἀρκαδίου. Ἀπέθανε δὲ ἐν ἐξορίᾳ τῷ 406 μ. Χ. εἰς τὰ Κόμανα τοῦ Πόντου.

---

47. *Θεοδόσιος Β΄ ὁ Μικρὸς* (408—450 μ. Χ.). *Ἐπιδρομὴ Ἀττίλα.— Πουλχερία καὶ Μαρκιανός.*

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρκαδίου ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου ὁ ἑπτάετὴς αὐτοῦ υἱὸς Θεοδόσιος Β΄, ὁ ἐπικαλούμενος Μικρός, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν πάππον του Θεοδόσιον τὸν Μέγαν. Τοῦτον κατ' ἀρχὰς ἐπετρόπευσεν ὁ ἔμπειρος στρατηγὸς Ἀνθέμιος. Ὁ Ἀνθέμιος ἐνίκησε τὸν Οὔννον Οὖλδον, ὁ ὁποῖος ἐπέδραμε τὴν Κάτω Μοισίαν (σημερινὴν Βουλγαρίαν). Διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ δὲ τὸ κράτος παρεσκεύασε στόλον καὶ ὠχύρωσε τὴν Κωνσταντινούπολιν μὲ τεῖχη. Ἔπειτα τὸν Θεοδόσιον ἐπετρόπευσεν ἡ ἀδελφή του Πουλχερία. Ἡ Πουλχερία ἦτο συνετὴ καὶ πεπαιδευμένη,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἶχε δὲ μεγάλην δεξιότητα περὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων.

Ὅτε ὁ Θεοδόσιος ἐνηλικιώθη ἔλαβε σύζυγον τὴν Ἀθηναΐδα, θυγατέρα τοῦ Ἀθηναίου φιλοσόφου Λεοντίου, ἡ ὁποία βαπτισθεῖσα ὠνομάσθη Εὐδοκία. Ἡ Εὐδοκία ἦτο πολὺ πεπαιδευμένη. Διὰ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς εἰσήχθησαν εἰς τὴν αὐλὴν καὶ εἰς τὴν Κυβέρνησιν οἱ ἑλληνικοὶ τρόποι καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα. Ἱδρύθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν Πανεπιστήμιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδιδάσκετο ἡ ἑλληνικὴ καὶ λατινικὴ φιλολογία, ἡ φιλοσοφία, ἡ ρητορικὴ καὶ ἡ νομική.

Ἐπὶ Θεοδοσίου συνεκροτήθη ἐν Ἐφέσῳ τῷ 431 μ. Χ. ἡ Γ' Οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἡ ὁποία κατεδίκασε τὴν αἵρεσιν τοῦ Νεστορίου, ὅστις ἐκήρυττε τὸν Χριστὸν ἁπλῶς ἄνθρωπον.

Ἐπιδρομὴ τοῦ Ἀττίλα.—Εἴδομεν προηγουμένως ὅτι, οἱ Οὖννοι κατέλαβον ὅλας τὰς χώρας, ὅσαι εὑρίσκονται μεταξὺ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τοῦ Βόλγα καὶ τοῦ Δουνάβεως.

Οἱ Οὖννοι ἦσαν διῃρημένοι εἰς φυλάς. Ἀλλὰ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος μ. Χ. ὁ φύλαρχος Ρουγίλας ἥνωσεν ὅλας τὰς φυλὰς ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ρουγίλα (433 μ. Χ.) παρέλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ ἀνεψιός του Ἀττίλας, ἀνὴρ τολμηρὸς καὶ πλεονέκτης. Ὁ Ἀττίλας ἐθεώρει τὸν ἑαυτόν του προωρισμένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ ἄρξῃ ὅλου τοῦ κόσμου· ἐπωνόμαζε δὲ τὸν ἑαυτόν του «μάστιγα τοῦ Θεοῦ» καὶ ἔλεγεν ὅτι δὲν θὰ φυτρώσῃ χορτάρι, ὅπου πατήσῃ τὸ ἄλογό του.

Ὁ Ἀττίλας ἀπὸ τοῦ 431 μ. Χ. ἐπεχείρησε μεγάλας ἐπιδρομὰς εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους. Ἐλεηλάτησεν ἀσπλάγχνως τὴν Μοισίαν, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θρᾴκην μέχρι τῶν προθύρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπῆλθε κατ' αὐτοῦ στρατὸς τοῦ Θεοδοσίου,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀλλ' ἐνικήθη, ὁ δὲ Θεοδόσιος ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθη νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην ταπεινωτικὴν πρὸς τὸν Ἀττίλαν, διὰ τῆς ὁποίας ὑπεχρεώθη ἐκτὸς ἄλλων, νὰ πληρώνῃ καὶ ἐτήσιον φόρον τρία ἑκατομμύρια δραχμάς.

Πουλχερία καὶ Μαρκιανὸς (450—457 μ. Χ.).— Μετὰ τὸν Θεοδόσιον, ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν ἄτεκνος, ἐβασίλευσεν ἡ ἀδελφή του Πουλχερία. Αὕτη ἔλαβε σύζυγον τὸν γηραιὸν στρατηγὸν Μαρκιανόν, ὅστις ἐφάνη ἄξιος τῆς ἐκλογῆς τῆς Πουλχερίας. Ὅτε οἱ πρέσβεις τοῦ Ἀττίλα ἦλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ ζητήσουν τὴν πληρωμὴν τοῦ ἐτησίου φόρου, ὁ Μαρκιανὸς ἀπήντησεν ὅτι διὰ μὲν τοὺς φίλους ἔχει χρυσόν, διὰ δὲ τοὺς ἐχθροὺς σίδηρον. Ὁ Ἀττίλας ἐξεμάνη διὰ τὴν ἀγέρωχον ἀπάντησιν τοῦ Μαρκιανοῦ· ἐν τούτοις δὲν ἐθεώρησε φρόνιμον νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ὁποίαν ἐθεώρει ἀπόρθητον. Ἐπῆλθεν ὅμως κατὰ τῆς Δύσεως. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Ἀέτιος τὸν ἐνίκησεν, ὁ δὲ Ἀττίλας ἐπιστρέψας εἰς τὰ ἴδια ἀπέθανε. Καὶ τοιουτοτρόπως ἐξέλιπεν ὁ φοβερὸς τὸν Οὕννων ἡγεμών. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀττίλα τὸ Οὐννικὸν κράτος κατελύθη, οἱ δὲ Οὕννοι ὑπηρέτουν ὡς μισθοφόροι εἰς τὸ Βυζαντιακὸν κράτος.

Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μαρκιανοῦ εἰς τοὺς ἀρχιεπισκόπους Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων ἐδόθη ἡ προσωνυμία Πατριάρχου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

48. Λέων Α΄ (457-474 μ. Χ.).— Λέων Β΄.— Ζήνων (474-494 μ. Χ.).—Ἀναστάσιος Α΄ (494-518 μ. Χ.).—Ἰουστῖνος Α΄ ὁ Θρᾷξ (518-527μ.Χ.)

Τὸν Μαρκιανόν, ὅστις ἀπέθανεν ἄτεκνος, διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον ὁ ἐκ Θράκης χιλίαρχος Λέων Α΄. Ὁ Λέων ἐστέφθη αὐτοκράτωρ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου. Ἔκτοτε δὲ ἐθεωρεῖτο ἀπαραίτητος ἡ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου στέψις τῶν αὐτοκρατόρων.

Ὁ Λέων ἦτο συνετὸς καὶ δραστήριος. Συνεκρότησε στρατὸν ἐξ ἐντοπίων, ὅστις σὺν τῷ χρόνῳ ἐμορφώθη καὶ ἔγινεν ἀξιόλογος ἐθνικὸς στρατός. Ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ τούτου διώρισε τὸν ἐξ Ἰσαυρίας Ζήνωνα, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκε σύζυγον τὴν θυγατέρα του Ἀριάδνην. Εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Βανδάλων τῆς Ἀφρικῆς ἀπέτυχεν ἕνεκα τῆς ἀνικανότητος τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στόλου Βασιλίσκου.

Ἀποθανὼν ὁ Λέων ἀφῆκε τὸν θρόνον εἰς τὸν υἱὸν τῆς θυγατρός του Λέοντα τὸν Β΄, τὸν ὁποῖον, ἐπειδὴ ἦτο ἀνήλικος, ἐπετρόπευσεν ὁ πατήρ του Ζήνων. Ὅτε δὲ ἀπέθανεν ὁ Λέων μετὰ δέκα μῆνας, ἔμεινεν ὁ Ζήνων μόνος κύριος τοῦ κράτους.

Ἐπὶ Ζήνωνος ἐπῆλθεν ἡ πρώτη διάστασις μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν Ρώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐπειδὴ οἱ Ὀστρογότθοι μὲ ἀρχηγὸν τὸν Θευδέριχον προσέβαλον τὸ κράτος του, ὁ Ζήνων διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπ' αὐτούς, τοὺς προέτρεψε νὰ κατακτήσουν τὸ ἐν Ἰταλίᾳ κράτος τοῦ Ὀδοάκρου (488).

Ὁ Ὀδόακρος ὅστις ἦτο ἀρχηγὸς τῶν γερμανικῶν φυλῶν, ἐξεθρόνισε τὸν τελευταῖον ρωμαῖον αὐτοκράτορα Ρωμύλον Αὐγουστύλην (τῷ 476 μ. Χ.) τοῦ θρόνου τῆς Δύσεως,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἐκυβέρνα ὡς στρατιωτικὸς διοικητής. Ἐναντίον τοῦ Ὀδοάκρου ἐλθὼν ὁ Θευδέριχος ἐνίκησεν αὐτὸν καὶ ἵδρυσεν ἐν Ἰταλίᾳ τὸ Ὀστρογοτθικὸν κράτος.

Μετὰ τὸν Ζήνωνα ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτωρ ὁ ἐκ Δυρραχίου Ἀναστάσιος ὁ Α' (494—518 μ. Χ.), ὅστις συνεζεύχθη τὴν χήραν τοῦ Ζήνωνος Ἀριάδνην.

Ἐπὶ τοῦ Ἀναστασίου ἀνεφάνησαν νέοι βάρβαροι, οἵτινες ἤρχισαν φοβερὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὸ Βυζαντιακὸν κράτος. Οἱ βάρβαροι οὗτοι ἦσαν οἱ Βούλγαροι, λαὸς τουρκικῆς καταγωγῆς. Οὗτοι περὶ τὰ μέσα τοῦ 5 αἰῶνος ἦλθον ἀπὸ τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας εἰς τὰς περὶ τὸν Δνείστερον ποταμὸν χώρας. Ἐκεῖθεν καὶ ἐπὶ Ζήνωνος ἀκόμη, ἐπεχείρησαν ἐπιδρομὰς εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους. Ὁ Ἀναστάσιος διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Βουλγάρων, ἔκτισε τὸ Μακρὸν ἢ Ἀναστασιανὸν λεγόμενον τεῖχος, τὸ ὁποῖον ἐξετείνετο ἀπὸ τῆς πόλεως Δέρκων τοῦ Εὐξείνου Πόντου μέχρι Σηλυβρίας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀναστασίου ἔλαβε τὸν θρόνον ὁ Ἰουστῖνος Α' ὁ Θρᾷξ. Ἂν καὶ ἦτο ἀπαίδευτος καὶ ὅλως διόλου ἀναλφάβητος, ἐν τούτοις ἐκυβέρνησε πολὺ καλὰ τὸ κράτος. Μὲ αὐστηρὰς οἰκονομίας ἐβελτίωσε τὸν στρατὸν καὶ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους, τοιουτοτρόπως δὲ προπαρεσκεύασε τὰ λαμπρὰ κατορθώματα τοῦ ἀνεψιοῦ του καὶ διαδόχου του Ἰουστινιανοῦ.

---

49. Ἰουστινιανὸς (527—565).

Ὁ Ἰουστινιανὸς ὑπῆρξεν εἷς ἀπὸ τοὺς λαμπροτέρους αὐτοκράτορας τῆς Βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας. Ἦτο μεγαλόνους, μεγαλεπήβολος καὶ φιλόδοξος. Ἐλάμπρυνε τὴν βα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σιλείαν του καὶ ἐσωτερικῶς μὲ ἔργα εἰρήνης καὶ ἐξωτερικῶς μὲ ἔξοχα πολεμικὰ κατορθώματα.

Ἔπραξε δὲ τόσον μεγάλα καὶ λαμπρὰ ἔργα διότι εἶχε καὶ συνεργοὺς ἐξόχους ἄνδρας, ἤτοι τὸν διακριβῆ νομομαθῆ Τριβωνιανόν, τοὺς δύο μεγάλους στρατηγοὺς Βελισσάριον

Ἰουστινιανός

καὶ Ναρσῆν, καὶ τοὺς δύο μεγαλοφυεῖς ἀρχιτέκτονας Ἀνθέμιον καὶ Ἰσίδωρον. Πρὸς τούτοις πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν λαμπρότητα τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Θεοδώρα.

Ἡ Θεοδώρα ἦτο κόρη θηριοτρόφου. Μικρὰ ἔμεινεν ὀρφανὴ καὶ χωρὶς προστασίαν, ἔζησε δὲ τὸν νεανικόν της

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βίον ἀτάκτως. Ἔπειτα ὅμως παρήτησε τὴν προτέραν ζωὴν καὶ ἔζη ἐργαζομένη ξένας ἐργασίας. Μίαν ἡμέραν ἔτυχε νὰ τὴν ἴδῃ ὁ Ἰουστινιανός, τὴν ἤρεσε διότι ἦτο πολὺ ὡραία καὶ τὴν ἔλαβε σύζυγον. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ἡ πτωχὴ Θεοδώρα ἔγινεν αὐτοκράτειρα. Καὶ ἐδείχθη ἀξία τῆς ὑψηλῆς της θέσεως· διότι ὄχι μόνον ὑπῆρξε σύμβουλος καὶ συνεργάτις τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀλλὰ προσέτι κατώρθωσε νὰ σώσῃ τὸν θρόνον καὶ τὴν ζωὴν τοῦ συζύγου της κατὰ τὴν στάσιν τοῦ νίκα.

Στάσις τοῦ νίκα. — Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπῆρχον δύο ἀντίπαλοι μερίδες, αἱ ὁποῖαι ἀντηγωνίζοντο εἰς τὸ Ἱπποδρόμιον, οἱ Πράσινοι καὶ οἱ Βένετοι (Γαλάζιοι). Ἡ ὀνομασία των προήρχετο ἀπὸ τὸ χρῶμα τῆς ἐνδυμασίας τῶν ἁρματηλατῶν. Εἰς ἕνα τοιοῦτον ἱπποδρομικὸν ἀγῶνα ἦτο παρὼν καὶ ὁ Ἰουστινιανός. Ἐπειδὴ ὅμως ἔδειξεν εὔνοιαν πρὸς τοὺς Βενέτους, οἱ Πράσινοι δυσηρεστήθησαν καὶ ἐστασίασαν κατ᾽ αὐτοῦ. Οἱ στασιασταὶ μετὰ τῶν ὁποίων ἡνώθη τὸ περισσότερον μέρος τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, διεσκορπίσθησαν εἰς ὅλην τὴν πόλιν, ἐπυρπόλησαν διάφορα δημόσια κτίρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀνεγείρῃ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος. Πρὸς τούτοις ἤνοιξαν τὰς φυλακὰς καὶ ἠλευθέρωσαν τοὺς φυλακισμένους, διήρπασαν τὰς οἰκίας τῶν πλουσίων καὶ ἐφόνευσαν πολλούς, ἀνηγόρευσαν δὲ αὐτοκράτορα τὸν Ὑπάτιον. Ὁ κίνδυνος ἦτο μέγας. Ὁ Ἰουστινιανὸς φοβηθεὶς ἀπεφάσισε νὰ φύγῃ. Ἀλλ᾽ ἡ τολμηρὰ Θεοδώρα ἀντετάχθη εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς φυγῆς εἰποῦσα μὲ ὕφος θαρραλέον πρὸς τὸν Ἰουστινιανὸν ὅτι καλὸν ἐντάφιον (σάβανον) εἶναι ὁ θρόνος. Ἐνθαρρυνθεὶς τότε ὁ Ἰουστινιανὸς ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὸν στρατηγὸν Βελισσάριον νὰ καταστείλῃ τὴν στάσιν. Καὶ τῷ ὄντι ὁ Βελισσάριος ἐπιπεσὼν κατὰ τῶν στασιαστῶν ἐπέφερε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τελείαν καταστροφὴν φονεύσας εἰς μίαν ἡμέραν 30,000 ἐξ αὐτῶν καὶ αὐτὸν τὸν Ὑπάτιον.

Τοιουτοτρόπως ἀπήλλαξε τὴν πρωτεύουσαν ἀπὸ μέγαν κίνδυνον. Ἡ στάσις αὕτη ὠνομάσθη στάσις τοῦ νίκα ἀπὸ τὸ σύνθημα «νίκα».

Πόλεμοι. Ὁ στρατηγὸς Βελισσάριος διεξήγαγε τοὺς ἑξῆς πολέμους, καὶ ἐξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ κράτους τοῦ Ἰουστινιανοῦ. α΄) Κατὰ τῶν Βανδάλων, τῶν ὁποίων τὸ κράτος κατέλυσε καὶ ἔφερεν εἰς Κωνσταντινούπολιν αἰχμάλωτον τὸν βασιλέα αὐτῶν Γελίμερον. β΄) Κατὰ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Ὀστρογότθων, τοὺς ὁποίους ἐνίκησε καὶ κατέκτησεν ὅλην τὴν Ἰταλίαν, ἔφερε δὲ τὸν βασιλέα τῶν Ὀστρογότθων Οὐΐτιγιν αἰχάλωτον. γ΄) Κατὰ τῶν Περσῶν, κατὰ τῶν ὁποίων ἐξεστράτευσε δὶς καὶ ἠνάγκασε τὸν βασιλέα αὐτῶν Χοσρόην τὸν Α΄ νὰ συνθηκολογήσῃ. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Βελισσάριος ἐπολέμει κατὰ τῶν Περσῶν, ἐστάλη εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ στρατηγὸς Ναρσῆς, ὁ ὁποῖος ἐνίκησε τοὺς Ὀστρογότθους καὶ προσήρτησε τὴν Ἰταλίαν εἰς τὸ Βυζαντιακὸν κράτος.

Νομοθεσία. Ἓν ἀπὸ τὰ λαμπρότερα ἔργα τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶναι ἡ γενομένη συλλογὴ καὶ κατάταξις τῶν Ρωμαϊκῶν νόμων. Τὴν μεγάλην ταύτην ἐργασίαν ἔκαμε πολυμελὴς ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ νομομαθοῦς Τριβωνιανοῦ. Ἡ νομοθεσία αὕτη ὠνομάσθη Σῶμα τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου, εἶνε δὲ μέχρι σήμερον ἡ βάσις τῆς νομικῆς ἐπιστήμης εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη.

Κτίρια. Ὁ Ἰουστινιανὸς πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ κράτους ἔκτισε πολλὰ φρούρια κατὰ μῆκος τοῦ Δουνάβεως καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐκόσμησε τὴν Κωνσταντινούπολιν μὲ διάφορα μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα. Ἀνοικοδόμησε τὸν πυρπολη-θέντα ναὸν τῆς Ἁγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Ὁ ναὸς ἐκτίσθη κατὰ τὸ σχέδιον τῶν ἀρχιτεκτόνων Ἀνθεμίου καὶ Ἰσιδώ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ρου. Διὰ τὸν ναὸν τοῦτον ἐπὶ ἕξ ἔτη εἰργάζοντο δέκα χιλιάδες ἐργάται, ἐδαπανήθησαν δὲ διὰ τὸ κτίριον καὶ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν διακόσμησιν ὑπὲρ τὰ 300 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Τοσοῦτο δὲ ἦτο τὸ κάλλος καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ ναοῦ, ὥστε κατὰ τὰ ἐγκαίνια ὁ Ἰουστινιανὸς καταληφθεὶς ἀπὸ θαυμασμὸν ἀνέκραξε «νενίκηκά σε Σολομῶν» (δηλ. ἔκτισα καλύτερον ναὸν ἀπὸ τὸν ἰδικόν σου τῆς Σιών). Καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν προήγαγεν ὁ Ἰουστινιανός. Ἡ μέταξα μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἦτο γνωστὴ ἐν Εὐρώπῃ. Ὁ Ἰουστινιανὸς κατώρθωσε διὰ δύο μοναχῶν νὰ φέρῃ ἐκ Κίνας ἐντὸς ράβδου ἐκ καλάμου σπόρον μεταξοσκώληκος καὶ ἐφρόντισε πολὺ περὶ τῆς καλλιεργείας αὐτοῦ. Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετεδόθη βραδύτερον ἡ κατασκευὴ τῆς μετάξης καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἀπέθανε τῇ 14 Νοεμβρίου τοῦ 565, βασιλεύσας 38 ἔτη καί τινας μῆνας.

---

50. *Οἱ μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν αὐτοκράτορες μέχρις Ἡρακλείου.*

Μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν ἐβασίλευσεν ὁ Ἰουστῖνος ὁ Β' (565—578). Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐπέδραμον τὸ πρῶτον οἱ Ἄβαροι, ἐλθόντες ἐκ τῆς Ἀσίας.

Μετὰ τὸν Ἰουστῖνον ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ Τιβέριος (578—582). Οὗτος κατώρθωσε νὰ περιορίσῃ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Περσῶν διὰ τοῦ στρατηγοῦ Μαυρικίου.

Τὸν Τιβέριον διεδέχθη ὁ στρατηγὸς Μαυρίκιος (582—602), ὅστις ἀνεδείχθη εἷς ἀπὸ τοὺς ἐγκρίτους βασιλεῖς τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους. Θεωρεῖται δὲ καὶ ὁ «πρῶτος ἕλλην

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

αὐτοκράτωρ», διότι πρῶτος αὐτὸς εἶχε καταγωγὴν ἑλληνικήν, καὶ διότι ὅλα τὰ διατάγματα καὶ δημόσια ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα πρὸ αὐτοῦ ἐγράφοντο εἰς λατινικὴν γλῶσσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἐγράφοντο εἰς τὴν ἑλληνικήν.

Τὸν Μαυρίκιον ἐφόνευσεν ὁ στρατηγὸς Φωκᾶς, ὅστις ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου (602—610). Ἐπὶ τοῦ ἀθλίου Φωκᾶ τὸ Βυζαντιακὸν κράτος ἔπαθε τὰ πάνδεινα. Οἱ Ἄβαροι καὶ οἱ Σλαῦοι ἐλεηλάτουν τὴν Δαλματίαν καὶ τὴν Μοισίαν. Ὁ Χοσρόης ὁ Β' εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν καὶ κατέβαλε τὴν χώραν ταύτην. Ἐνῷ δὲ τόσα δεινὰ ὑφίστατο τὸ κράτος, ὁ Φωκᾶς εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐφόνευε τοὺς ἐπισημοτέρους στρατηγοὺς καὶ πολίτας. Τέλος ὁ Ἡράκλειος συνέλαβε τὸν θηριώδη Φωκᾶν καὶ παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὸν λαόν, ὅστις τὸν ἐθανάτωσεν· Ὁ Ἡράκλειος ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτωρ.

---

51. Ἡράκλειος (610—641 μ. Χ.).

Ὁ Ἡράκλειος ἐγεννήθη εἰς τὴν Καππαδοκίαν τῷ 575 μ. Χ.. Ὑπῆρξεν εἰς ἀπὸ τοὺς ἐνδοξοτέρους αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου· ὅτε ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τὸ κράτος εὑρίσκετο εἰς μεγίστην ἀθλιότητα. Ἡ διοίκησίς του εὑρίσκετο εἰς παραλυσίαν, τὰ οἰκονομικά του κατεστραμμένα, διάφοροι δὲ ἐξωτερικοὶ ἐχθροὶ τὸ ἠπείλουν. Εἰς τὴν Εὐρώπην οἱ Ἄβαροι, οἵτινες ἦσαν ὁμόφυλοι τῶν Οὔννων, ἔκαμαν ἐπιδρομὰς εἰς τὰς ἐντεῦθεν τοῦ Δουνάβεως χώρας. Εἰς τὴν Ἀσίαν οἱ Πέρσαι ὑπὸ τὸν βασιλέα Χοσρόην Β' εἶχον κυριεύσει τὴν Ἀσσυρίαν, τὴν Μεσοποταμίαν, τὴν Ἀρμενίαν, τὴν Συρίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην, ἔλαβον δὲ ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸν Τίμιον Σταυρόν.. Κατόπιν ἐκυρίευσαν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, καὶ φθάσαντες μέχρι τῆς Χαλκηδόνος ἐστρατοπέδευσαν ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ Ἡράκλειος κατέγινε νὰ βελτιώσῃ καὶ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους. Μὲ τοὺς πενιχροὺς πόρους τοῦ δημοσίου, μὲ τὰ χρήματα τῶν ναῶν, μὲ τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεύη καὶ κοσμήματα αὐτῶν, τὰ ὁποῖα μετέβαλεν εἰς νομίσματα, παρεσκεύασεν ἀξιόμαχον στρατόν.

Ἀφ' οὗ κατώρθωσε ταῦτα, ἔσπευσε νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην μὲ τὸν Χαγᾶνον, ἤτοι τὸν ἡγεμόνα τῶν Ἀβάρων· ἐπίσης κατώρθωσε νὰ διαιρέσῃ τοὺς Σλαύους ἀπὸ τοὺς Ἀβάρους, ἐπιτρέψας εἰς πολλὰς σλαυϊκὰς φυλάς: Κροάτας, Σέρβους καὶ λοιπούς, νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν Ἰλλυρίαν καὶ Ἄνω Μοισίαν (νῦν Σερβίαν).

Ἡράκλειος

Μετὰ ταῦτα ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν. Ὁ πόλεμος οὗτος τοῦ Ἡρακλείου προσέλαβε θρησκευ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τικὸν χαρακτῆρα, διότι ὁ Χοσρόης εἶχεν ὁρκισθῇ νὰ μὴ εἰρηνεύσῃ πρὸς τὸν Ἡράκλειον, πρὶν ἀναγκάσῃ αὐτὸν καὶ τὸν λαόν του νὰ ἀρνηθοῦν τὸν Χριστὸν καὶ νὰ προσκυνήσουν τὸν ἥλιον.

Ὅταν λοιπὸν παρεσκευάσθη ὁ Ἡράκλειος διὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, μετέβη εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας, καὶ ἐκεῖ πεσὼν πρηνὴς ἐνώπιον τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ ἐζήτησε μετὰ δακρύων τὴν βοήθειάν του. Μετὰ τοῦτο κρατῶν εἰς τὰς χεῖράς του τὴν εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος καὶ παρακολουθούμενος ὑφ' ὅλου τοῦ λαοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπορεύθη πεζὸς εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἐπεβιβάσθη μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς τὰ πλοῖα.

Δὲν ἔκρινε καλὸν νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ἐστρατοπεδευμένων ἀπέναντι, ἐν Χαλκηδόνι, Περσῶν, διότι τοῦτο ἀπῄτει μέγαν στρατὸν καὶ ἰσχυρόν. Δι' ὃ ἀπέπλευσεν εἰς τὰ παράλια τῆς Κιλικίας, ὅπου καὶ ἀπεβιβάσθη. Τότε διὰ μικρῶν μαχῶν διῆλθε σχεδὸν ὅλην τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ Πόντου. Οἱ ἐν Χαλκηδόνι Πέρσαι βλέποντες ὅτι ἐκινδύνευε νὰ διακοπῇ πᾶσα συγκοινωνία μετὰ τῆς χώρας των, ἠναγκάσθησαν νὰ πορευθῶσι κατὰ τοῦ Ἡρακλείου. Ὁ Ἡράκλειος παρέσυρε τοὺς Πέρσας πρὸς τὰ Ἀρμενικὰ σύνορα, εἰς θέσιν ἐπίκαιρον· ἐκεῖ δὲ συνάψας μάχην κατετρόπωσεν αὐτοὺς τῷ 622 μ. Χ.

Ἀποτέλεσμα τῆς μάχης ἦτο νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν οἱ Πέρσαι. Ὁ Ἡράκλειος ἀφῆκε τὸν στρατόν του εἰς τὸν Πόντον, αὐτὸς δὲ διὰ θαλάσσης ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατώρθωσε δὲ νὰ συνάψῃ ἐκ νέου φιλικὰς σχέσεις μὲ τὸν Χαγᾶνον τῶν Ἀβάρων, ὁ ὁποῖος ἤρχισε νὰ δεικνύῃ ἐχθρικὰς διαθέσεις.

Μετὰ μικρὰν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονὴν ἐπιχειρεῖ δευτέραν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Περσῶν. Διευθύνεται εἰς τὰ ἀνατολικὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ ἀποβιβάζεται

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰς τὴν Τραπεζοῦντα, ὅπου συνεκέντρωσε τὸν στρατόν του. Ἀπ' ἐκεῖ προχωρεῖ εἰς τὴν Ἀρμενίαν, τὴν ὁποίαν προσελκύει πρὸς τὸ μέρος του, καὶ ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ εἰσβάλλει εἰς τὴν Περσίαν. Ἡ αἰφνιδία καὶ ἀπροσδόκητος ἐμφάνισις τοῦ Ἡρακλείου εἰς τὸ Περσικὸν κράτος ἐνέπνευσε πανικὸν εἰς τὸν Χοσρόην, ὅστις φεύγει εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ κράτους του.

Ἐν τούτοις ὁ Χοσρόης τὸ ἑπόμενον ἔτος 624 μ. Χ. στέλλει τρεῖς στρατιὰς κατὰ τοῦ Ἡρακλείου, τὰς ὁποίας οὗτος κατετρόπωσε. Τετάρτη μεγάλη περσικὴ στρατιὰ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ὁ Ἡράκλειος ἐπέρχεται κατ' αὐτῆς καὶ παρὰ τὴν Ἰσσόν, ὅπου πρὸ χιλίων περίπου ἐτῶν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος κατέστρεψε τὰ ἀναρίθμητα περσικὰ στίφη, συνάπτει μάχην καὶ νικᾷ νίκην περιφανῆ.

Νέαι τρεῖς μεγάλαι στρατιαὶ παρεσκευάσθησαν, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία εἰσέβαλεν εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν καὶ ὤδευσε πρὸς τὴν Χαλκηδόνα. Συγχρόνως δὲ ὁ Χοσρόης συνεμάχησε μὲ τοὺς Ἀβάρους. Ὁ ἄπιστος τῶν Ἀβάρων Χαγᾶνος διέρρηξεν αἰσχρῶς τὴν συνθήκην πρὸς τὸν Ἡράκλειον καὶ ἐπῆλθε κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μὲ 80 χιλιάδας στρατοῦ, τὴν ὁποίαν καὶ ἐπολιόρκησε. Φόβος καὶ τρόμος κατέλαβε τοὺς κατοίκους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἵτινες ἔσπευσαν νὰ ἀποστείλουν πρέσβεις πρὸς τὸν Χαγᾶνον καὶ νὰ τὸν παρακαλέσουν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν. Ἀλλ' ὁ Χαγᾶνος ἀντὶ ἄλλης ἀπαιτήσεως διέταξε νὰ ἀπέλθουν ὅλοι ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀφ' οὗ λάβῃ ἕκαστος ἀνὰ ἓν ὑποκάμισον καὶ μιᾶς ἡμέρας τροφήν· ἄλλως, εἶπεν εἰς αὐτούς, θὰ σωθοῦν τότε μόνον, ὅταν γίνουν πτηνὰ καὶ πετάξουν ἢ ἰχθεῖς καὶ πλεύσουν. Ἐν τούτοις οἱ κάτοικοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἀπεθαρρύνθησαν· τοὐναντίον ἔδειξαν ἀξιοθαύμαστον θάρρος καὶ καρτερίαν. Ἔχοντες ἀρχηγοὺς ἄνδρας ἱκανωτάτους, ὡς τὸν Πατριάρχην Σέργιον καὶ τὸν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πρωθυπουργὸν Βῶνον, ἀφ' οὗ προσῆλθον εἰς τὸν ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας καὶ ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τῆς Θεοτόκου, ἀπεφάσισαν νὰ ἀντισταθοῦν μέχρις ἐσχάτων. Μάτην ὁ Χαγᾶνος ἐπεχείρησε διαφόρους ἐφόδους κατὰ τῆς πόλεως (626). Ὅλαι ἀπέτυχον. Ὁ Χαγᾶνος ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ἀπέλθῃ ἄπρακτος.

Τὴν σωτηρίαν των οἱ Χριστιανοὶ ἀπέδωκαν εἰς τὴν μητέρα τοῦ Σωτῆρος. Διὰ τοῦτο πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος καὶ πρὸς ἔκφρασιν τῆς αἰωνίου εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν Θεοτόκον ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Σεργίου ὁ Ἀκάθιστος λεγόμενος Ὕμνος.

Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀβάρων ὁ Ἡράκλειος εὑρίσκετο εἰς τὴν Καππαδοκίαν. Ὅτε δὲ οἱ Ἄβαροι ἀπεχώρησαν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὁ Ἡράκλειος ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Καππαδοκίαν καὶ εἰσέβαλε πάλιν εἰς τὸ Περσικὸν κράτος. Ἀφ' οὗ ἐξεπόρθησε πολλὰς πόλεις καὶ φρούρια, ἔφθασε πρὸ τῶν ἐρειπίων τῆς Νινευῆ. Ἐκεῖ συνεκρότησε τὴν τελευταίαν μεγάλην μάχην, κατὰ τὴν ὁποίαν κατετρόπωσε τοὺς Πέρσας καὶ ἔθηκε τέρμα εἰς τὸν καταστρεπτικώτατον τοῦτον πόλεμον, ὅστις διήρκεσε 35 ἔτη.

Οἱ Πέρσαι ἀπαυδήσαντες ἀπὸ τὸν μακροχρόνιον πόλεμον, ἐπανεστάτησαν κατὰ τοῦ Χοσρόη καὶ ἀνεκήρυξαν βασιλέα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Σιρόην. Ὁ Σιρόης συλλαβὼν τὸν πατέρα του ἐφόνευσεν αὐτόν, μὲ τὸν Ἡράκλειον δὲ συνωμολόγησεν εἰρήνην καὶ ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸν ὅλας τὰς χώρας, τὰς ὁποίας εἶχε κυριεύσει ὁ πατήρ του, καὶ τὸν Τίμιον Σταυρόν. Ὁ Ἡράκλειος ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος. Τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος ἐπορεύθη εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, συνοδεύων τὸν Τίμιον Σταυρόν. Τῇ 14 Σεπτεμβρίου τοῦ 629 μ. Χ. φέρων τὸν σταυρὸν ἐπ' ὤμου ὁ Ἡράκλειος ὕψωσεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ. Ἔκτοτε ἡ Ἐκ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κλησία πρὸς ἀνάμνησιν καὶ εὐγνωμοσύνην ἑορτάζει κατ' ἔτος τὴν ἡμέραν ταύτην.

Μετά ἔτη ἀνεφάνησαν νέοι ἐχθροὶ οἱ Ἄραβες, οἵτινες κατέκτησαν τὴν Συρίαν, τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Αἴγυπτον. Κατὰ τούτων ἐξεστράτευσεν ὁ Ἡράκλειος, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσεν. Ἀσθενήσας δὲ ἀπέθανε τῷ 641 μ. Χ.

Σημ. Περὶ τοῦ Ἀραβικοῦ κράτους πραγματευόμεθα κατωτέρω εἰς ἰδιαίτερον κεφάλαιον.

---

52. Οἱ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Ἡρακλείου αὐτοκράτορες

α') Κωνσταντῖνος Γ' (641).—Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡρακλείου ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος Γ', ὅστις μετὰ τρεῖς μῆνας ἀπέθανε.

β') Κώνστας ὁ Β'.—Τὸν Κωνσταντῖνον Γ' διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κώνστας ὁ Β' (641—668). Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Κώνσταντος οἱ Ἄραβες ἐκυρίευσαν τὴν βόρειον παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς καὶ τὴν Ρόδον· ὁ Κώνστας ἐδολοφονήθη, ἐν ᾧ εὑρίσκετο ἐν Συρακούσαις, ὅπου εἶχεν ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Ἀράβων (668).

γ') Κωνσταντῖνος Δ' ὁ Πωγωνᾶτος (668—685 μ. Χ.).—Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Κώνσταντος Β'. Εἶναι ὁ μόνος ἄξιος λόγου αὐτοκράτωρ ἐκ τῆς δυναστείας τοῦ Ἡρακλείου. Ὁ Κωνσταντῖνος Δ' ἦτο ἀνὴρ δραστήριος καὶ γενναῖος, ὠνομάσθη δὲ Πωγωνᾶτος, διότι μεταβὰς εἰς Σικελίαν, ὅπως τιμωρήσῃ τοὺς δολοφόνους τοῦ πατρός του, ἐπανῆλθε φέρων μακρὸν πώγωνα· Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Πωγωνάτου οἱ Ἄραβες ἐπελθόντες κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ μεγάλου στόλου ἐπολιόρκησαν αὐτήν. Ἡ πολιορκία διήρκεσεν ἑπτὰ ἔτη (672—679). Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὁ γενναῖος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κωνσταντῖνος Δ' ἀπέκρουσε τὰς ἐφόδους τῶν Ἀράβων διὰ τοῦ καλουμένου ὑγροῦ πυρός, τὸ ὁποῖον ἐφεῦρεν ὁ ἐκ Συρίας ἕλλην μηχανικὸς Καλλίνικος. Τὸ ὑγρὸν πῦρ εἶχε τὴν ἰδιότητα νὰ καίῃ καὶ ἐντὸς τοῦ ὕδατος.

Καὶ οἱ Βούλγαροι ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου προσέβαλον τὸ Βυζαντινὸν κράτος κατελθόντες μέχρι Θράκης. Βλέπων ὁ αὐτοκράτωρ ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος ἦτο δύσκολον νὰ τοὺς ἀποδιώξῃ, παρεχώρησεν εἰς αὐτοὺς τὴν μεταξὺ Δουνάβεως, τοῦ Αἵμου, τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Σερβίας χώραν, ἥτις ὑπ' αὐτῶν ὠνομάσθη Βουλγαρία, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ζῶσιν ἐν εἰρήνῃ καὶ νὰ ἐμποδίζωσι τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ἀβάρων καὶ τῶν Σλαύων. Ἀλλ' οἱ Βούλγαροι ἀναμιχθέντες μετὰ Σλαύων μετὰ πολλοὺς αἰῶνας ἐξεσλαυίσθησαν, λησμονήσαντες δὲ τὴν ἐθνικήν των γλῶσσαν προσέλαβον τὴν σλαυϊκήν.

Μόλις ἡσύχασεν ἐκ τῶν πολέμων ὁ Κωνσταντῖνος Δ', ἀπεφάσισε νὰ εἰρηνεύσῃ τὴν ἐκκλησίαν, τὴν ὁποίαν ἐτάρασσεν ἡ αἵρεσις τῶν Μονοθελητῶν. Πρὸς τοῦτο συνεκάλεσε τὴν ΣΤ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον (16 Σεπτεμβρίου 681), ἥτις κατεδίκασε τοὺς Μονοθελητάς. Ὁ Πωγωνᾶτος ἀπέθανε τῷ 685.

δ') Ἰουστινιανὸς Β' ὁ Ρινότμητος (685—613). — Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου Δ' ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰουστινιανὸς ὁ Β'. Τούτου ἡ βασιλεία ὑπῆρξεν ὀλεθριωτάτη. Διὰ μηδαμινοὺς λόγους περιῆλθεν εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Ἄραβας. Εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον ἐνικήθη· ἀλλ' εὐτυχῶς ἔσωσε τὸ κράτος ἀπὸ μέγαν κίνδυνον ἡ ἱκανότης τοῦ στρατηγοῦ Λεοντίου. Οὗτος κατ' ἐπανάληψιν ἐνίκησε τοὺς Ἄραβας καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ συνομολογήσουν ὑποφερτὴν εἰρήνην.

Καὶ ἡ ἐσωτερικὴ διοίκησις τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὑπῆρξεν ἀθλία. Περιύβρισε τὴν ἐκκλησίαν καὶ πολυειδῶς κατεπίεσε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοὺς ὑπηκόους του· τούτου ἕνεκα ἔγινεν ἐπανάστασις· ὁ Ἰουστινιανὸς καθηρέθη καὶ ἐρρινοκοπήθη (ἐξ οὗ καὶ «Ρινότμητος» ὠνομάσθη) καὶ ἐξωρίσθη εἰς τὴν Χερσῶνα. Ἀλλὰ μετὰ δεκαετῆ ἐξορίαν κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ καὶ πάλιν τὸν θρόνον. Τότε πρὸς τοὺς ἐχθρούς του ἐδείχθη θηριωδέστατος, διέταξε δὲ γενικὴν σφαγὴν τῶν κατοίκων τῆς Χερσῶνος, διότι δὲν τὸν περιεποιήθησαν. Παρεσκευάσθη δευτέρα ἐπανάστασις, ὅτε ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ εὐπατρίδης τις Φιλιππικός, ὅστις ἐφόνευσε τὸν Ἰουστινιανὸν καὶ τὸν υἱόν αὐτοῦ Τιβέριον. Ὁ Φιλιππικός, ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἀναστάσιος Β΄ καὶ ὁ διάδοχος τούτου Θεοδόσιος Γ΄, ἦσαν ἀνάξιοι καὶ ἄθλιοι αὐτοκράτορες. Τὸν Θεοδόσιον Γ΄ ἐξεθρόνισεν ὁ τότε ἄριστος τῶν στρατηγῶν Λέων ὁ Ἴσαυρος.

ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΟΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ

53. *Λέων Γ΄ ὁ Ἴσαυρος* (717—141 μ. Χ.)

Ὁ *Λέων Γ΄* ἐπονομαζόμενος Ἴσαυρος, διότι κατήγετο ἀπὸ τὴν Ἰσαυρίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὑπῆρξεν εἷς ἀπὸ τοὺς ἱκανωτάτους καὶ δραστηριωτάτους αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου.

Ἐπ' αὐτοῦ οἱ Ἄραβες ἐπολιόρκησαν δευτέραν φορὰν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Ἀλλ' ἡ δεξιὰ χρῆσις τοῦ ὑγροῦ πυρός, καὶ αἱ ἀλλεπάλληλοι συμφοραί, πεῖνα, ψῦχος, φοβεραί τρικυμίαι, λοιμικὴ νόσος, ἠνάγκασαν τοὺς περισωθέντας Ἄραβας νὰ ἀπέλθουν ἄπρακτοι. Φοβερὰ ὑπῆρξεν ἡ πανωλεθρία τῶν Ἀράβων κατὰ τὴν πολιορκίαν ταύτην, ἡ ὁποία διήρκεσεν ἓν ἔτος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

2500 πλοῖα τῶν Ἀράβων ἀπωλέσθησαν καὶ 500 περίπου χιλιάδες ἀνδρῶν.

Ὁ Λέων, ἀφ' οὗ ἀπηλλάγη ἀπὸ τοὺς Ἄραβας, ἔστρεψε τὴν προσοχήν του εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοργάνωσιν τοῦ κράτους του. Ἔθηκε νόμους καλούς, μὲ τοὺς ὁποίους ἀποκατέστησεν εἰς τὸν στρατὸν τὴν πειθαρχίαν. Ἀνύψωσε τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν καὶ διήγειρε τὴν φιλοπατρίαν τοῦ λαοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐθεώρει ὡς σπουδαίαν αἰτίαν τῆς καταπτώσεως τοῦ κράτους τοὺς πολλοὺς τύπους τῆς θρησκείας, τὰς διαφόρους προλήψεις καὶ τὰς δεισιδαιμονίας, πρὸς τούτοις καὶ καὶ τὸν μοναστικὸν βίον, ὅστις ἀφῄρει ἀπὸ τὸ κράτος πλείστους στρατιώτας, ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ θρησκευτικὰς μεταρρυθμίσεις. Ὅθεν ἀπηγόρευσε τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων καὶ περιώρισε τὸν ἀριθμὸν τῶν μοναστηρίων. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτο διήρεσε τοὺς ὑπηκόους του εἰς δύο ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα, εἰς τοὺς εἰκονολάτρας καὶ εἰκονομάχους. Ἡ διαίρεσις αὕτη διαρκέσασα μέχρι τοῦ 842 ἔγινεν αἰτία πολλῶν κακῶν εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος.

Ἐξέδωκεν ὁ Λέων πρὸς τούτοις καὶ νομοθετήματα περὶ γεωργίας, διὰ τῶν ὁποίων κατηργεῖτο ἡ δουλοπαροικία, περὶ ἐμπορικῆς ναυτιλίας καὶ ἄλλα. Τῷ 741 ἀσθενήσας ἀπέθανεν, ὑπῆρξε δὲ ὁ σπουδαιότερος ἀναμορφωτὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους.

---

54. *Κωνσταντῖνος Ε'* (741—775 μ. Χ.)

Τὸν Λέοντα Γ' διεδέχθη ὁ υἱός του Κωνσταντῖνος Ε', ὅστις ἐξηκολούθησε τὸ μεταρρυθμιστικὸν ἔργον τοῦ πατρός του. Κατεδίωξε τοὺς εἰκονολάτρας, ἔκλεισε πολλὰ μοναστήρια καὶ ἀφῄρεσεν ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας, ἀναθέσας αὐτὴν εἰς λαϊκοὺς διδασκάλους. Ἕνεκα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τούτων οἱ εἰκονολάτραι καὶ μάλιστα οἱ μοναχοὶ ὠνόμασαν αὐτὸν Κοπρώνυμον, λέγοντες ὅτι δῆθεν ἐμόλυνε τὴν κολυμβήθραν, καθ' ἣν στιγμὴν ἐβαπτίζετο.

Ἐν τούτοις Κωνσταντῖνος Ε' ὑπῆρξε γενναῖος καὶ δραστήριος ἡγεμών. Ἐπολέμησε κατὰ τῶν Ἀράβων ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐνίκησεν αὐτούς, τῷ δὲ 746 κατέστρεψεν ὁλοσχερῶς ἔξωθεν τῆς Κύπρου τὸν ἀραβικὸν στόλον ἐκ χιλίων πλοίων.

Μετὰ ταῦτα ἐξεστράτευσεν ὁ Κωνσταντῖνος κατὰ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες ἔκαμνον ἐπιδρομὰς καὶ λεηλασίας εἰς τὴν Θρᾴκην. Εἰς τὸ βάρβαρον τοῦτο ἔθνος τόσην φθορὰν ἐπροξένησεν ὁ Κωνσταντῖνος, ὥστε οἱ Βούλγαροι ἔσπευσαν νὰ ζητήσουν εἰρήνην, δώσαντες καὶ ὁμήρους. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον οἱ Βούλγαροι παρέβησαν τὴν εἰρήνην. Ὁ Κωνσταντῖνος τότε ἐπῆλθεν ὅλως ἀπροσδοκήτως κατ' αὐτῶν μὲ 80 χιλιάδας στρατοῦ. Οἱ Βούλγαροι καταληφθέντες ἀνέτοιμοι ὑπέστησαν πανωλεθρίαν, ἐν ᾧ ὁ στρατὸς τοῦ Κωνσταντίνου δὲν ἔπαθε οὐδὲ τὴν παραμικρὰν ζημίαν. Ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῶν πολέμων του κατὰ τῶν Βουλγάρων ἀσθενήσας ἀπέθανε τῷ 775 μ. Χ. ἀφῆκε δὲ διάδοχον τὸν υἱόν του Λέοντα Δ'. Οὗτος ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 775—780.

---

55. *Κωνσταντῖνος ΣΤ'* καὶ *Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία* (780—802 μ. Χ.)

Τὸν Λέοντα Δ' ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ υἱός του Κωνσταντῖνος ΣΤ', τὸν ὁποῖον, ὡς ἀνήλικον, ἐπετρόπευεν ἡ μήτηρ του Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία. Αὕτη ἦτο κατὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μεταρρυθμίσεως διὰ τοῦτο καὶ συνεκάλεσεν ἐν Νικαίᾳ τὴν ἑβδόμην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ἥτις ἐπανέφερε τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων. Βραδύτερον δὲ, τῷ 797, πα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ρασυρομένη ὑπὸ τῆς φιλαρχίας ἐτύφλωσε τὸν υἱόν της Κωνσταντῖνον καὶ ἔμεινε μόνη νὰ βασιλεύῃ. Ἡ κακοῦργος αὕτη πρᾶξις ἐξηρέθισε παρὰ πολὺ ὅλους, καὶ πρὸ πάντων τοὺς εἰκονομάχους. Ἡ Εἰρήνη θελήσασα νὰ ἀντιταχθῇ κατὰ τῶν πολλῶν ἐχθρῶν της ἐδέχθη τὴν περὶ γάμου πρότασιν τοῦ βασιλέως τῶν Φράγκων Καρόλου τοῦ Μεγάλου. Ἀλλὰ πρὶν γίνῃ ὁ γάμος, ἔγινεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν στάσις. Τότε ἡ Εἰρήνη καθῃρέθη καὶ ἐξωρίσθη εἰς τὴν Λέσβον, ὅπου μετὰ ἕν ἔτος ἀπέθανεν (803 μ. Χ.), ἀνηγορεύθη δὲ αὐτοκράτωρ ὁ γενικὸς λογοθέτης, ἤτοι ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, Νικηφόρος.

---

56. *Νικηφόρος Α΄* (802—811).— *Μιχαὴλ Α΄.*

Ὁ Νικηφόρος ἐνόμιζεν ὅτι εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ κράτους δὲν ἦτο ἀπαραίτητος ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις, ἀλλ' ἡ διοικητικὴ καὶ ἡ οἰκονομική. Καὶ διὰ τοῦτο μὲ τοιαύτας μεταρρυθμίσεις ἠνώρθωσε τὸ κράτος. Μεθ' ὃ ἐπολέμησε πρὸς τοὺς Ἄραβας, ἔπειτα δὲ πρὸς τοὺς Βουλγάρους, ἡ ὁποῖοι ἐπανεστάτησαν μὲ ἀρχηγὸν των τὸν Κροῦμμον.

Ὁ Νικηφόρος ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Βουλγάρων, καὶ κατ' ἐπανάληψιν τοὺς ἐνίκησεν. Ὁ Κροῦμμος ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ εἰρήνην. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἄπιστον τοῦτο ἔθνος πολλάκις ἠπάτησε τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Νικηφόρος ἀπέρριψε τὰς προτάσεις τοῦ Κρούμμου. Προσπαθῶν δὲ ὁλοσχερῶς νὰ καταστρέψῃ τοὺς Βουλγάρους εἰσεχώρησε τῷ 811 μ. Χ. εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Βουλγαρίας. Μετὰ πορείαν δυσχερῆ φθάνει ἐκεῖ ὅπου ἐστάθμευεν ὁ Κροῦμμος. Ἐπιπίπτει κατ' αὐτοῦ καὶ γίνεται κύριος τοῦ στρατοπέδου τῶν Βουλγάρων. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ Κροῦμ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μος συγκροτεῖ νέον στρατὸν καὶ συνάπτει μάχην, εἰς τὴν ὁποίαν ἔπεσεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος ὁ Νικηφόρος. Ὁ Κροῦμμος ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν τοῦ Νικηφόρου καὶ τὴν ἔθεσεν ἐπὶ ξύλου ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας· μετὰ ταῦτα ἐκαθάρισε τὸ κρανίον καὶ περιαργυρώσας αὐτό, τὸ μετεχειρίζετο ὡς ποτήριον.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικηφόρου ἔγινεν αὐτοκράτωρ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Σταυράκιος. Οὗτος μετὰ δύο μηνῶν βασιλείαν ἀπεχώρησεν εἰς μοναστήριον, τὸν διεδέχθη δὲ ὁ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρός του Μιχαὴλ Α' Ραγκαβές. Ἐπὶ τοῦ Μιχαὴλ οἱ Βούλγαροι ἐπολιόρκησαν τὴν Ἀδριανούπολιν. Ὁ Μιχαὴλ ἐκστρατεύσας κατ' αὐτῶν ἀπέτυχε καὶ ἠναγκάσθη νὰ παραδώσῃ τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν ἱκανώτατον στρατηγὸν Λέοντα τὸν Ἀρμένιον.

---

57. *Λέων Ε' ὁ Ἀρμένιος* (813—820 μ. Χ.) *Μιχαὴλ Β'* (820—829 μ. Χ.).

Ὁ Λέων Ε' ὁ Ἀρμένιος ὑπῆρξε καθ' ὅλα λαμπρὸς αὐτοκράτωρ. Πέντε ἡμέρας μετὰ τὴν στέψιν τοῦ Λέοντος ἐπεφάνη ἀπροσδοκήτως πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Κροῦμμος· ἀλλ' ἰδὼν ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ κυριεύσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐπεδόθη εἰς τὴν λεηλασίαν τῆς Θράκης.

Ὁ Λέων, ἀφ' οὗ παρεσκευάσθη καλῶς, ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Κρούμμου κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 844 μ. Χ. Ἐπιπεσὼν δὲ ἐν καιρῷ νυκτὸς κατὰ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Κρούμμου παρὰ τὴν Μεσημβρίαν ἐνίκησε νίκην περιφανῆ. Οἱ Βούλγαροι ἔπαθον πανωλεθρίαν· ὀλίγοι ἐσώθησαν μετὰ τοῦ Κρούμμου, ὅστις μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν. Ἐπὶ 70 ἔτη οἱ Βούλγαροι ἐντελῶς ἔπαυσαν νὰ κάμουν ἐπιδρομάς, τὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δὲ ὄνομα τῆς Μεσημβρίας ἐπροξένει εἰς αὐτοὺς φρίκην.

Μετὰ ταῦτα ὁ Λέων ἐπεδόθη εἰς ἐσωτερικὴν διοργάνωσιν τοῦ κράτους· ἐβελτίωσε τὸν στρατὸν καὶ τὰ οἰκονομικά, ὑπεστήριξε δὲ καὶ προήγαγε τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Ὑπεστήριξεν ἐπίσης καὶ τὴν θρησκευτικὴν μεταρρύθμισιν τῶν προκατόχων του. Ὅθεν κατήργησε καὶ πάλιν τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων. Ἕνεκα τούτου νέαι ἤρχισαν ἔριδες μεταξὺ τῶν εἰκονολατρῶν καὶ τῶν εἰκονομάχων. Τὰς ἔριδας ταύτας ἐπωφελούμενος ὁ στρατηγὸς Μιχαὴλ ὁ ἐπικαλούμενος Τραυλός, τὸν ὁποῖον εἶχε καταδικάσει ὁ Λέων εἰς θάνατον ὡς ὑβριστήν, διενήργησε τὴν δολοφονίαν τοῦ Λέοντος. Ὁ Λέων ἐδολοφονήθη τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων ἐντὸς τοῦ ἀνακτορικοῦ ναοῦ. Μεθ' ὃ ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτωρ ὁ Μιχαὴλ Β' ὁ Τραυλός.

Ἐπὶ τοῦ Μιχαὴλ οἱ Ἄραβες ἐκυρίευσαν τὴν Κρήτην τῷ 825 καὶ ἔκτισαν τὴν νέαν πρωτεύουσαν Χάνδακα (τὸ σημερινὸν Ἡράκλειον).

---

58. *Θεόφιλος* (829—842 μ. Χ.)

Τὸν Μιχαὴλ Τραυλὸν διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θεόφιλος. Ὁ Θεόφιλος ἦτο πεπαιδευμένος, ἐπροστάτευσε δὲ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας. Ἀλλ' ὑπῆρξε σφοδρὸς εἰκονομάχος. Πρὸ παντὸς κατεδίωξε τοὺς μοναχούς.

Ἡ μητρυιὰ αὐτοῦ ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν σύζυγον τὴν ὡραιοτέραν κόρην. Διὰ τοῦτο ἐπροσκάλεσεν εἰς τὰ ἀνάκτορα τὰς ὡραιοτέρας καὶ ἐπιφανεστέρας νεάνιδας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔδωκε δὲ εἰς τὸν Θεόφιλον χρυσοῦν μῆλον διὰ νὰ τὸ δώσῃ εἰς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἤθελεν ἐκλέξει ὡς σύζυγον. Ὁ Θεόφιλος ἐνῷ διήρχετο πρὸ τῶν νεανίδων, ἐστάθη ἔμπροσθεν τῆς ὡραιοτάτης Κασσιανῆς. Ἀλλὰ πρὶν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δώσῃ εἰς αὐτὴν τὸ μῆλον ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ τὸ πνεῦμα αὐτῆς. Χαριεντιζόμενος λοιπὸν εἶπε πρὸς αὐτὴν «ἐκ γυναικὸς ἐρρύη τὰ φαῦλα» (ἀπὸ τὴν γυναῖκα προῆλθον τὰ κακά, ἐννοῶν τὴν Εὔαν). Ἀλλὰ ἡ Κασσιανὴ μὲ θαυμαστὴν εὐφυΐαν ἀπήντησεν «ἀλλὰ καὶ διὰ γυναικὸς πηγάζει τὰ κρείττω» (ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν γυναῖκα προέρχονται τὰ μεγαλύτερα καλά, ἐννοοῦσα τὴν Θεοτόκον). Ἡ εὐφυεστάτη αὕτη ἀπάντησις ἐστοίχισεν εἰς τὴν Κασσιανὴν τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Διότι ὁ Θεόφιλος μὴ θέλων νὰ λάβῃ σύζυγον ἀνωτέραν του κατὰ τὸ πνεῦμα, ἔδωκε τὸ μῆλον εἰς τὴν σεμνὴν Θεοδώραν. Ἡ Κασσιανὴ μισήσασα τὸν κόσμον ἐκλείσθη εἰς μοναστήριον, ὅπου διῆλθε τὸν βίον της προσευχομένη καὶ ὑμνοῦσα τὸν Θεὸν διὰ ποιημάτων. Ἓν ἀπὸ τὰ ποιήματά της εἶναι καὶ τὸ τροπάριον «Κύριε, ἡ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις περιπεσοῦσα γυνή», τὸ ὁποῖον ψάλλεται εἰς τὰς ἐκκλησίας τὴν ἑσπέραν τῆς Μεγάλης Τρίτης.

Ὁ Θεόφιλος νοσήσας ἀπέθανε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 842.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοφίλου ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν ἡ σύζυγος αὐτοῦ Θεοδώρα, ἥτις ἐπετρόπευε τὸν ἀνήλικον υἱόν της Μιχαὴλ Γ΄, τὸν ἐπικαλούμενον Μέθυσον. Ἡ Θεοδώρα ἦτο ἀφωσιωμένη εἰς τὴν λατρείαν τῶν εἰκόνων. Δι' ὃ πρωτίστη φροντὶς αὐτῆς ὑπῆρξεν, ἅμα ἀνέλαβε τὴν ἀρχήν, νὰ συγκαλέσῃ τοπικὴν σύνοδον, ἡ ὁποία ἐπεκύρωσε τὰς πράξεις τῆς ἑβδόμης Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ἐπανέφερε τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων (842 μ. Χ.). Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἑορτάζει ἡ Ὀρθόδοξος ἡμῶν ἐκκλησία τὴν πρώτην Κυριακὴν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἥτις ὀνομάζεται Κυριακὴ τῆς Ὀρθοδοξίας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

59. Μιχαὴλ Γ'.— Φώτιος καὶ τὸ σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ὁ Μιχαήλ, ὅτε ἐνηλικιώθη καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀρχήν, ἔδειξε φύσιν μοχθηρὰν καὶ φαύλην. Κατὰ προτροπὴν τοῦ θείου του Βάρδα, ἀδελφοῦ τῆς μητρός του, ἔκλεισε τὴν μητέρα του Θεοδώραν μετὰ τῶν θυγατέρων της εἰς μοναστήριον καὶ ὑπεχρέωσεν αὐτὰς νὰ γίνουν μοναχαί.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ πατριάρχης Ἰγνάτιος, ἀνὴρ αὐστηρῶν ἠθῶν, ἤλεγχε τὸν Βάρδαν διὰ τὴν ἄδικον καταφορὰν αὐτοῦ κατὰ τῆς ἀδελφῆς του Θεοδώρας καὶ διὰ τὸν ἀνήθικον βίον του, ὁ Βάρδας ἐσυκοφάντησε τὸν Ἰγνάτιον εἰς τὸν Μιχαὴλ καὶ ἔπεισεν αὐτὸν νὰ ἐξορίσῃ τὸν Ἰγνάτιον, ἀντὶ τοῦ ὁποίου ἐξελέγη Πατριάρχης ὁ πολυμαθέστατος Φώτιος (857 μ.Χ.).

Ὁ Φώτιος κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς γένους. Ἔγινε πατριάρχης ἀπὸ λαϊκοῦ, εἰς ὀλίγας ἡμέρας ἀνελθὼν ὅλας τὰς βαθμῖδας τῆς χειροτονίας, ἀφ' οὗ πρότερον ηὐδοκίμησεν εἰς τὰ ἀνώτατα πολιτικὰ ἀξιώματα.

Ἦτο ἀνὴρ πολυμαθέστατος καὶ πολυγραφώτατος.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκλογήν του ὡς πατριάρχου ὁ κλῆρος τῆς Κωνσταντινουπόλεως διῃρέθη εἰς δύο μερίδας, εἰς τὴν μερίδα τοῦ Φωτίου καὶ εἰς τὴν μερίδα τοῦ Ἰγνατίου. Οἱ φίλοι τοῦ Ἰγνατίου ἐζήτησαν τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Πάπα τῆς Ρώμης Νικολάου τοῦ Α'. Κατ' ἀρχὰς ἀπεφασίσθη νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα διὰ Συνόδου, ἡ ὁποία συνεκροτήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 861 μ. Χ. Ἡ σύνοδος αὕτη, εἰς τὴν ὁποίαν παρευρέθησαν καὶ ἀντιπρόσωποι τοῦ Πάπα, ἐπεκύρωσε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Φωτίου. Ἀλλ' ὁ Πάπας ἠρνήθη νὰ ἀποδεχθῇ τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῆς συνόδου· θεωρῶν δὲ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης κεφαλὴν ὅλων τῶν Ἐκκλη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σιῶν ἀπῄτησεν ὅπως ὁ Φώτιος καὶ ὁ Ἰγνάτιος ἔλθουν καὶ δικασθοῦν ἐνώπιον αὐτοῦ. Ὁ Φώτιος ἀπέκρουσε τὴν ἀξίω-

Ἱερὸς Φώτιος

σιν ταύτην τοῦ Πάπα. Τότε ὁ Πάπας συνεκάλεσε τῷ 863 μ. Χ. ἐν Ρώμῃ τοπικὴν σύνοδον καὶ ἀφώρισε τὸν Φώτιον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Δὲν ἠρκέσθη δὲ εἰς τοῦτο μόνον, ἀλλ' ἔστειλε καὶ εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἐπισκόπους, διὰ νὰ ἑλκύσουν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πάπα τοὺς Βουλγάρους, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ τῆς βασιλίσσης Θεοδώρας εἶχον δεχθῇ τὸν χριστιανισμὸν διὰ τῶν ἐκ Θεσσαλονίκης ἑλλήνων μοναχῶν Μεθοδίου καὶ Κυρίλλου.

Ὁ Φώτιος μαθὼν ταῦτα συνεκάλεσε τῷ 867 μ. Χ. ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδον, ἐνώπιον τῆς ὁποίας κατήγγειλε τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν ὡς ἐπεμβαίνουσαν παρανόμως εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὡς αἱρετικήν, διότι καὶ τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως ἐνόθευσε, προσθέσασα εἰς τὸ 8ον ἄρθρον ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἀντὶ ἐνζύμου ἄρτου μετεχειρίζετο ἄζυμα εἰς τὴν θείαν μετάληψιν, καὶ διότι ἀπῄτει νὰ ἀναγνωρίζουν ὅλαι αἱ ἐκκλησίαι τὸν πάπαν ὡς ἀντιπρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς! Ἡ Σύνοδος τότε τὸν μὲν πάπαν Νικόλαον Α' ἀφώρισε, τὰς δὲ καινοτομίας τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἀνεθεμάτισε καὶ ἀπέκρουσε πᾶσαν κυριαρχικὴν ἐπέμβασιν τοῦ ἀρχιερέως τῆς Ρώμης εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Τοιουτοτρόπως ἤρχισεν ἐπὶ Φωτίου (867 μ. Χ.) τὸ σχίσμα τῶν δύο Ἐκκλησιῶν καὶ ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ 1053 μ. Χ., ὁπότε ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Κηρουλαρίου ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἀπεσπάσθη ὁριστικῶς τῆς Ἀνατολικῆς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

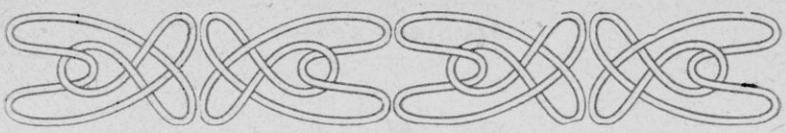

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΑΡΑΒΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

60. Οἱ Ἄραβες πρὸ τοῦ Μωάμεθ.

Οἱ Ἄραβες εἶναι λαὸς σημιτικῆς καταγωγῆς. Ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων κατῴκουν τὴν μεγάλην Ἀραβικὴν Χερσόνησον καὶ τὰς ἐκτεταμένας ἐρήμους, αἵτινες κεῖνται πρὸς ἀνατολὰς τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης.

Ὡς γενάρχην των ἐθεώρουν οἱ Ἄραβες τὸν Ἰσμαήλ, υἱὸν τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τῆς Ἄγαρ, ἐξ οὗ καὶ Ἰσμαηλῖται καὶ Ἀγαρηνοὶ καλοῦνται. Εἰς τὸν Ἀβραὰμ ἀπέδιδον οἱ Ἄραβες τὴν κτίσιν τοῦ ναοῦ τῆς Καάβας, ὅστις ἐθεωρεῖτο τὸ κυριώτατον ἐθνικὸν προσκύνημα τῶν Ἀράβων. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ ναοῦ τούτου εἶχεν ἐντειχισθῇ ὁ ἱερὸς λίθος, τὸν ὁποῖον ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀβραὰμ ὡς δῶρον.

Ἡ θρησκεία τῶν Ἀράβων κατ' ἀρχὰς δὲν ἀπεῖχε πολὺ τῆς μονοθεΐας τῶν Ἑβραίων. Βραδύτερον δὲ παρεξετράπη εἰς πολυθεΐαν καὶ κτισματολατρείαν.

Οἱ Ἰσμαηλῖται διηροῦντο εἰς φυλάς. Ἐκ τῶν φυλῶν ἐπιφανεστέρα ἀπέβη ἡ τῶν Κορεϊσχιτῶν κατὰ τὴν στ' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα, ὅτε ἐνεφανίσθη ὁ Μωάμεθ, ὅστις ἔδωκεν εἰς τὸ ἀραβικὸν ἔθνος ἱστορικὴν σημασίαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

61. Μωάμεθ.

Ὁ Μωάμεθ ἀνῆκεν εἰς τὴν φυλὴν τῶν Κορεϊσχιτῶν. Ἐγεννήθη ἐν Μέκκᾳ τῷ 571 μ. Χ. ὅτε αὐτοκράτωρ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἦτο ὁ Ἰουστῖνος Β΄. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐδείκνυε ζῆλον πρὸς τὸν θρησκευτικὸν βίον, ἐμελέτα δὲ συχνὰ θρησκευτικὰ βιβλία. Ὅταν ἐνηλικιώθη, περιηγήθη πολλὰς χώρας χάριν ἐμπορίου καὶ ἐγνώρισε τὰ ἔθιμα διαφόρων ἐθνῶν. Ἐν Συρίᾳ ἐσχετίσθη μετά τινος Χριστιανοῦ μοναχοῦ καὶ μετά τινος Ἰουδαίου ραββίνου, παρὰ τῶν ὁποίων ἔλαβε γνῶσιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς δηλ. τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης. Λαβὼν δὲ σύζυγον τὴν Χαδισδᾶν, πλουσίαν καὶ εὐγενῆ χήραν, ἔγινε κάτοχος μεγάλης περιουσίας. Ἔκτοτε ἀνέτως ἐπεδόθη εἰς θρησκευτικὰς μελέτας.

Περὶ τὸ 40ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του (610 μ. Χ.) παρουσιάσθη ἐν Μέκκᾳ, ἐν μέσῳ τοῦ Ἀραβικοῦ λαοῦ, ὡς προφήτης, κηρύττων τὴν νέαν θρησκείαν του, ἥτις ὡς δόγμα θεμελιῶδες εἶχε τὸ «εἷς μόνος Θεὸς ὑπάρχει καὶ ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ προφήτης αὐτοῦ». Τὴν θρησκείαν ταύτην ὁ Μωάμεθ ἐκήρυσσεν ὡς θεόπνευστον, ὡς ἀποκαλυφθεῖσαν εἰς αὐτὸν ἀπ' εὐθείας παρὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ διδασκαλία τοῦ Μωάμεθ δὲν ἠξιώθη πολλῆς προσοχῆς ἀπὸ τοὺς ἀριστοκρατικοὺς τῆς Μέκκας. Ἀλλ' ὅτε κατὰ μικρὸν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ νέου προφήτου ηὐξήθησαν σημαντικά, διότι πολλοὶ ἀπὸ τὰς λαϊκὰς τάξεις ἠσπάσθησαν τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ, οὐχὶ δὲ ὀλίγοι καὶ ἀπὸ τοὺς προκρίτους τῆς Μέκκας, ἤρχισε διωγμὸς κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ. Τότε ὁ Μωάμεθ ἔφυγεν ἐκ τῆς Μέκκας καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Μεδινάν, ὅπου ἔτυχε καλῆς ὑποδοχῆς. Ἡ φυγὴ αὕτη τοῦ Μωάμεθ, ἥτις

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἔγινε τῷ 622 μ. Χ. καλεῖται Ἐγείρα καὶ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς χρονολογίας τῶν Μωαμεθανῶν.

Ἐν Μεδινᾷ ὁ Μωάμεθ ἀπέκτησε πολλοὺς ὀπαδούς. Τότε διὰ τῆς σπάθης ἐπεχείρησε νὰ διαδώσῃ τὴν νέαν θρησκείαν, ἐπῆλθε δὲ κατὰ τῆς Μέκκας καὶ ἐκυρίευσεν αὐτὴν τῷ 630 μ. Χ. Ἔκτοτε ἀνεγνωρίσθη ὑφ' ὅλων τῶν Ἀράβων ὡς προφήτης. Ὁ Μωάμεθ ἀπέθανε τῷ 632 μ. Χ.

Διδασκαλία τοῦ Μωάμεθ. Κυρία πηγὴ τῆς διδασκαλίας τοῦ Μωάμεθ εἶναι τὸ Κοράνιον. Τὰ θεμελιώδη δὲ θρησκευτικὰ δόγματα τοῦ Κορανίου εἶναι τὰ ἑξῆς:

α') ἡ πίστις ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι εἷς καὶ ἀδιαίρετος κατὰ τὴν ὑπόστασιν.

β') ἡ πίστις ὅτι ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ προφήτης αὐτοῦ. Ὁ Μωάμεθ παραδέχεται ὅτι ὁ Θεὸς ἀπεκαλύφθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ σειρᾶς προφητῶν, οἷον τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Μωϋσέως, τοῦ Δαυΐδ καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀλλ' ἐξ ὅλων τούτων τῶν προφητῶν τελευταῖος καὶ μέγιστος εἶναι ὁ Μωάμεθ, ὅστις ἐστάλη εἰς τὸν κόσμον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ ἀποκαταστήσῃ καθαρὰν τὴν θρησκείαν τοῦ Ἀβραάμ, ἡ ὁποία ἐνοθεύθη ὑπὸ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Πᾶς, ὅστις δὲν παραδέχεται τὴν διδασκαλίαν τοῦ Μωάμεθ εἶναι ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ

γ') ἡ πίστις εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, εἰς τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως καὶ εἰς τὰς ἀμοιβὰς ἢ βασάνους εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν.

Πρὸς τούτοις τὸ Κοράνιον ἐπιβάλλει εἰς πάντα πιστόν: Τὴν προσευχήν, ἥτις πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνεται πεντάκις τῆς ἡμέρας, μετὰ προηγούμενον καθαρισμὸν χειρῶν καὶ ποδῶν, τὴν νηστείαν ἀπὸ πρωΐας μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου καθ' ὅλον τὸν μῆνα Ραμαζάν· τὴν ἐλεημοσύνην· τὴν ἀποχὴν χοιρείου κρέατος καὶ οἴνου καὶ τὴν ἀποδημίαν τῶν πιστῶν εἰς Μέκκαν ἅπαξ τοὐλάχιστον εἰς τὴν ζωήν των.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ θρησκεία τοῦ Μωάμεθ ὀνομάζεται ἰσλάμ, ἤτοι ἀφοσίωσις εἰς τὸν Θεόν, οἱ δὲ ὀπαδοὶ αὐτοῦ λέγονται Μουσλὶμ ἢ Μουσουλμάνοι, ἤτοι ἀφοσιωμένοι εἰς τὸν Θεόν.

---

62. Διάδοχοι τοῦ Μωάμεθ (Χαλῖφαι).

Ὁ Μωάμεθ ἵδρυσεν οὐχὶ μόνον θρησκείαν ἀλλὰ καὶ κράτος πολιτικόν. Τὸ κράτος τοῦτο τοῦ Μωάμεθ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ τοὺς ἄρχοντάς του. Οἱ ἄρχοντες οὗτοι ὠνομάσθησαν Χαλῖφαι· ἤτοι διάδοχοι. Οὗτοι διεδέχθησαν τὸν Μωάμέθ, οὐχὶ ὡς προφήτην, διότι κατὰ τὴν πίστιν τῶν Μωαμεθανῶν ὁ Μωάμεθ ἦτο ὁ τελευταῖος προφήτης, καὶ ὡς τοιοῦτος δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ διάδοχον, ἀλλ' ὡς ἄρχοντα τοῦ ἀραβικοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον ἱδρύθη διὰ τῆς θρησκείας.

Πρῶτος Χαλίφης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μωάμεθ ἔγινε ὁ Ἀβοῦ Βεκίρ, πενθερὸς τοῦ Μωάμεθ ἐκ τῆς δευτέρας συζύγου του.

Ὁ Μωάμεθ, ὅτε ἔγινε κύριος τῆς Ἀραβίας διενοήθη νὰ ὑποτάξῃ ὅλον τὸν κόσμον. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶχε στείλῃ πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας Χοσρόην Β' καὶ ἐζήτησε ἀπ' αὐτὸν νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ὡς προφήτην καὶ ὑπέρτατον ἄρχοντα. Αἱ προτάσεις τοῦ Μωάμεθ ἀπερρίφθησαν, ἕνεκα τούτου ὁ Μωάμεθ ἐκήρυξε κατ' αὐτοῦ πόλεμον. Ἀφ' οὗ ἀπέθανεν ὁ Μωάμεθ ὁ Ἀβοῦ Βεκὶρ ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον καὶ κατὰ τοῦ Περσικοῦ κράτους καὶ κατὰ τοῦ Βυζαντιακοῦ, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀρχίσει ὁ Μωάμεθ.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἀποθανόντος τοῦ Ἀβοῦ Βεκίρ, ἐξελέγη χαλίφης ὁ Ὀμάρ (634—644 μ. Χ.). Ὁ Χαλίφης οὗτος εἶναι ὁ ἐπιφανέστατος ἀπὸ ὅλους τοὺς χαλίφας καὶ ὁ ἀληθὴς ἱδρυτὴς τοῦ ἀπεράντου ἀραβικοῦ κράτους. Ἐπ' αὐτοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δύο ἀραβικαὶ στρατιαὶ ἐστάλησαν, ἡ μία ὑπὸ τὸν Καλὶδ ἐναντίον τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους, ἡ δὲ ἄλλη ὑπὸ τὸν Σαΐδ ἐναντίον τοῦ Περσικοῦ κράτους.

Ὁ Καλὶδ ἐπολιόρκησε τὴν Δαμασκόν. Ὁ Ἡράκλειος, ὅστις τότε εὑρίσκετο εἰς τὴν Συρίαν, ἔστειλε κατὰ τοῦ Καλὶδ δύο στρατιάς· ἀλλὰ καὶ αἱ δύο ἐνικήθησαν, ἡ δὲ Δαμασκὸς μετὰ ἑξάμηνον πολιορκίαν περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Ἀράβων. Μέχρι τοῦ 639 μ. Χ. αἱ πόλεις Ἀντιόχεια, Βηρυτός, Ἔμεσα, Ἱερουσαλήμ, Καισάρεια ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τῶν μαχητῶν τοῦ Ἰσλάμ. Ἡ Ἱερουσαλὴμ κατ' ἀρχὰς ἀντέταξε γενναίαν ἀντίστασιν. Τέλος ἐδέχθη νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν ἴδιον χαλίφην. Τότε ὁ χαλίφης Ὁμὰρ ἀπῆλθεν ἀπὸ τῆς Μέκκας, ὅπου διέμενε, καὶ ἀφ' οὗ διέτρεξε διὰ τῆς ἐρήμου μακροτάτην ὁδόν, ἔφθασεν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ συνωμολόγησε μὲ τὸν πατριάρχην Σωφρόνιον συνθήκην. Ἡ συνθήκη αὕτη ἦτο ἡ πρώτη μεταξὺ Μωαμεθανῶν καὶ Χριστιανῶν συνθήκη. Κατὰ τὴν συνθήκην ταύτην τοῦ Ὁμὰρ ἀσφαλίζεται εἰς πάντας τοὺς Χριστιανοὺς ἡ ζωή, ἡ περιουσία καὶ ἡ ἐλευθέρα τέλεσις τῆς θρησκευτικῆς αὐτῶν λατρείας.

Ὁ δὲ στρατηγὸς Σαΐδ ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Περσῶν, τοὺς ὁποίους ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως καὶ κατέλυσε τὸ Περσικὸν κράτος, καθὼς καὶ τὴν θρησκείαν τοῦ Ζωροάστρου. Πᾶσα ἡ Περσία ἐδέχθη τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ.

Κατάκτησις τῆς Αἰγύπτου. — Ἀπὸ τῆς Συρίας ὁ Ὁμὰρ ἔστειλε τῷ 640 μ. Χ. νέον στρατὸν πρὸς κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τὸν Ἀρμοῦ.

Ὁ Ἀρμοῦ εἰς διάστημα ὀλίγων μηνῶν κατέκτησεν ὅλην τὴν Αἴγυπτον πλὴν τῆς Ἀλεξανδρείας, νικήσας εἰς πολλὰς μάχας τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα. Τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὑπερήσπιζε κατὰ θάλασσαν ἰσχυρὸς ἑλληνικὸς στόλος. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡρακλείου ἐκυριεύθη τῷ 641 μ. Χ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἡ ἑστία τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ. Τὸ θρυλούμενον ὅτι ὁ Ὀμὰρ διέταξε νὰ καύσουν τὴν περίφημον βιβλιοθήκην τῆς Ἀλεξανδρείας δὲν εἶναι ἀληθές.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ὀμὰρ κατέκτησε τὴν Αἰθιοπίαν καὶ τὴν Κυρηναϊκήν, καὶ κατόπιν τὰς λοιπὰς ρωμαϊκὰς χώρας τῆς Βορείου Ἀφρικῆς. Ἀπέθανε δὲ τῷ 644, δολοφονηθεὶς ὑπό τινος Πέρσου.

---

63. Ὀσμάν.—Ἀλῆς.—Μωαβίας.

Μετὰ τὸν Ὀμὰρ ἐξελέγη χαλίφης ὁ Ὀσμὰν (654—655), γραμματεὺς τοῦ Μωάμεθ. Ἐπὶ τοῦ Ὀσμὰν οἱ Ἄραβες κατασκευάσαντες στόλον ἐκ τῶν περιφήμων κέδρων τοῦ Λιβάνου ἐκυρίευσαν τὴν Κύπρον καὶ τὴν Ρόδον.

Τὸν Ὀσμὰν δολοφονηθέντα διεδέχθη τῷ 655 ὁ Ἀλῆς, ἐξάδελφος καὶ σύζυγος τῆς θυγατρὸς τοῦ Προφήτου Φατιμές. Κατὰ τοῦ Ἀλῆ ἐπανεστάτησεν ὁ διοικητὴς τῆς Δαμασκοῦ Μωαβίας, ἐκ τοῦ γένους Ὀμέϊα. Οὗτος κατώρθωσε νὰ ἀνακηρυχθῇ χαλίφης, γενόμενος ἀρχηγὸς νέας δυναστείας, τῶν Ὀμεϊαδῶν.

---

64. Ὀμεϊάδαι.

Ὁ Μωαβίας μετέφερε τὴν καθέδραν τῶν χαλιφῶν ἀπὸ τῆς Μέκκας εἰς τὴν Δαμασκόν. Ἐπὶ Μωαβία οἱ Ἄραβες ἐπεχείρησαν τὴν ἐντελῆ κατάλυσιν τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους, καθ' ὃν χρόνον ἦτο αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Πωγωνᾶτος (672 μ. Χ.), ἀλλ' ἀπέτυχον καθὼς γνωρίζομεν.

Ἐπὶ τοῦ Ὀμεϊάδου χαλίφου Ἀβδ' ἐλ-Μαλὲκ (685—705

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μ. Χ.) ὁ περίφημος αὐτῶν στρατηγὸς Μουσᾶς συνεπλήρωσε τὴν κατάκτησιν τῆς βορείου Ἀφρικῆς μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ. Ἐπὶ δὲ τοῦ Ὀμεϊάδου χαλίφου Βαλὶδ (705-713) ὁ στρατηγὸς Ταρὶκ διαβὰς τὸν Ἡράκλειον πορθμὸν εἰσήλασεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν (711 μ. Χ.) καὶ κατέλυσε τὸ χριστιανικὸν κράτος τῶν Βησιγότθων.

Τῷ 718 μ. Χ. ἐπὶ χαλίφου Σουλεϊμάν, οἱ Ἄραβες τὸ δεύτερον ἐπολιόρκησαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅτε ταύτης αὐτοκράτωρ ἦτο Λέων ὁ Ἴσαυρος. Ἀλλὰ καὶ τότε ἐσώθη ἡ πρωτεύουσα τοῦ ἑλληνισμοῦ. Μετ' ὀλίγον οἱ Ἄραβες, ἐπὶ τοῦ χαλίφου Χεσχὰμ, ἐκ τῆς Ἱσπανίας εἰσέβαλον εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἠπείλησαν τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἐκεῖ χριστιανισμοῦ. Ἀλλ' οἱ χριστιανοὶ Φράγκοι ἀνέκοψαν τὴν ὁρμὴν τῶν Ἀράβων καὶ ἀπέκρουσαν αὐτοὺς πέραν τῶν Πυρηναίων.

Τοιουτοτρόπως τὸ κράτος τὸ Ἀραβικὸν ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Ὀμεϊαδῶν ἔλαβε μεγίστην ἔκτασιν· ἐξετείνετο ἀπὸ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀραβίας μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ πρὸς ἀνατολὰς καὶ μέχρι τῶν Πυρηναίων πρὸς δυσμάς. Ἀλλ' οἱ Ὀμεϊάδαι κατέστησαν μισητοὶ διότι διῆγον βίον ἄσωτον καὶ παρέβαινον τὰς ἐντολὰς τοῦ προφήτου, καὶ διότι κατέθλιβον τοὺς ὑπηκόους των μὲ φόρους. Ὡς ἐκ τούτου ἀκατάπαυστοι στάσεις ἔγιναν κατ' αὐτῶν. Τέλος ὁ Ἀβουλαββᾶς ἐξεθρόνισε τὸν Ὀμεϊάδην Μερβὰν Β΄ καὶ ἀνηγορεύθη αὐτὸς χαλίφης ἐν Δαμασκῷ (750 μ. Χ.). Τοιουτοτρόπως ἡ κυριαρχία τοῦ Ἀραβικοῦ κράτους περιῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τῶν Ἀββασιδῶν.

Ὁ Ἀβουλαββᾶς, ὅστις ἔγινεν ἀρχηγὸς τῆς δυναστείας τῶν Ἀββασιδῶν κατέσφαξε δολίως 90 Ὀμεϊάδας. Ἐκ τῶν Ὀμεϊαδῶν εἷς μόνος ἐσώθη, ὁ νεαρὸς Ἀβδουρραχμάν, ὅστις κατέφυγεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν, καὶ ἐκεῖ ἵδρυσεν ἀνεξάρτητον χαλιφᾶτον μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κορδύβην. Τοιουτοτρόπως περὶ τὰ μέσα τῆς 8ης ἑκατονταετηρίδος τὸ ἀραβι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κὸν κράτος διῃρέθη εἰς δύο χαλιφείας, τὴν χαλιφείαν τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς καὶ τὴν χαλιφείαν τῆς Ἱσπανίας.

---

65. Ἀββασίδαι.— Τὸ κράτος τῆς Βαγδάτης.

Ὁ ἀρχηγέτης τῆς δυναστείας τῶν Ἀββασιδῶν διετέλεσεν ἀρχηγὸς μόνον τρία ἔτη. Τὸν διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Ἀλμανσούρ, ὅστις μετέφερε τὴν καθέδραν τοῦ χαλιφάτου ἀπὸ τῆς Δαμασκοῦ εἰς τὸ Βαγδάτιον.

Τὸν χαλίφην τοῦτον ἀποθανόντα τῷ 775 μ. Χ. διεδέχθη ὁ υἱός του Ἀλμαχαδί καὶ τοῦτον ὁ υἱός του Ἀροὺν-ἐλ-Ρασὶτ (Ἀροὺν ὁ Δίκαιος).

Ἀροὺν-ἐλ Ρασίτ (778—812 μ. Χ.).— Ἡ ἐποχὴ τοῦ χαλίφου Ἀροὺν-ἐλ Ρασὶτ εἶναι ἡ λαμπροτάτη τοῦ χαλιφικοῦ κράτους τῶν Ἀββασιδῶν. Ὁ χαλίφης οὗτος ὑπέβαλε τὴν αὐτοκράτειραν Εἰρήνην εἰς πληρωμὴν φόρου, ἐταπείνωσε τὸν ἕλληνα αὐτοκράτορα Νικηφόρον Α΄, τὸν διάδοχον τῆς Εἰρήνης, καὶ συνῆψε φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Φράγκων Κάρολον τὸν Μέγαν.

Ὁ Ἀροὺν ἐλ Ρασὶτ διεφημίσθη διὰ τὴν αὐστηρὰν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης. Ἐπ' αὐτοῦ προήχθησαν αἱ ἐπιστῆμαι καὶ αἱ τέχναι, τὸ δὲ Βαγδάτιον κατέστη πόλις μεγίστη καὶ πλουσιωτάτη.

Μετὰ τὸν Ἀροὺν ἐλ Ρασὶτ ἔγινε χαλίφης ὁ υἱός του Μαμοὺτ (812—833 μ. Χ.). Οὗτος ἵδρυσεν εἰς τὸ Βαγδάτιον πολλὰ σχολεῖα καὶ Ἀκαδημίαν, προήγαγε δὲ τὸν ἀραβικὸν πολιτισμὸν εἰς μέγιστον βαθμόν.

Τὸν Μαμοὺτ διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Μουτασσέμ (833—842 μ. Χ.). ὁ τελευταῖος τῶν μεγάλων χαλιφῶν τοῦ Ἀββασιδικοῦ οἴκου. Μετὰ τὸν Μουτασσὲμ ἄρχεται ἡ παρακμὴ τοῦ κράτους τῶν Ἀββασιδῶν. Ἡ δύναμις καὶ τὸ κράτος τοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μωαμεθανισμοῦ μεταβαίνει κατὰ μικρὸν εἰς ἄλλας φυλὰς καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν Τουρκικήν, ἥτις δίδει νέαν ζωὴν καὶ δύναμιν εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν.

---

66. Τὸ ἐν Ἱσπανίᾳ κράτος τῶν Ὀμεϊαδῶν.

Ὁ μόνος ἐκ τῆς σφαγῆς τοῦ οἴκου τῶν Ὀμεϊαδῶν διασωθεὶς Ἀβδουρραχμάν, ἵδρυσεν, ὡς εἴπομεν, ἐν Ἱσπανίᾳ νέον χαλιφικὸν κράτος (759 μ. Χ.).

Ὁ Ἀβδουρραχμὰν ὁ Α΄ ἐβασίλευσε μέχρι τοῦ 738 μ. Χ. Κατὰ τοῦ χαλίφου τούτου ἐπολέμησεν ὁ Κάρολος ὁ Μέγας, ὅστις ἐνίκησε τὸν Ἀβδουρραχμὰν καὶ ἀφῄρεσεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν μεταξὺ τῶν Πυρηναίων καὶ Ἴβηρος ποταμοῦ Ἱσπανικὴν χώραν.

Εἰς μεγίστην ἀκμὴν ἔφθασε τὸ κράτος τοῦτο ἐπὶ τῶν χαλιφῶν Ἀβδουρραχμὰν τοῦ Γ΄ (912—961 μ. Χ.) καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Χακὴμ τοῦ Β΄ (961—976 μ. Χ.). Οἱ χαλῖφαι οὗτοι ἐκαλλιέργησαν τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας. Ἡ ἀραβικὴ Ἱσπανία περιεῖχεν 25 ἑκατομμύρια κατοίκων, ἡ δὲ πρωτεύουσα Κορδύβη ἓν ἑκατομμύριον κατοίκων, 60 μεγαλοπρεπῆ τζαμία, 80 δημόσια σχολεῖα καὶ τὴν μοναδικὴν εἰς τὸν τότε κόσμον βιβλιοθήκην, ἡ ὁποία περιεῖχε 600 χιλ. τόμους.

Μετὰ τὸν Χακὴμ τὸν Β΄ τὸ κράτος τῶν Ὀμεϊαδῶν παρήκμασεν. Οἱ Ἄραβες ἀπωθούμενοι διηνεκῶς ὑπὸ τῶν μικρῶν χριστιανικῶν κρατῶν τῆς βορείου Ἰβηρικῆς Χερσονήσου, περιωρίσθησαν πρὸς τὰ νότια μέρη αὐτῆς. Περὶ τὰ τέλη δὲ τῆς 15ης ἑκατονταετηρίδος ἐξεβλήθησαν ὁλοσχερῶς ὑπὸ τῆς ἡνωμένης χριστιανικῆς Ἱσπανίας.

ΤΕΛΟΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α'

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΩΤΗ

		Σελ.
1	Βασιλεία— Κτίσις Ρώμης	3
2	Ρωμύλος	5
3	Νουμᾶς Πομπίλιος	6
4	Τύλλος Ὀστίλιος—Ἄγκος Μάρκιος	7
5	Ταρκύνιος ὁ πρεσβύτερος—Σέρβιος Τύλλιος . .	7
6	Ταρκύνιος—Κατάλυσις βασιλείας . , ...	9

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

7	Ἐλευθέρα πολιτεία —Ὕπατοι	9
8	Πόλεμος κατὰ Πορσήνα	10
9	Ἀγῶνες πληθείων καὶ πατρικίων—Δικτατωρία—Θάνατος Ταρκυνίου—Ἵδρυσις δημαρχίας . .	11
10	Κοριολανὸς	13
11	Κιγκιννᾶτος	14
12	Δεκαρχία	15
13	Ἅλωσις Οὐηΐων—Φούριος Κάμιλλος	16

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Σελ.
14 Εἰσβολὴ Γαλατῶν 17
15 Πολιτικὴ ἰσότης πατρικίων καὶ πληβείων . . 18

Ἰταλικοὶ καὶ κατακτητικοὶ πόλεμοι

16 Σαυνιτικοὶ πόλεμοι 19
17 Πόλεμος τῶν Ρωμαίων πρὸς τοὺς Ταραντίνους—Πύρρος βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου 20
18 Καρχηδονικοὶ πόλεμοι 23
19 Πρῶτος Καρχηδονικὸς πόλεμος 23
20 Δεύτερος » » 26
21 Τρίτος » » 31
22 Γράκχοι 33
24 Μάριος Σύλλας— Ἐμφύλιοι πόλεμοι— Πρωτος Μιθραδατικὸς πόλεμος 35
25 Δευτέρα φάσις τοῦ ἐμφυλίου πολέμου—Θάνατος τοῦ Μαρίου καὶ Σύλλα 37
26 Πομπήϊος—Πόλεμος κατὰ πειρατῶν.—Δεύτερος Μιθραδατικὸς πόλεμος 38
27 Συνωμοσία Κατιλίνα—Κικέρων 40
28 Ἰούλιος Καῖσαρ—Πρώτη τριαρχία 41
29 Δεύτερος ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ Καίσαρος καὶ Πομπηΐου—Θάνατος Πομπηΐου 43
30 Δικτατωρία καὶ θάνατος Καίσαρος 45
31 Ἀντώνιος καὶ Ὀκταβιανός—Δευτέρα τριαρχία . 46
32 Ἡ ἐν Φιλίπποις μάχη 48
33 Ὁ τελευταῖος ἐμφύλιος πόλεμος—Ἡ παρὰ τὸ Ἄκτιον μάχη 49

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ

Αὐτοκρατορία ἐν Ρώμῃ

Σελ.

34 Ὀκταβιανὸς Αὔγουστος 50
35 Οἱ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Αὐγούστου αὐτοκράτορες . 52
36 Αὐτοκράτορες ἐκ τοῦ γένους τῶν Φλαβίων . . 54
37 Ἐποχὴ τῶν λαμπρῶν αὐτοκρατόρων 56
38 Οἱ μετὰ τὸν Μᾶρκον Αὐρήλιον αὐτοκράτορες μέχρι Διοκλητιανοῦ 59
39 Διοκλητιανὸς καὶ οἱ συνάρχοντες αὐτοῦ . . . 61

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

40 Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας 63
41 Αἵρεσις Ἀρείου—Ἡ ἐν Νικαίᾳ πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος—Κτίσις Κωνσταντινουπόλεως—Θάνατος Κωνσταντίνου 66
42 Διάδοχοι Μεγ. Κωνσταντίνου — Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης 67
43 Οὐαλεντιανὸς Α΄—Οὐάλης—Μετανάστευσις τῶν Ἐθνῶν—Γότθοι 69
44 Θεοδόσιος ὁ Μέγας 70
45 Τὸ Ἀνατολικὸν ἢ Βυζαντιακὸν κράτος . . . 71
46 Ἀρκάδιος—Ἐπιδρομαὶ βαρβάρων 72
47 Θεοδόσιος Β΄ ὁ Μικρός— Ἐπιδρομὴ Ἀττίλα—Πουλχερία καὶ Μαρκιανὸς 73
48 Λέων Α΄—Λέων Β΄—Ζήνων—Ἀναστάσιος Α΄—Ἰουστῖνος Α΄ ὁ Θρᾷξ 76
49 Ἰουστινιανός 77

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

50 Οἱ μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν αὐτοκράτορες μέχρις Ἡρακλείου 81
51 Ἡράκλειος 82
52 Οἱ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Ἡρακλείου αὐτοκράτορες 87

Εἰκονομάχοι αὐτοκράτορες

Σελ
53 Λέων Γ' ὁ Ἴσαυρος 89
54 Κωνσταντῖνος Ε' 90
55 Κωνσταντῖνος Στ' καὶ Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία . 91
56 Νικηφόρος—Μιχαὴλ Α' 92
57 Λέων Ε' ὁ Ἀρμένιος—Μιχαὴλ Β' 93
58 Θεόφιλος 94
59 Μιχαὴλ Γ'—Φώτιος καὶ τὸ σχίσμα τῶν Ἐκκλησ. 96

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΑΡΑΒΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

60 Οἱ Ἄραβες πρὸ τοῦ Μωάμεθ 99
61 Μωάμεθ 100
62 Διάδοχοι τοῦ Μωάμεθ (Χαλῖφαι) 102
63 Ὀσμὰν—Ἀλῆς—Μωαβίας 104
64 Ὀμεϊάδαι 104
65 Ἀββασίδαι—Τὸ κράτος τῆς Βαγδάτης . . . 106
66 Τὸ ἐν Ἱσπανίᾳ κράτος τῶν Ὀμεϊαδῶν . . . 107

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΙΒΛΙΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ
Π. ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ
ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΓΑΛΑΤΑ. ΓΙΟΥΚΛΕΚ ΚΑΛΛΙΡΗΜ ΑΡΙΘ. 3

ΝΕΩΤΑΤΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΔΗΜ. ΧΑΜΟΥΔΟΠΟΥΛΟΥ δ. φ.

Ἑλληνικὴ Ἱστορία, συνταχθεῖσα κατὰ τὸ νέον πρόγραμμα τῆς Π. Κ. Ἐκπ. Ἐπιτροπῆς, μετὰ πολλῶν καλλιτεχνικῶν εἰκόνων καὶ συμπληρωθεῖσα ὑπὸ **Ν. ΒΑΡΔΟΥ** δ. φ.

Τεῦχος Α' (Ἡρωϊκοὶ χρόνοι, Ὅμηρος, Λυκοῦργος, Ἀριστόδημος, Ἀριστομένης, Σόλων, Πεισίστρατος καὶ Πεισιστρατίδαι). Διὰ τὴν Γ'. τάξιν τῶν Δημοτικῶν Σχολείων.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΒΑΡΔΟΥ δ. φ.

Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Κορίνθου, κατὰ τὸ τελευταῖον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα τῆς Π. Κ. Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, μετὰ πολλῶν καλλιτεχνικῶν εἰκόνων Ἔκδοσις δευτέρα 1921, ἐπηυξημένη.

Τεῦχος Β', διὰ τὴν Δ'. τάξιν τῶν Δημοτικῶν καὶ Ἀστικῶν Σχολείων.

—***Ἱστορία Ρωμαϊκὴ καὶ Βυζαντιακή,*** κατὰ τὸ τελευταῖον πρόγραμμα τῆς Π. Κ. Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, μετὰ πολλῶν καλλιτεχνικῶν εἰκόνων. Ἔκδοσις δευτέρα, διορθωμένη.

Τεῦχος Γ', διὰ τὴν Ε'. τάξιν τῶν Ἀστικῶν Σχολείων

J. TROLEY

SYLLABAIRE MÉTHODIQUE à l'usage des écoles Grècques

—**LECTURES COURANTES** à l'usage des écoles primaires, εἰς δύο τεύχη μετ' εἰκόνων.

Première Partie Deuxièm Partie

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής